

Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet Nordland

KNUT VAREIDE OG HANNA NYBORG STORM

TF-notat nr. 29/2011

TF-notat

Tittel:	Næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet. Nordland
TF-notat nr:	29/2011
Forfatter(e):	Knut Vareide og Hanna Nyborg Storm
Dato:	11.11.2011
Gradering:	Åpen
Antall sider:	86
Framsidedfoto:	
ISBN:	978-82-7401-464-0
ISSN:	1891-053X
Pris:	190,- Kan lastes ned gratis som pdf fra telemarksforskning.no
Prosjekt:	Regionale analyser 2011
Prosjektnr.:	20110140
Prosjektleder:	Knut Vareide
Oppdragsgiver(e):	Nordland fylkeskommune
Resymé:	<p>Denne rapporten beskriver utviklingen i Nordland med hensyn til befolkning, arbeidsplasser, utdanningsnivå, næringsutvikling, innovasjon og attraktivitet.</p>
Telemarksforskning, Boks 4, 3833 Bø i Telemark. Org. nr. 948 639 238 MVA	

Forord

Denne rapporten er en videreføring av tidligere næringsanalyser. Analysene bygger på indikatorer og metoder fra tidligere år, som er oppdatert eller oppgradert. I tillegg introduserer vi enkelte nye tema og indikatorer.

De som har lest tidligere rapporter vil kjenne igjen kapitlene for folketall, arbeidsplasser, NæringsNM og Attraktivitetspyramiden. Attraktivitetspyramiden er oppgradert i år. Metoden for beregning av bostedsattraktivitet, Attraktivitetsbarometeret, er endret vesentlig. Attraktivitetsbarometeret tar nå også med innvandring som grunnlag for beregningene.

I denne rapporten har vi også med to nye kapitler. Det ene kapitlet omhandler utdanningsnivå, det andre innovasjon i næringslivet.

Telemarksforskning har utarbeidet 23 regionale analyser på ulike geografiske nivå i 2011. Oppdragsgiverne har møttes ved fire anledninger underveis for å diskutere innhold, relevans og metoder. Dette har gitt verdifulle innspill til oss som har utarbeidet rapportene.

Bø, 11.11.11

Knut Vareide
Prosjektleder

Innhold

Sammendrag.....	5
1. Regioninndelingen	6
2. Befolkning.....	8
3. Arbeidsplasser	14
4. Utdanningsnivå	24
5. NæringsNM.....	31
6. Innovasjon i næringslivet	48
7. Attraktivitetspyramiden	63
8. Oppsummerende analyser	79

Sammendrag

Nordland har nå hatt befolkningsvekst i tre år på rad. Det skyldes dels at innvandringen til Nordland har økt, i likhet med resten av landet. Nordland har også hatt en reduksjon i netto utflytting til andre fylker. Det har faktisk ikke vært lavere netto utflytting fra Nordland på mange år. Det er de mest perifere kommunene som har fått en overraskende forbedring i befolkningsutviklingen de siste årene.

Arbeidsplassutviklingen i Nordland er samlet sett omtrent middels i 2010. En del av de fiskeriavhengige kystkommunene har imidlertid fått en sterk vekst i antall arbeidsplasser i næringslivet de siste to årene. Salten, som tidligere har vært en vekstregion, har hatt nedgang i antall arbeidsplasser fra 2007 til 2010.

Utdanningsnivået i befolkningen i Nordland er lavt. Det er bare Hedmark og Oppland som har lavere andel personer med minst tre år høyere utdanning av den sysselsatte befolkningen. Når det gjelder utdanningsnivå i næringslivet er Nordland helt sist av fylkene.

Bedriftenes utvikling analyseres i NæringsNM, som måler bedriftenes lønnsomhet, vekst og nyetableringer. Nordland er nummer 11 av 19 fylker i 2010, samme plass som i 2009. Dette plasserer fylket så vidt under middels av fylkene. Det er en kraftig forbedring fra årene 2000-2008, da Nordland som oftest var å finne blant de fire dårligste fylkene. Det som er spesielt i 2010 er at det er de litt perifere regionene som har hatt sterk framgang. Regioner på Helgeland har hatt sterk framgang og har nesten sensasjonelt gode plasseringer i årets NæringsNM. Salten gjør dessverre det uvanlig dårlig. Ettersom Salten er den største regionen trekker det hele fylket ned.

Innovasjon i næringslivet er også målt i denne rapporten, på bakgrunn av tall fra SSBs innovasjonsundersøkelse. Næringslivet i Nordland har samlet sett forholdsvis lite innovasjon, men næringslivet i Ofoten og Salten er mer innovativt enn middels blant regionene i landet.

I det siste kapitlet brukes Attraktivitetspyramiden som modell for å beskrive utviklingen. I Attraktivitetspyramiden forklares steders utvikling gjennom deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Attraktivitet for bedrifter i basisnæringer, attraktivitet for besøkende og attraktivitet som bosted. Mange regioner i Nordland har vekst i basisnæringer. Det gjelder spesielt regionene Ytre Helgeland, HALD og Ofoten. Samtidig har mange regioner svært sterk vekst i besøksnæringene. Det gjelder regionene på Helgeland og Lofoten.

Nordland har dermed vært attraktivt både for bedrifter og besøk de siste årene. Problemet er at Nordland ikke er attraktivt som bosted. Alle regionene i Nordland har lavere nettoflytting enn arbeidsplassveksten skulle tilsi. Dermed vil mange kommuner og regioner oppleve utflytting selv om arbeidsplassveksten er god.

1. Regioninndelingen

Telemarksforskning bruker en regioninndeling som vi kaller politiske regioner. Det er regioner dannet av at kommuner selv inngår samarbeid om næringsutvikling og politikk. Ofte gir dette seg utslag i at det dannes regionråd eller interkommunale næringssselskap. Ulempen med en slik regioninndeling er at dette landskapet er skiftende, og i enkelte tilfeller tvetydig. Noen få områder har ikke en klar regioninndeling, f. eks. i Finnmark eller i Vestfold. Andre steder kan enkelte kommuner være med i flere regioner. Telemarksforskning justerer regelmessig kommunenes inndeling i regioner, og avstemmer statistikken og tidsseriene til nye inndelinger.

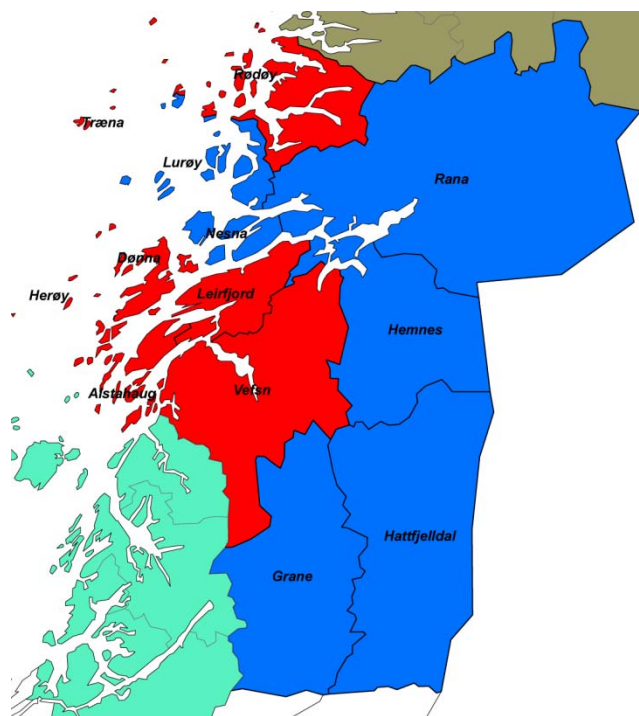
I Nordland er det definert politisk samarbeid i hele fylket, og alle kommunene inngår i et regionråd. Nordland fylkeskommune var en pådriver for dette allerede på 1980-tallet, kanskje som en måte å takle kommunikasjonen med de svært mange kommunene i fylket.

De politiske regionene i Nordland er stort sett i tråd med de funksjonelle regionene. En funksjonell region er et område med høy integrasjon i arbeidsmarkedet, kjennetegnet med høy interpendling.

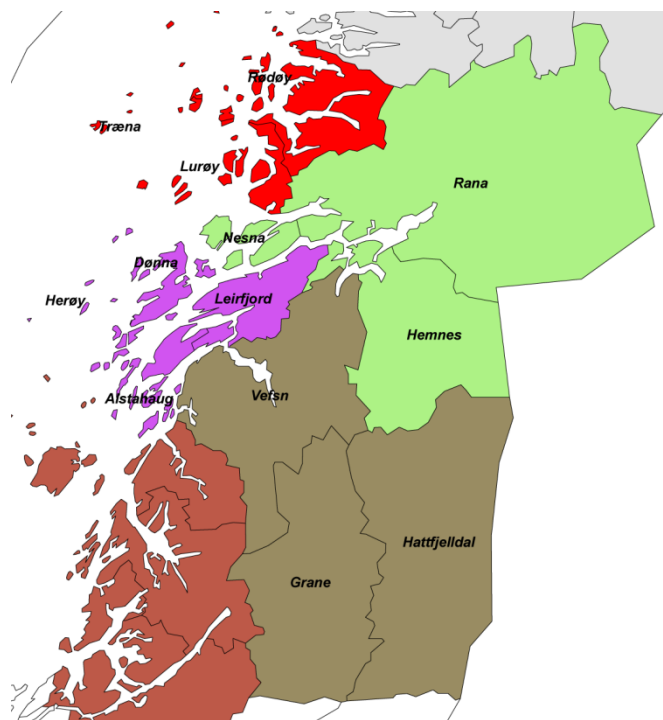
Regiondannelsen på Helgeland er imidlertid ikke i tråd med funksjonelle regioner. Helgeland regionråd omfatter kommuner som Rødøy, Træna, Dønna, Herøy, Alstahaug, Leirfjord og Vefsn. På kartet kan vi se at Lurøy kiler seg inn i denne regionen. Det er dermed lite eller ingen forbindelse mellom Rødøy og resten av regionen.

På samme måte er det lite som binder Lurøy til kommuner som Grane og Hattfjelldal. Det finnes ikke en eneste pendler mellom Lurøy og Grane, eller Lurøy og Hattfjelldal.

Grane og Hattfjelldal har på sin side stor pendling til Mosjøen, og Mosjøen fungerer også sannsynligvis som et senter for handel for disse to kommunene. Grane og Hattfjelldal er imidlertid ikke med i samme region som Vefsn, men er koblet til Hemnes, Rana og Lurøy.

Figur 1: Regionrådsinndelingen på Helgeland.

Figur 2: Regioninndelingen i denne rapporten.

For at analysene på regionnivå skal gi mening, er det nødvendig at kommunene danner sammenhengende regioner, og helst regioner som har et felles arbeidsmarked. Det er også en fordel dersom kommunene i en region også har fellestrekk i form av bransjeinndeling. Kystkommuner har ofte en bransjeinndeling med et stort innslag av fisk, havbruk og fiskeforedling.

I regioner med klare regionsenter vil bransjestrukturen være ulik mellom kommunene, men en har da oftest en forbindelse mellom kommunene gjennom pendling og handelsmønster. Randkommuner rundt regionsenterkommuner har ofte en del som pendler inn til senteret.

Tabell 1: Pendlingsmatrise for kommunene på Helgeland. Pendling er angitt i prosent av samlet sysselsetting.

		Bostedskommune													
		Alstahaug	Dønna	Grane	Hattfjelldal	Hemnes	Herøy	Leirfjord	Lurøy	Nesna	Rana	Rødøy	Træna	Vefsn	Nettoppendling
Arbeidskommune	Alstahaug		14,3	1,7	0,8	0,5	5,9	25,3	1,4	1,7	0,5	0,6	0,4	1,2	7,5
	Dønna	1,0				0,1	0,7	0,2	1,0	0,1	0,0	0,2		0,1	-17,7
	Grane				1,5			0,0			0,0			0,5	-22,7
	Hattfjelldal			3,3		0,2					0,0			0,1	-9,1
	Hemnes	0,0	0,2	0,2	0,6			0,9		0,1	0,7			1,4	-17,3
	Herøy	1,0	6,4			0,1		0,9	0,4	0,1	0,1		0,4	0,1	4,9
	Leirfjord	2,6	1,3	0,5		0,1	0,3		0,0	0,4	0,0			0,1	-25,8
	Lurøy	0,1				0,1		0,1		0,6	0,2	5,4	0,4	0,0	-5,5
	Nesna	0,4	0,6		0,3	0,5	1,0	1,8	1,2		0,4	0,7	1,2	0,1	4,1
	Rana	1,8	1,6	1,8	1,7	21,7	0,3	1,0	5,1	6,4		1,9		2,1	3,7
	Rødøy	0,1	0,3						1,5	0,1	0,1			0,0	-3,9
	Træna	0,1						0,1	0,7		0,0	0,2			2,4
	Vefsn	1,6	2,1	22,1	8,4	3,9	0,8	8,6	1,0	1,7	0,9	0,2	0,4		3,3
	Andel pendlere		8,8	26,8	29,5	13,3	27,1	8,9	38,8	12,4	11,2	2,7	9,1	2,8	5,6

I pendlingsmatrisen over kan vi se at Leirfjord, Herøy og Dønna har mye pendling til Alstahaug. Det er også mye pendling fra Dønna til Herøy. Dette er en funksjonell region, hvor Sandnessjøen danner et handelscenter. Disse kommunene har også hatt et nærings samarbeid gjennom omstillingsprogrammet HALD. Derfor har vi definert disse kommunene som en egen region.

Grane og Hattfjelldal har begge stor innpendling til Vefsn. Disse kommunene blir dermed i stor grad påvirket av arbeidsplassutviklingen i Vefsn. Dermed vil Vefsn, Grane og Hattfjelldal danne en funksjonell region som vi har kalt Mosjøregionen.

Nesna og Hemnes har stor pendling til Rana. Dermed vil Rana, Nesna og Hemnes være en funksjonell region som vi har kalt Ranaregionen.

Lurøy, Rødøy og Træna vil være den siste regionen, som vi har døpt Ytre Helgeland. Her kunne Lurøy ha inngått i Ranaregionen, ettersom de har en del pendling dit. Lurøy, Rødøy og Træna har imidlertid en del klare fellestrekk, blant annet ved å være avhengig av fiske og oppdrett. Ved å samle disse tre til en region får vi en region med en skarp og klar profil. Dersom vi hadde knyttet disse til Ranaregionen ville vi ikke få fram særtrekkene i Ytre Helgelands profil og utvikling.

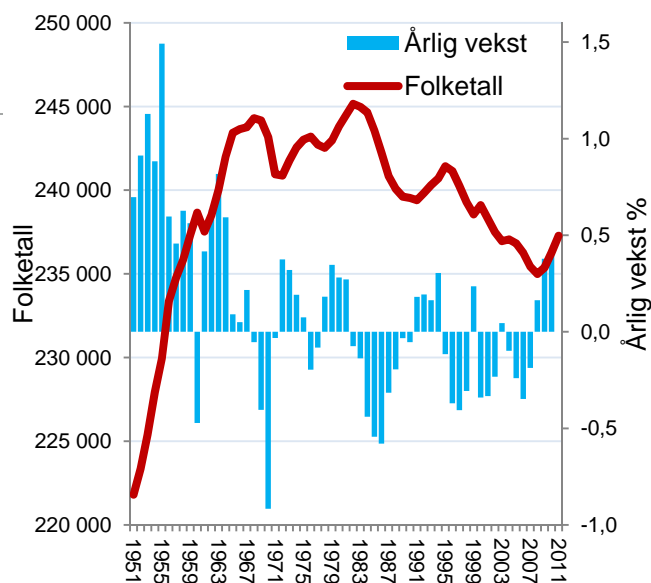
2. Befolkning

Befolkningsutviklingen er den viktigste indikatoren for regional utvikling. I de fleste kommuner, regioner eller fylker er befolkningsutviklingen den dominerende indikatoren for utviklingen, mens andre måleparametre er underordnet. Vi starter derfor rapporten med en kort oversikt over de viktigste trekkene i befolkningsutviklingen. Alt datagrunnlag i dette kapitlet er fra SSB.

2.1 Befolkningsutviklingen på lang sikt

Folketallet i Nordland hadde sitt høydepunkt i 1982 da det var 145 156 innbyggere i fylket.

Etter det har utviklingen vekslet mellom nedgang og vekst, men med en klar synkende trend fram til 2008, da det igjen ble vekst i befolkningen i Nordland. Det har nå vært vekst tre år på rad, og folketallet har steget med over 2000 siden 1. januar 2008.

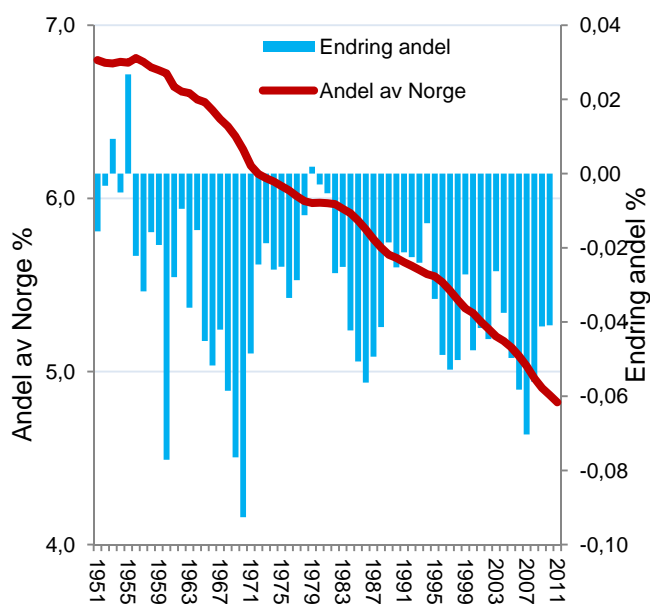

Figur 3: Befolkningsutvikling og årlige endringer i befolkningen i Nordland siden 1951.

Relativ utvikling

Hvis vi måler Nordlands andel av Norges befolkning og endringer i denne andelen, får vi et litt annet bilde på utviklingen. Etter 1955 har Nordland bare økt sin andel av Norges befolkning i ett år, i 1979.

Nordland har fortsatt å ha en synkende andel av landets befolkning også de siste tre årene. Norge har hatt en historisk sterk befolkningsvekst de siste årene, og denne veksten har vært betydelig høyere enn befolkningsveksten i Nordland.

Figur 4: Utvikling i Nordlands andel av Norges befolkning og årlige endringer i denne andelen siden 1951.

2.2 Befolkningsutviklingen dekomponert

Befolkningsveksten kan splittes opp i tre komponenter: Fødselsoverskudd, netto innvandring og nettoflytting innenlands.

Fødselsoverskuddet betyr tilsynelatende lite for befolkningsutviklingen i Nordland. Nordland har hatt en tilvekst fra fødselsbalansen på omtrent en promille i året de siste ti årene.

Flyttebalansen mellom Nordland og resten av landet har bidratt sterkt negativt. Det har vært et betydelig innenlands flyttetap hvert år. Et positivt trekk er at utflyttingen har blitt gradvis mindre hvert år de fem siste årene. I 2010 tilsvarte netto utflytting 0,4 prosent av folketallet, som er det laveste på mange år.

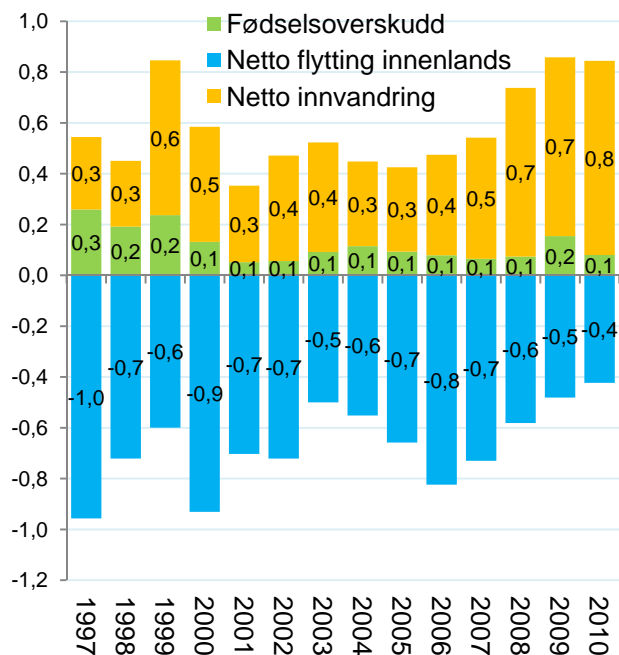
Innvandringen til Nordland har økt de siste årene, og tilsvarte 0,8 prosent av befolkningen i 2010. Det er det høyeste som er målt. Det er innvandringen som har gjort at befolkningen har økt de tre siste årene.

Relativ utvikling

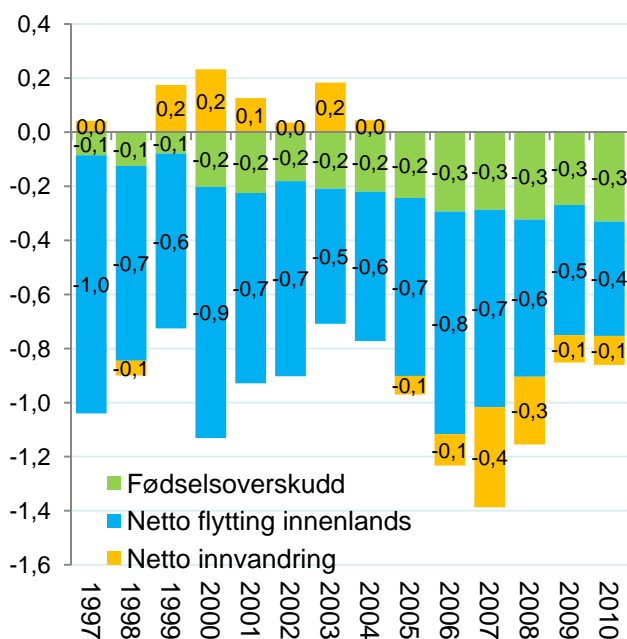
I figur 6 ser vi hvordan de tre komponentene i befolkningsendringen i Nordland avviker fra landsgjennomsnittet.

Fødselsbalansen i Nordland er betydelig lavere enn i resten av landet. Det fører alene til at Nordland har 0,3 prosent svakere befolkningsutvikling enn Norge. Fødselsbalansen har også utviklet seg negativt sammenliknet med resten av landet. Det er et resultat av utflyttingen, som har ført til at alderssammensetningen har blitt mindre gunstig.

Figuren viser også at innvandringen til Nordland er lavere enn landet ellers de seks siste årene, mens den var høyere tidligere.

Figur 5: Befolkningsveksten i Nordland fordelt på fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

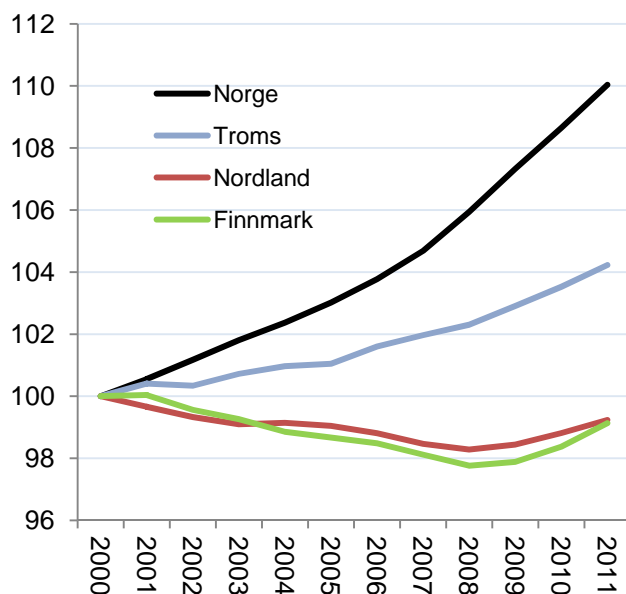

Figur 6: Avviket mellom Nordland og Norges fødselsoverskudd, netto innvandring og netto innenlands flytting i prosent av folketallet ved begynnelsen av året.

2.3 Sammenliknet med andre fylker

I figur 7 ser vi befolkningsutviklingen i fylkene i Nord-Norge etter 2000, sammenliknet med utviklingen i landet.

Nordland har noe lavere folketall i 2011 enn i 2000, og har hatt en utvikling ganske lik Finnmark. Finnmark har imidlertid litt raskere vekst enn Nordland de siste årene. Troms har hatt befolkningsvekst på omtrent fire prosent etter 2000. Nord-Norge har langt lavere vekst i befolkningen enn resten av landet.

Figur 7: Befolkningsutvikling i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Dekomponert

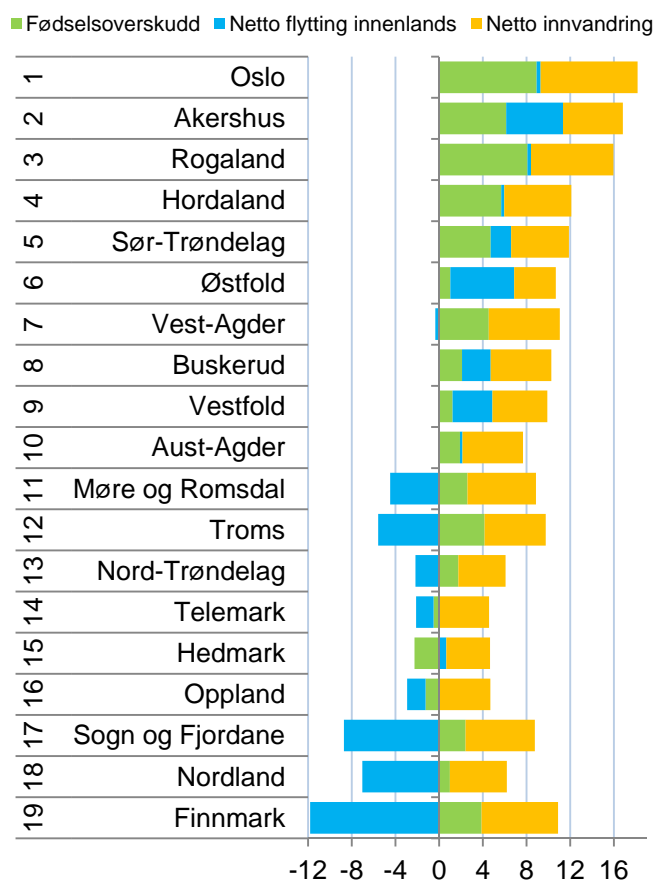
I figur 8 ser vi hvordan veksten i fylkene er fordelt mellom fødselsoverskudd, innenlands nettoflytting og netto innvandring.

Oslo, som har høyest vekst, har høyest positiv fødselsbalanse og høyest innvandring. Oslo har ikke hatt nevneverdig netto innflytting de siste ti årene.

Samme utvikling ser vi i Rogaland og Hordaland, som har hatt tredje og fjerde høyest vekst. Ingen av disse fylkene har hatt vesentlige bidrag til befolkningsveksten fra innflytting fra andre fylker, men har oppnådd vekst gjennom innvandring fra utlandet og fødselsoverskudd.

Det er Akershus og Østfold som har hatt høyest innflytting i perioden. Fylker som Sør-Trøndelag, Buskerud og Vestfold har også vunnet en del innflyttere. Finnmark, Sogn og Fjordane og Nordland tapte flest gjennom utflytting.

Hvis vi sammenlikner utviklingen i Nordland med Sogn og Fjordane og Finnmark, som har hatt omtrent samme utvikling totalt, ser vi at Nordland har mindre utflytting enn disse fylkene, men samtidig lavere fødselsoverskudd og innvandring.

Figur 8: Befolkningsveksten i fylkene etter 2000 fordelt på fødselsbalanse, innenlands flytting og innvandring. Prosent av folketallet i begynnelsen av perioden.

2.4 Befolkningsutvikling i regionene

Regionenes befolkningsutvikling er vist i figur 9.

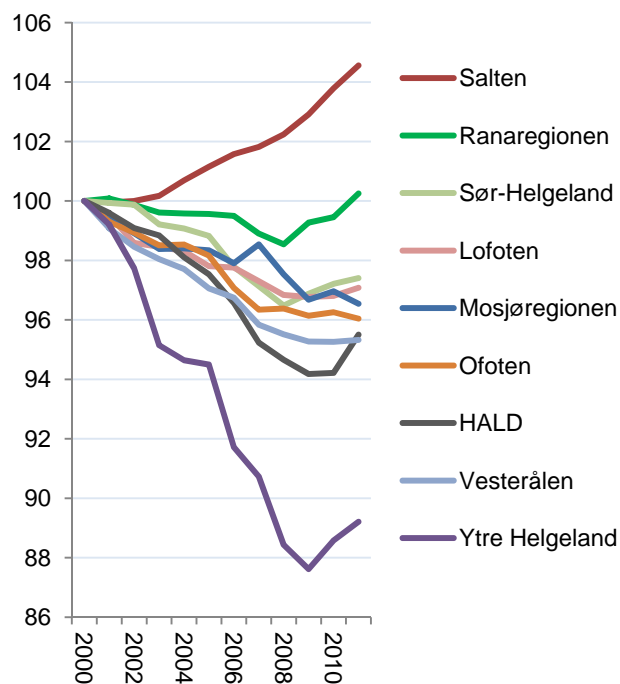
Salten er eneste region som har hatt jevn vekst i befolkningen. Befolkningsveksten i Salten har likevel ikke vært høyere enn 4,6 prosent fra 2000 til 2011.

Ranaregionen har i 2011 0,3 prosent flere innbyggere enn i 2000, etter en vekst de siste tre årene.

De andre regionene har hatt nedgang.

Ytre Helgeland har hatt desidert størst nedgang, og mistet mer enn 12 prosent av folketallet fra 2000 til 2009.

Et litt overraskende trekk er at Ytre Helgeland og HALD, som hadde klart dårligst utvikling fram til 2009, har hatt den mest markante veksten de siste to årene.

Figur 9: Befolkningsutvikling i regionene i Nordland i perioden 2000-2011, indeksert slik at nivået i 2000=100.

2.5 Befolkningsutvikling i kommunene

Bodø har hatt høyest befolkningsvekst i Nordland. Befolkningsveksten i Bodø er i stor grad selvproduisert gjennom positiv fødselsbalanse. Bodø har en ung befolkning som gir positiv fødselsbalanse.

Bodø og Sortland er de eneste kommunene i Nordland som har hatt positive bidrag fra alle de tre vekstkomponentene.

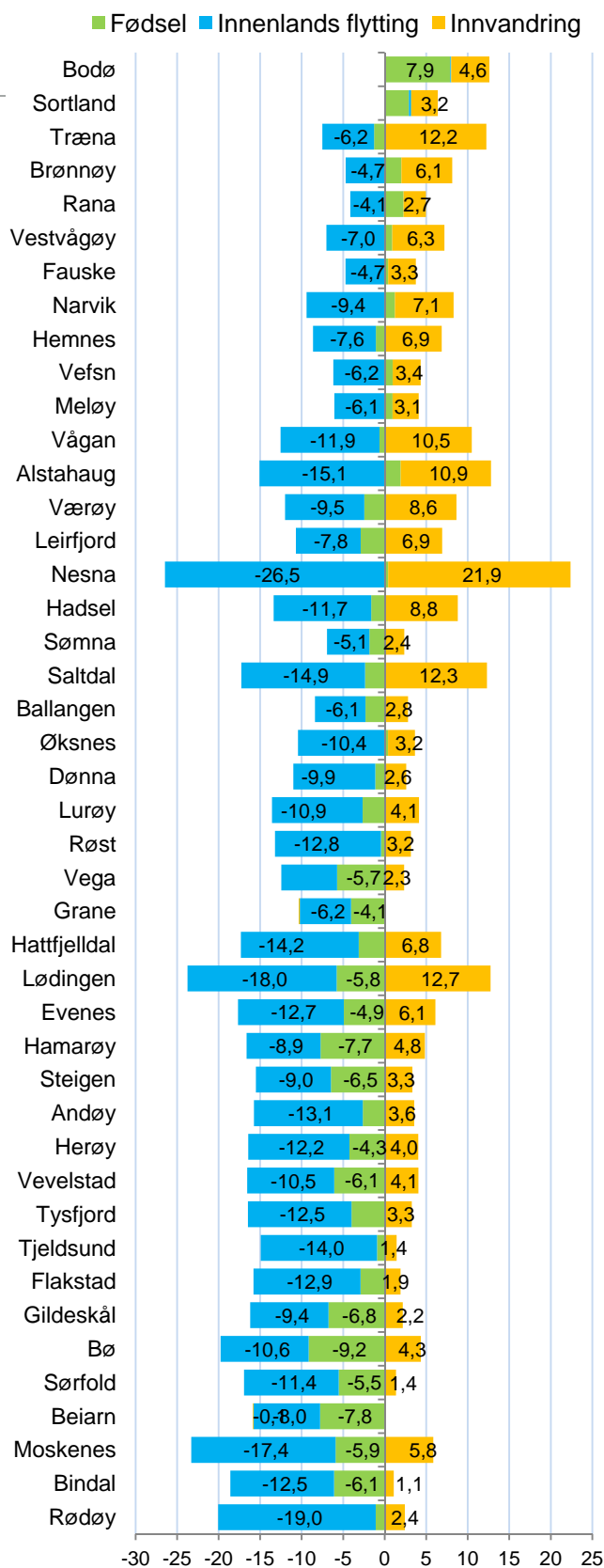
Det er typisk at kommuner som kommer relativt godt ut for befolkningsvekst er større kommuner som Sortland, Brønnøy, Rana, Vestvågøy og Narvik.

Det er fleste kommunene i Nordland har negativ fødselsbalanse etter mange år med utflytting. Utflytting gir forgubbing da det stort sett er de unge som flytter.

Træna har, noe overraskende, tredje høyest befolkningsvekst av alle kommunene i Nordland. Det skyldes utelukkende innvandring, ettersom kommunen har negativ fødselsbalanse og innenlands utflytting.

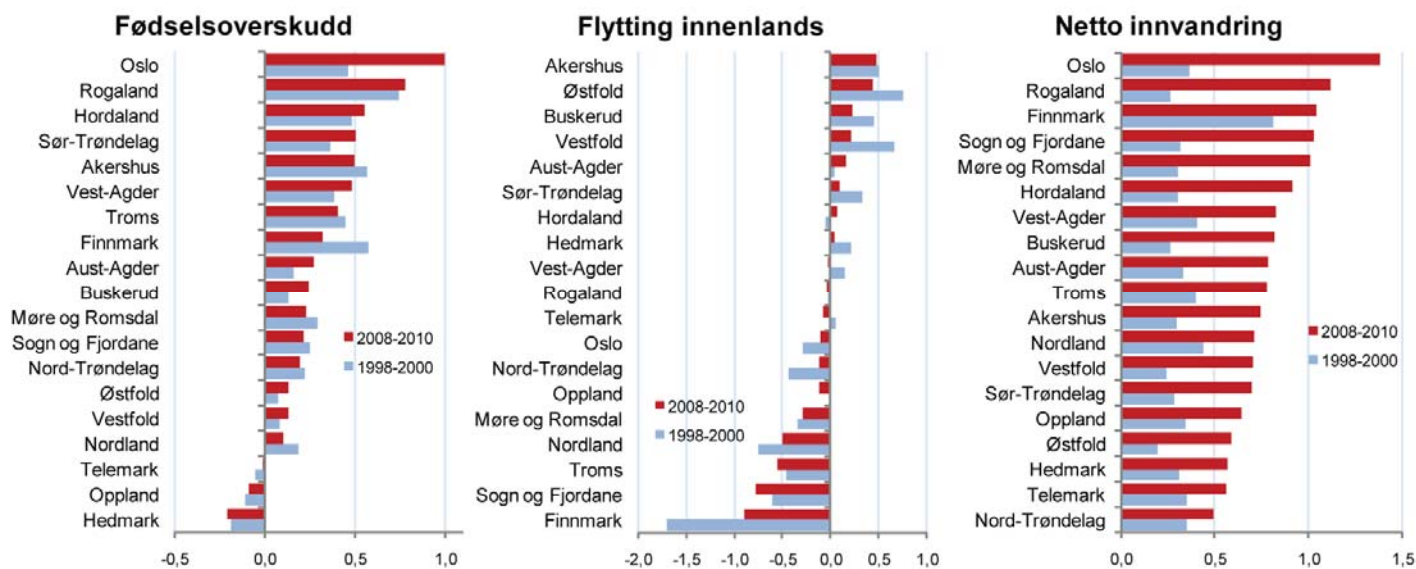
Noen kommuner med spesielt høy innvandring, som Nesna og Lødingen, har samtidig stor utflytting til andre kommuner i Norge. Mye av denne utflyttingen skjer som følge av at innvanderne flytter videre etter en kort periode. Dette skjer spesielt i kommuner som har mye flyktningsinnvandring.

Rødøy, Bindal og Moskenes har hatt sterkest befolkningsnedgang etter 2000. Det er utflytting som står for mesteparten av denne nedgangen. Disse kommunene har svært lite innvandring, som ellers kunne demme opp for nedgangen.

Figur 10: Befolkningsutvikling i kommunene i Nordland i perioden 2001-2011.

2.6 Noen trender

Figur 11: Befolkningsendringer i fylkene i siste treårsperiode sammenliknet med treårsperioden 1998-2000, målt som prosent av folketallet.

Vi kan sammenlikne befolkningsendringene de siste tre årene med endringene i treårsperioden ti år tidligere. Det er enkelte nye trekk i befolkningsutviklingen.

Fødselsoverskudd

Oslo er nå det fylket som har klart høyest fødselsoverskudd. Dette er en ny situasjon. For ti år siden hadde fylker som Finnmark, Akershus, Hordaland og Rogaland høyere fødselsoverskudd enn Oslo. De siste tre årene har fødselsoverskuddet alene gitt en befolkningsvekst på over én prosent årlig i Oslo. Trenden er at stadig flere barn blir født i de største byene. Hordaland og Sør-Trøndelag har også økt sitt fødselsoverskudd.

Fødselsoverskuddet har økt i Norge som helhet, men mange fylker har hatt nedgang.

Telemark er ett av tre fylker med fødselsunderskudd. Underskuddet har blitt litt mindre de siste ti årene.

Flyttinger mellom fylkene

Det kan se ut til at flyttingen mellom fylkene har blitt litt mindre de siste ti årene. De fylkene som tapte mest i netto utflytting for ti år siden, Finnmark og Nordland, har lavere netto utflytting nå.

Samtidig har fylkene med høyeste innflytting for ti år siden, Vestfold, Østfold, Akershus og Buskerud, alle lavere netto innflytting.

Innvandringen

Innvandringen har økt svært raskt. De siste tre årene er det arbeidsinnvandring fra EU-land som har økt mest, mens innvandring av flyktninger har minket.

Oslo har nå klart høyest innvandring. Finnmark hadde høyest innvandring tidligere, og har nå tredje høyest innvandring. Rogaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har også hatt høy innvandring de siste tre årene. Dette er sannsynligvis arbeidsinnvandring som reflekterer vekst i næringslivet. Fylker som Nord-Trøndelag, Telemark og Hedmark hadde forholdsvis høy innvandring tidligere, men har nå lavest innvandring av alle fylkene.

De regionale konsekvensene er at fødselsbalansen og innvandringen nå er de viktigste drivkreftene bak sentraliseringen. Disse faktorene har tidligere bidratt til å dempe sentraliseringen. Flyttingen, som tidligere var årsaken til sentraliseringen, har nå blitt litt mindre viktig. Det vil gjøre arbeidet med å snu sentraliseringen mer sammensatt. Det er ikke lenger nok å stoppe utflyttingen fra distriktene.

3. Arbeidsplasser

I dette kapitlet skal vi se på utviklingen i arbeidsplassene i Nordland. Alle data er fra registerbasert sysselsettingsstatistikk fra SSB.

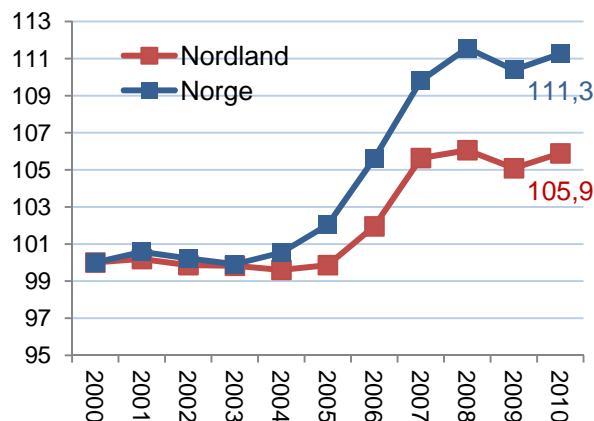
3.1 Arbeidsplassutvikling i Nordland

Utviklingen i antall arbeidsplasser i Nordland siden 2000 er vist i figur 12, og sammenliknet med utviklingen i Norge.

Antall arbeidsplasser i Norge sank fra 2008 til 2009, men i 2010 ble det igjen vekst.

Nordland har hatt en vekst på 5,9 prosent i antall arbeidsplasser etter 2000. I Norge var veksten 11,3 prosent.

Det er særlig i oppgangsperioder at Nordland taper i forhold til resten av landet. Når det er generelt svake konjunkturer har Nordland ofte en bedre utvikling i forhold til ellers i landet.

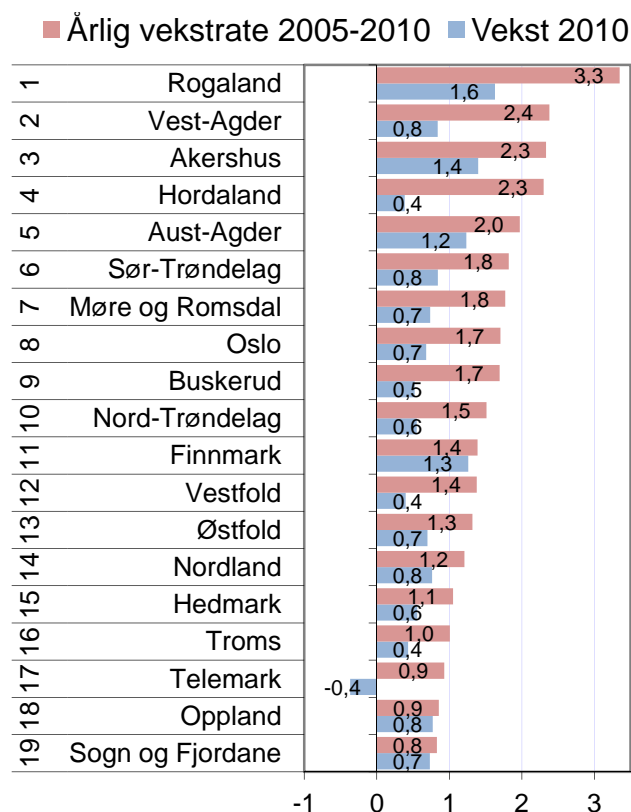
Figur 12: Utviklingen i antall arbeidsplasser i Nordland og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i fylkene

Rogaland, Vest-Agder, Akershus og Hordaland har hatt den sterkeste veksten i antall arbeidsplasser av fylkene de siste fem årene.

De siste fem årene har Nordland hatt en årlig vekstrate på 1,2 prosent. Det er fem fylker som har svakere vekst. I 2010 hadde Nordland en vekst på 0,8 prosent, og da var det bare fem fylker som hadde høyere vekst.

Nordland gjør det relativt bedre når det gjelder arbeidsplassvekst enn for befolkningsutviklingen, der Nordland var nest dårligste fylke.

Figur 13: Vekst i antall arbeidsplasser i fylkene i 2010 og i perioden 2005-2010.

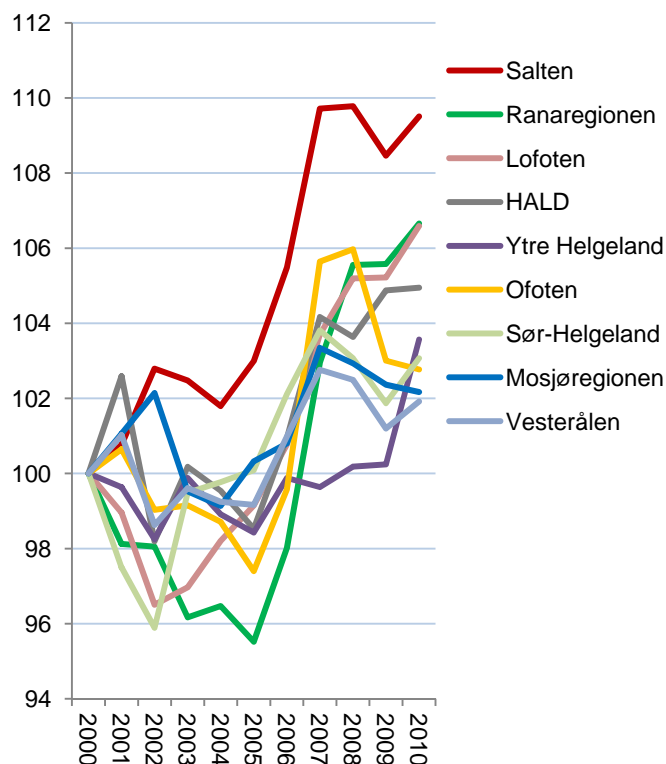
Arbeidsplassutvikling i regionene

Salten har hatt langt bedre arbeidsplassvekst enn de andre regionene i Nordland de ti siste årene. Det er først og fremst fordi Salten unngikk nedgang i begynnelsen av perioden. Veksten i arbeidsplasser i Salten har imidlertid stoppet opp etter 2007.

Alle de andre regionene har hatt vekst i arbeidsplasser, men med ulike forløp.

Ranaregionen hadde sterk nedgang fram til 2005, men deretter svært høy vekst. Ofoten hadde sterk vekst fram til 2008, men har hatt sterk nedgang de siste to årene.

Ytre Helgeland hadde den svakeste utviklingen fram til 2009 og hadde ikke vekst fra 2000 til 2009, men fikk et kraftig hopp i antall arbeidsplasser i 2010. Dette hoppet korresponderer med den overraskende befolkningsveksten som Ytre Helgeland fikk i 2010.

Figur 14: Arbeidsplassutvikling i regionene i Nordland i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Arbeidsplassutvikling i kommunene

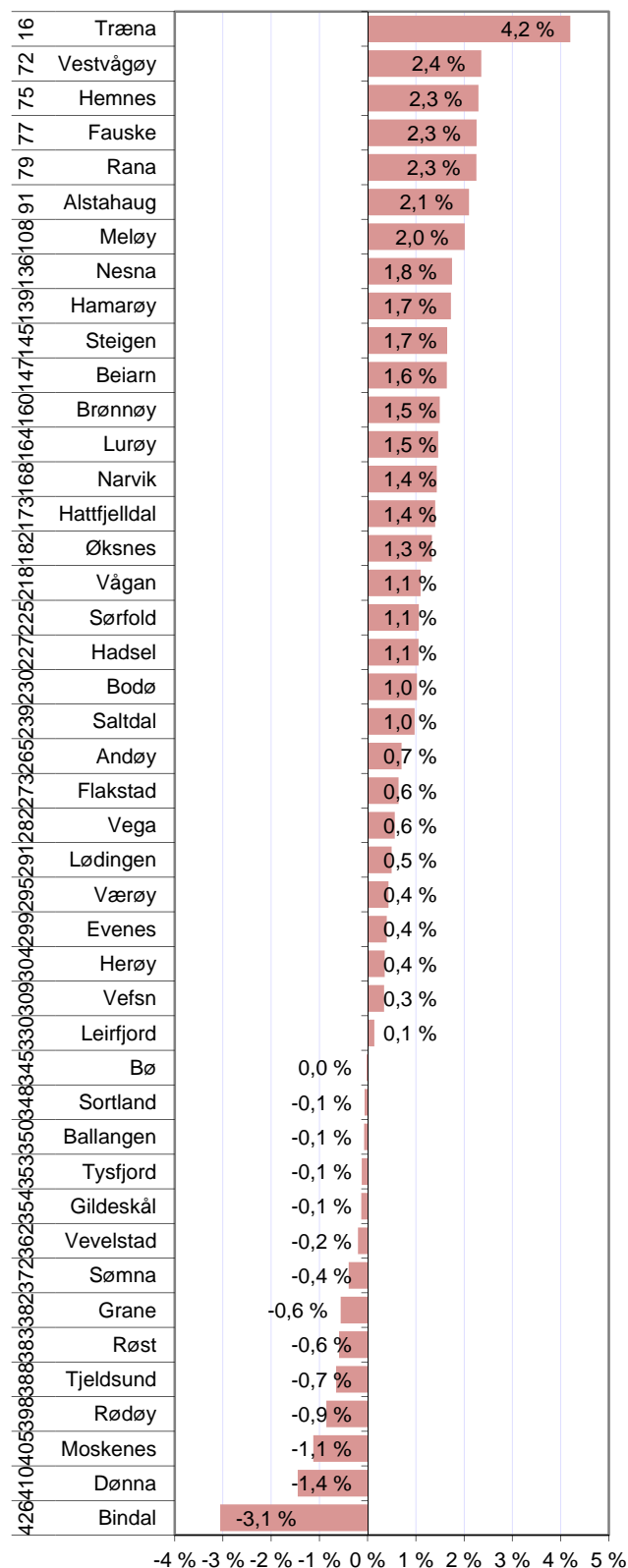
Arbeidsplassstatistikken for kommunene har ofte ganske store prosentvise utslag for enkeltår, og det er dermed best å se utviklingen over noe tid. I figur 15 er kommunene rangert etter årlig vekstrate de siste fem årene.

Det er Træna som har hatt den sterkeste veksten av kommunene i Nordland, med en vekstrate på 4,2 prosent årlig de siste fem årene. Træna hadde også sterk vekst i 2010, med en økning på 11,7 prosent. Træna hadde på slutten av 2010 hele 22,9 prosent flere arbeidsplasser i kommunen enn fem år tidligere.

Andre kommuner som har hatt en arbeidsplassvekst på over 2 prosent årlig de siste fem årene er Vestvågøy, Hemnes, Fauske, Rana, Alstahaug og Meløy.

Bodø har hatt en vekst på 1,0 prosent årlig, som er litt under middels av kommunene i Norge i denne perioden.

Bindal har hatt en spesielt sterk nedgang, på til sammen 14,4 prosent de siste fem årene. Det er bare fire kommuner i landet med større nedgang i denne perioden. Dønna og Moskenes har også hatt sterk nedgang.

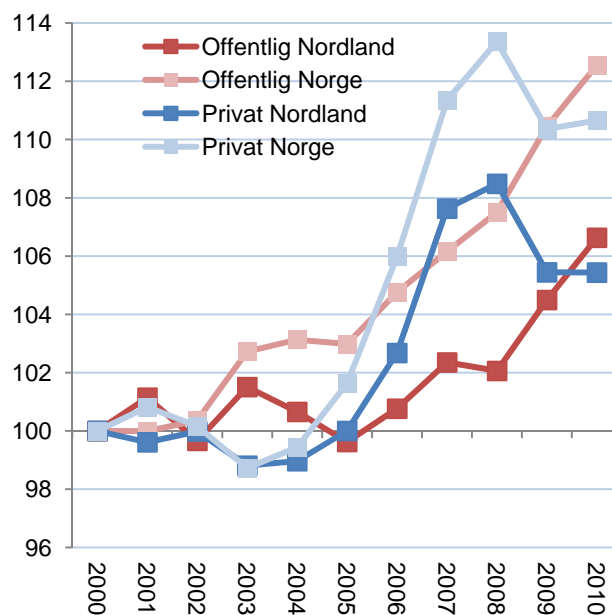
Figur 15: Årlig vekstrate i antall arbeidsplasser i prosent for perioden 2006-2010. Rangering med hensyn til vekst de siste fem årene blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Privat og offentlig sektor

De økonomiske konjunktorene kan i stor grad avleses av veksten i antall arbeidsplasser i privat sektor. Fra 2003 til 2008 var det sterk vekst. I 2009 kan vi se effekten av finanskrisen, med en sterk nedgang i antall arbeidsplasser i privat sektor. Antall offentlige arbeidsplasser økte sterkt i 2009, som følge av at staten økte sine utgifter for å unngå sterk vekst i arbeidsledigheten.

I 2010 ble det igjen en liten vekst i næringslivet i Norge, da antall arbeidsplasser økte med 0,3 prosentpoeng. Offentlig sektor økte med 1,9.

Nordland har hatt mye svakere vekst både i privat og offentlig sektor. Veksten i antall arbeidsplasser i Nordland er omtrent halvparten av den nasjonale veksten i både næringsliv og offentlig virksomhet.

Figur 16: Utvikling i antall arbeidsplasser i privat og offentlig sektor i Nordland og Norge i perioden 2000-2010, indeksert slik at nivået i 2000=100.

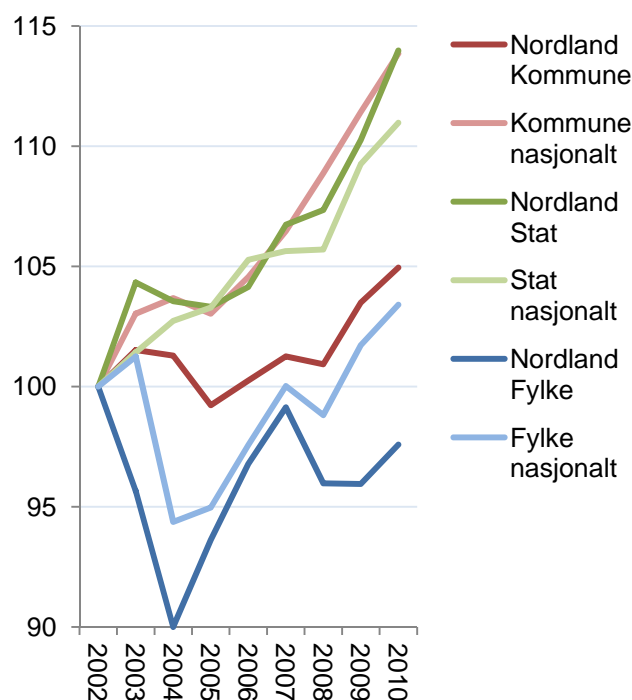
Offentlig sektor

I figur 17 har vi splittet opp arbeidsplassene i offentlig sektor i statlig, fylkeskommunal og kommunale arbeidsplasser. Vi ser da på utviklingen etter 2002, fordi sykehusene ble flyttet fra fylkeskommunene til staten det året.

Den lave veksten i offentlige arbeidsplasser i Nordland skyldes at det har vært lav vekst i kommunal og fylkeskommunal sektor. Veksten i kommunesektoren i Nordland er langt under halvparten av veksten i kommunesektoren i landet. Den svake befolkningsutviklingen er nok mye av årsaken til dette.

Nordland har også hatt nedgang i antall arbeidsplasser i fylkeskommunen.

Statlig sektor har bidratt positivt til veksten i Nordland. Det har vært en vekst på 14 prosent i statlige arbeidsplasser i Nordland, mens veksten på landsbasis i statlig sektor har vært på 11,0 prosent.

Figur 17: Utvikling i antall arbeidsplasser i offentlig sektor i Nordland og Norge i perioden 2002-2010, indeksert slik at nivået i 2002=100.

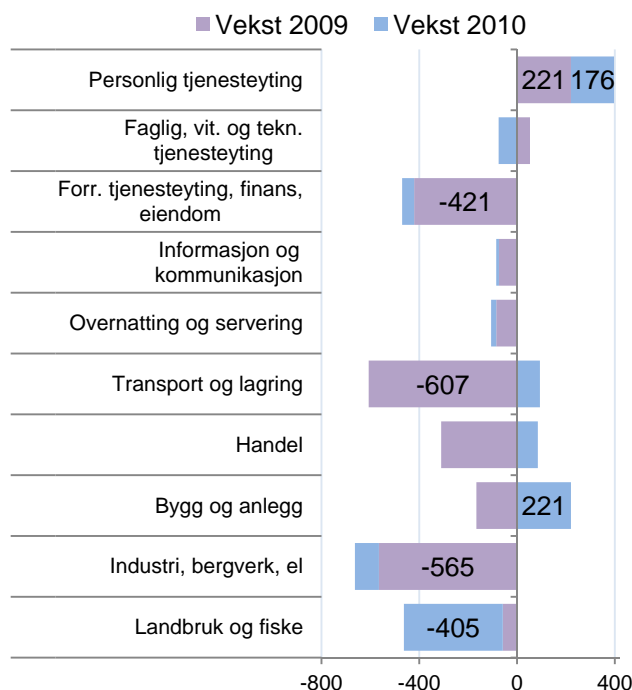
Bransjer

Veksten i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Nordland er vist i figur 18.

Personlig tjenesteyting er den eneste bransjen som hadde vekst i begge de to siste årene. Til sammen har Nordland fått nesten 400 nye arbeidsplasser i denne bransjen.

I 2009 var det ganske stor nedgang i bransjene industri, handel, transport og forretningsmessig tjenesteyting.

I 2010 tapte primærnæringene landbruk og fiske 405 arbeidsplasser.

Figur 18: Vekst i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i privat sektor i Nordland i 2009 og 2010.

Relativ vekst i bransjer

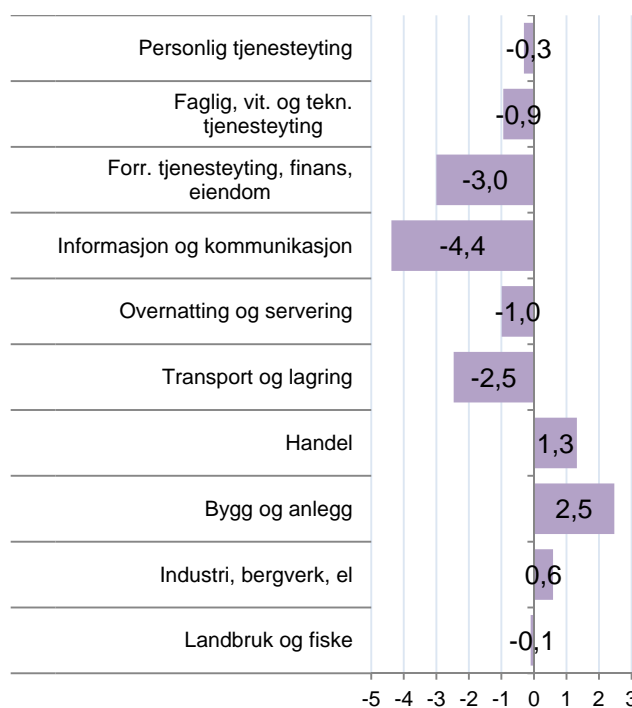
For å få fram endringene i antall arbeidsplasser i ulike bransjer i Nordland i forhold til resten av landet, har vi beregnet differansen mellom endring i antall arbeidsplasser i de enkelte bransjene i Nordland i prosent, og tilsvarende endring i bransjene på landsbasis, de siste to årene.

Nordland har hatt en bedre utvikling i bygg og anlegg, handel og industri enn resten av landet.

I de andre bransjene har utviklingen i Nordland vært dårligere enn i resten av landet.

I bransjene informasjon og kommunikasjon og forretningsmessig tjenesteyting er utviklingen betydelig svakere i Nordland enn ellers i Norge. Dette er et litt uheldig trekk, ettersom dette er kompetansekrevende vekstnæringer.

Nordland har dermed vekst i næringer som er forholdsvis lite kompetansekrevende, og relativ nedgang i vekstnæringene som er kjennetegnet av et høyt utdanningsnivå.

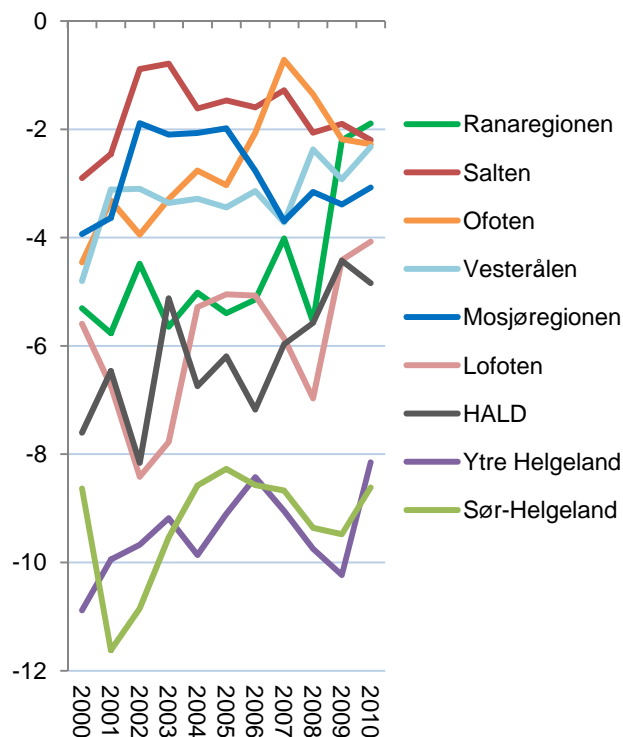
Figur 19: Differanse mellom prosentvis vekst i de enkelte bransjene i Nordland og veksten i bransjene på landsbasis de siste to årene (2009 og 2010).

Pendling i regionene

Alle regionene i Nordland har netto utpendling. Det er begrensede muligheter til å dagpendle til andre fylker, så en skulle tro at det i sum burde være lite nettoppendling. Noe av årsaken er nok at en del pendler til Nordsjøen og i sjøfart. Det er nok også mange studenter som er registrert bosatt i Nordland, men som i praksis bor i Trondheim og Oslo og andre utdanningssteder. Når disse er registrert sysselsatt blir de regnet som pendlere i statistikken.

Ranaregionen har redusert netto utpendling vesentlig, og har i da lavest netto utpendling av regionene i Nordland.

Mange av de andre regionene har også fått redusert netto utpendling i perioden. Når nesten alle har fått redusert utpendling uten av noen har fått økt tilsvarende, må Nordland som helhet ha redusert sin utpendling. Det har skjedd spesielt gjennom at den registrerte pendlingen til Oslo har sunket. Det kan komme av at studenter i større grad enn tidligere melder flytting.

Figur 20: Nettoppendling i prosent av sysselsettingen i regionene i Nordland i perioden 2000-2010.

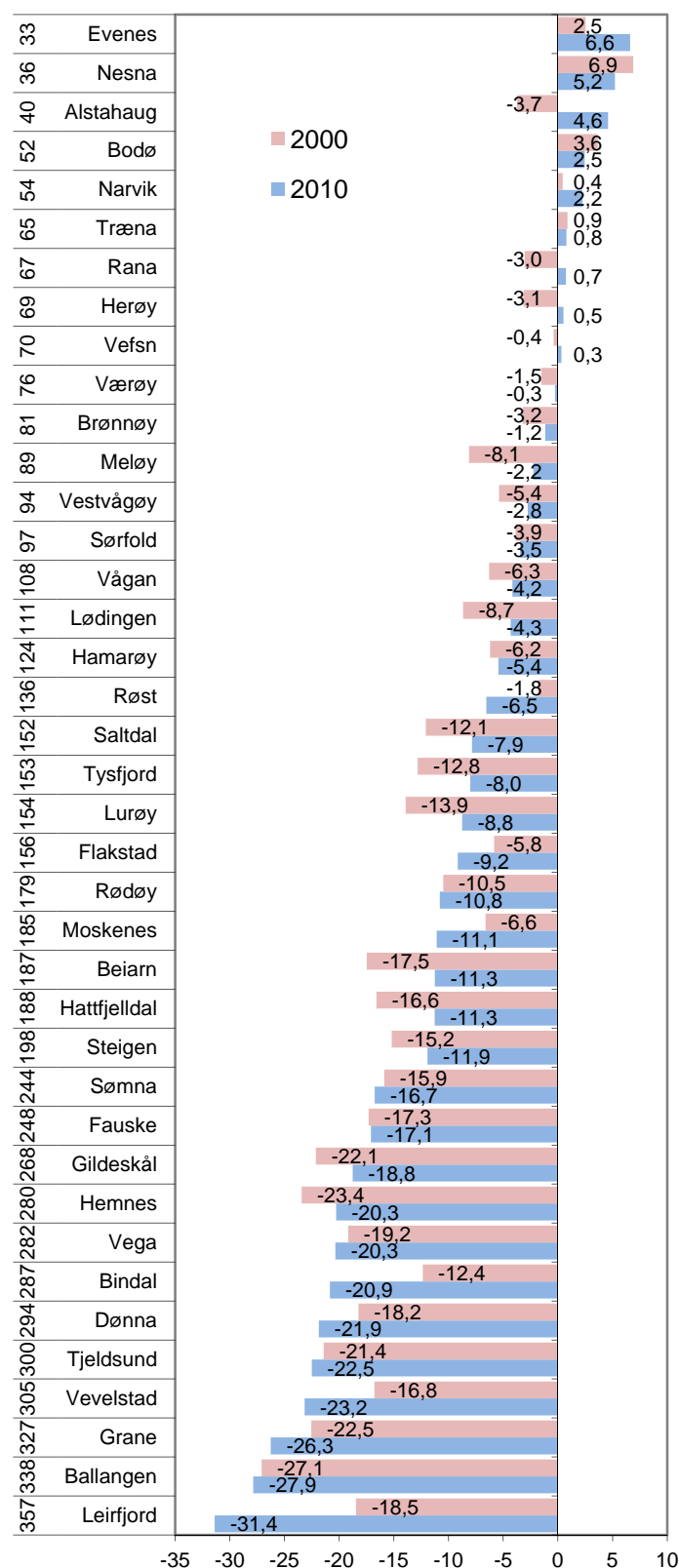
Nettopendling i kommunene

Ni kommuner i Nordland hadde overskudd av arbeidsplasser i 2010. Det er fire flere enn i 2000.

Evenes, Nesna og Alstahaug har størst overskudd i prosent av samlet sysselsetting, men overskuddet i Bodø er naturligvis høyest i absolutte tall.

Leirfjord har klart høyest netto utpendling, her er over 31 prosent av sysselsetting knyttet til pendling til andre kommuner. Kommuner Som Ballangen, Grane, Vevelstad, Tjeldsund, Dønna, Bindal, Vega og Hemnes har også høy netto utpendling, med over 20 prosent av sysselsettingen.

Bindal og Leirfjord er kommuner som har hatt en sterk økning i utpendlingen. For Bindal skyldes det ganske sikkert at antall arbeidsplasser har blitt kraftig redusert. Da er en slik økning et negativt trekk. For Leirfjord synes økningen i netto utpendling å være et resultat av at det har vært vekst i nabokommuner, spesielt Alstahaug. Vi ser at Alstahaug har gått fra å ha netto utpendling til å ha netto innpendling i perioden. Da er dette positivt, og et tegn på at Leirfjord har vært attraktiv som bosted, og har styrket bosettingen gjennom å dra nytte av positiv næringsutvikling i nabokommunene.

Figur 21: Nettopendling i prosent av sysselsetting i kommunene i 2000 og 2010.

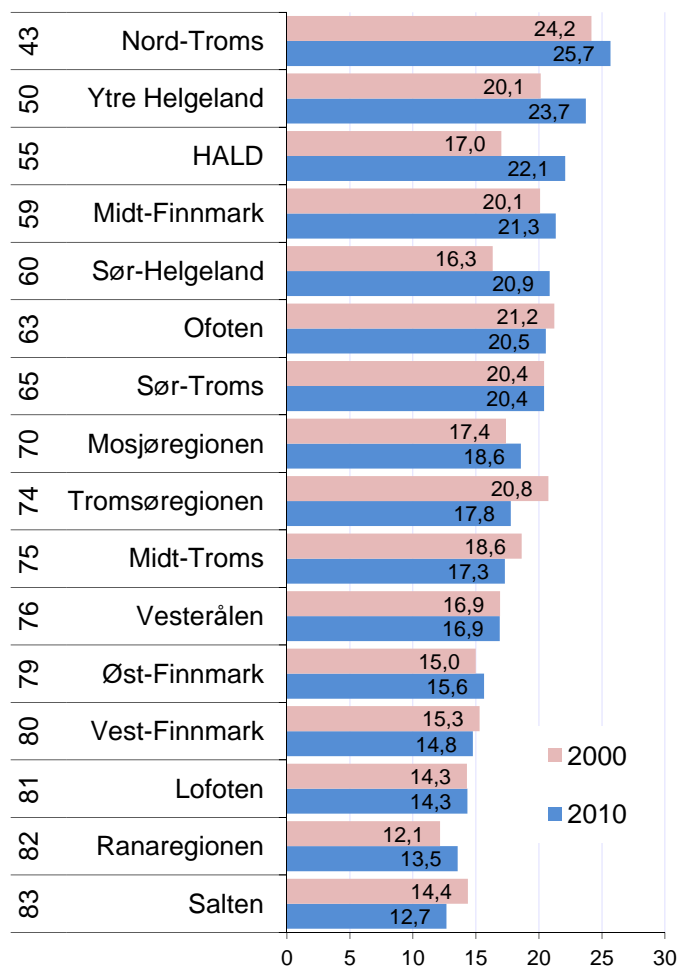
Arbeidsmarkedsintegrasjon

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling som andel av arbeidsplasser og utpendling som andel av sysselsatte. Arbeidsmarkedsintegrasjon kan også tolkes som pendlingsmuligheter. Arbeidsmarkedsintegrasjon er et begrep som Telemarksforskning har introdusert, og som har stor strategisk betydning for regional utvikling.

Det som er spesielt for Nordland er at de tre regionene Salten, Ranaregionen og Lofoten har lavest arbeidsmarkedsintegrasjon av alle regionene i landet. Det betyr at det er svært liten integrasjon mellom disse regionene i andre regioner. Det innebærer igjen at befolkningsutviklingen i disse regionene blir tettere knyttet til egen arbeidsplassutvikling enn andre regioner i Norge.

Ytre Helgeland, HALD og Sør-Helgeland har forholdsvis høy arbeidsmarkedsintegrasjon for å være i Nord-Norge, men under middels av regionene på landsbasis. Disse regionene har også hatt en sterk økning i arbeidsmarkedsintegrasjonen fra 2000 til 2010.

Trenden er at arbeidsmarkedene i Norge stadig blir mer integrert, ettersom andelen som pendler til andre kommuner eller regioner øker. Noen regioner har en motsatt utvikling, som f. eks. Salten.

Figur 22: Arbeidsmarkedsintegrasjon i regionene i Nord-Norge i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene

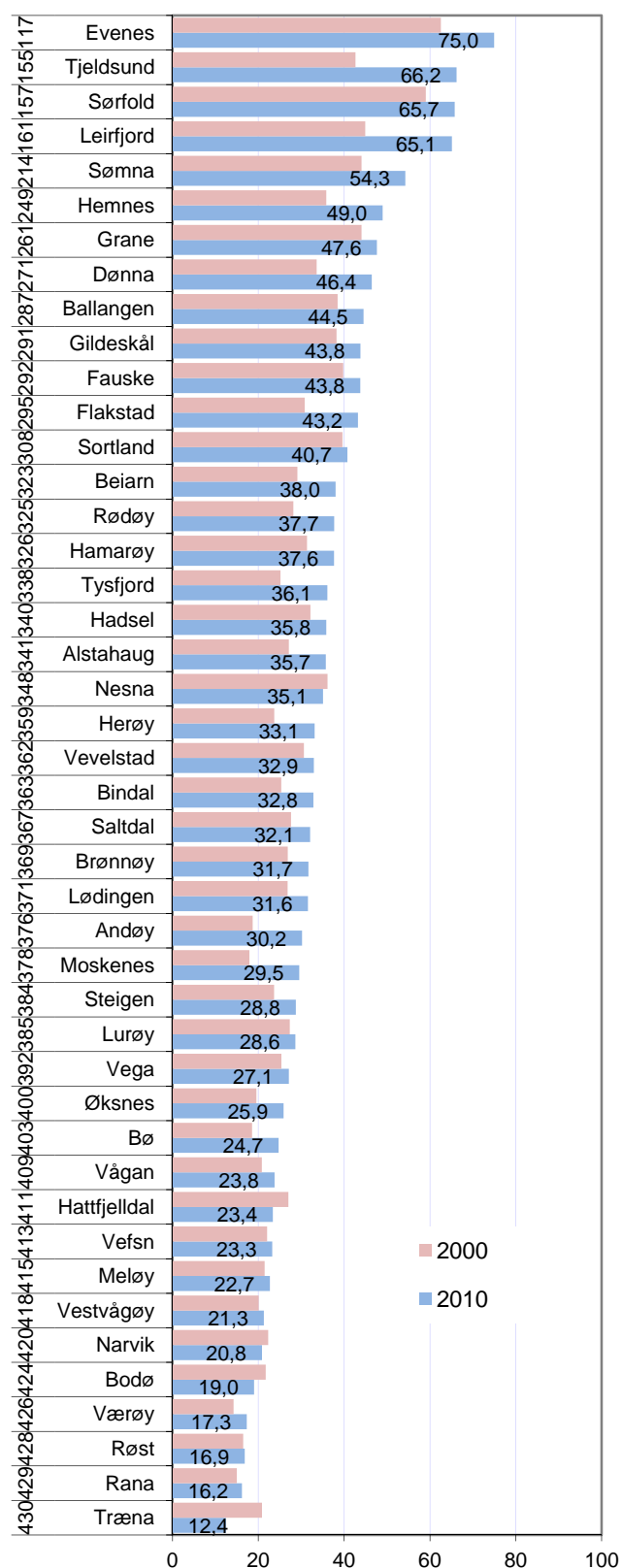
Kommunene i Nordland har generelt lav arbeidsmarkedsintegrasjon. Fylkets utstrekning og topografi bidrar naturligvis, ettersom det skaper lange avstander for pendlere. Det kan også hende at pendlingsvilligheten er lavere enn f. eks. på Østlandet. Det er imidlertid et svært tydelig trekk at arbeidsmarkedsintegrasjonen øker i de aller fleste kommunene i Nordland.

Evenes, som har høyest arbeidsmarkedsintegrasjon i Nordland, er bare rangert som nummer 117 av de 430 kommunene i landet.

Tjeldsund, Sørfold og Leirfjord har også over middels arbeidsmarkedsintegrasjon.

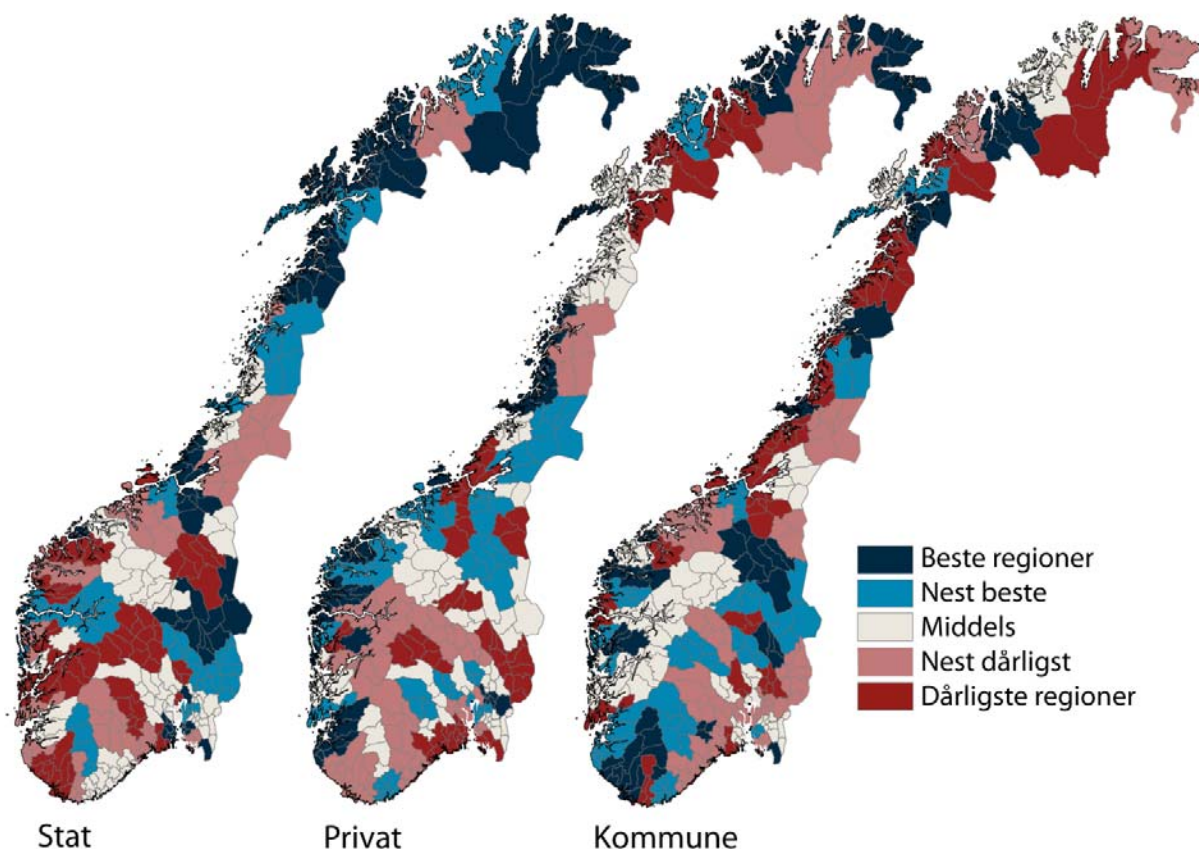
Træna, Røst og Værøy er blant kommunene med aller lavest arbeidsmarkedsintegrasjon. Det har naturligvis sin forklaring i at dette er øyer med forholdsvis lange sjøreiser til alternative arbeidsmarkeder. Rana og Bodø er også kommuner som er blant de ti kommunene med lavest arbeidsmarkedsintegrasjon. Disse kommunene er store både i geografisk utstrekning og i folketall sammenliknet med nabokommunene.

I kommunene Dønna og Herøy ser vi at arbeidsmarkedsintegrasjonen har økt ganske mye. Det er naturlig å knytte dette til bruforbindelsen som ble opprettet i 1999.

Figur 23: Arbeidsmarkedsintegrasjon i kommunene i Nordland i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner i 2010.

3.2 Trender: Vekstbidrag fra ulike sektorer

Figur 24: Vekstbidrag i form av endring i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i årene 2009 og 2010. De 83 regionene er rangert i forhold til hverandre i kartene slik at de danner fem grupper.

I kartene over har vi sett på vekstbidrag til sysselsettingen fra de ulike sektorene statlig sektor, privat sektor og kommunal sektor i 2009 og 2010. Fylkeskommunale arbeidsplasser er ikke med, ettersom disse har bidratt svært lite. I disse to årene har antall arbeidsplasser i privat sektor bidratt med en nedgang på 1,7 prosent av sysselsettingen i Norge, statlig sektor med en vekst på 0,5 prosent og kommunal sektor med en vekst på 0,8 prosent. I kartene er det de relative forskjellene mellom regionene for hver sektor som er markert.

Det er regioner på Vestlandet og i nord som har hatt best utvikling i privat sektor. Hitra/Frøya og Ryfylke har hatt sterkest vekst i næringslivet de siste to årene. Mange distriktsregioner har hatt en relativt god utvikling i næringslivet etter finanskrisen, blant dem mange fiskeriregioner.

Veksten i kommunesektoren er ganske jevnt spredt mellom landsdelene. Mange distrikts-

regioner fikk sterk vekst. Det er litt pussig at mange regioner med svak befolkningsvekst har høy vekst i kommunale arbeidsplasser, mens noen regioner med høy befolkningsvekst har lav vekst. En skulle kanskje tro at antall arbeidsplasser i kommunesektoren var sterkt knyttet til befolkningsutviklingen.

Vestlandet er tapere når det gjelder statlig sektor. Her er det regioner på Østlandet, Trondheimsregionen og mange regioner i nord som har fått vekstimpulser. Det har blitt 12 672 flere statlige arbeidsplasser de siste to årene. 4078 av disse havnet i Oslo, mens Trondheimsregionen fikk en økning på 1124 arbeidsplasser. Over 40 prosent av de nye statlige arbeidsplassene kom altså i Oslo og Trondheim. Statlig sektor har dermed bidratt til å forsterke sentraliseringen i de siste to årene, med unntak av i de nordligste fylkene, der mange distriktsregioner har fått drahjelp fra veksten i statlig sektor.

4. Utdanningsnivå

Utdanningsnivå i befolkning og arbeidsliv er et tema som opptar mange i forbindelse med regional utvikling. Utdanningsnivået i befolkningen varierer mye mellom ulike steder i Norge. I dette kapitlet skal vi først beskrive disse variasjonene. Deretter skal vi se på utdanningsnivået i arbeidsmarkedet, spesielt i privat sektor.

En enkel måte å beskrive utdanningsnivået på, er å fordele befolkningen etter tre nivåer av utdanning: Grunnskole, videregående skole og høgskole/universitet.

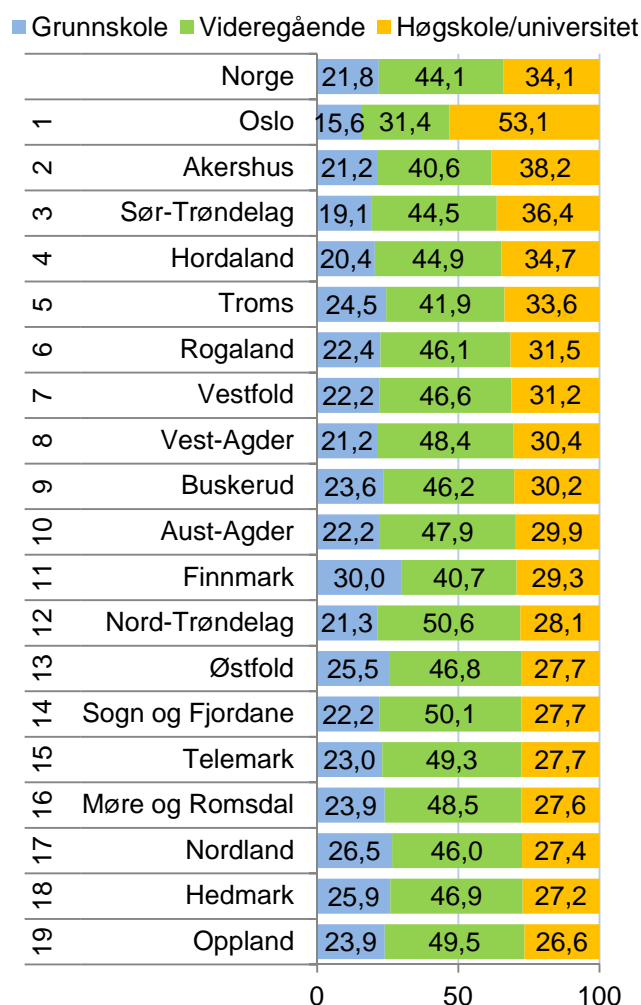
I figur 23 ser vi hvordan befolkningen i fylkene er fordelt med hensyn til disse tre nivåene av formell utdanning. Da har vi fordelt den sysselsatte delen av befolkningen etter utdanningsnivået.

Oslo har den klart høyeste andelen høyere utdannede av fylkene. Hele 53,1 prosent av den sysselsatte befolkningen i Oslo har minst tre års utdanning på høgskole eller universitet. Oslo skiller seg ganske mye ut fra de andre fylkene og fra landsgjennomsnittet på 34,1 prosent.

Akershus, Sør-Trøndelag og Hordaland kommer på de neste plassene. Det er bare fire fylker som har høyere andel av høgskole/universitetsutdannede enn den nasjonale andelen. Det er fordi de nasjonale tallene blir dratt kraftig oppover av det høye utdanningsnivået i Oslo.

Hedmark og Oppland har lavest andel høyere utdannede av alle fylkene.

Nordland er tredje sist av fylkene når det gjelder utdanningsnivå i befolkningen. Bare Hedmark og Oppland er bak.

Figur 25: Andelen av den sysselsatte befolkningen i fylkene med ulik grad av utdanning i 2010. Øverst ser vi tallene for hele landet.

Utdanningsnivå i regionene

Av regionene i Nord-Norge har Tromsøregionen høyest andel utdannede i den sysselsatte befolkningen. Tromsøregionen er nummer fem av regionene i landet med hensyn til utdanningsnivå.

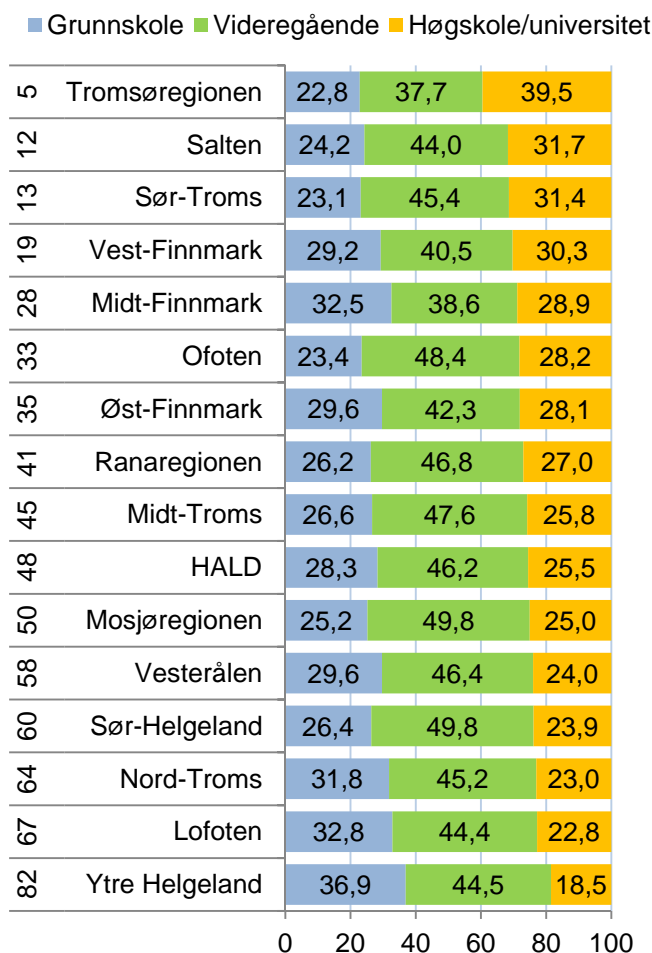
Salten er nummer 12 av regionene i landet når det gjelder kompetansenivå i befolkningen, med sine 39,5 prosent med høyere utdanning av den sysselsatte befolkningen.

Ofoten er også over middels av regionene når det gjelder andel med høyere utdanning. De er nummer 33 av 83 regioner.

Ranaregionen er nummer 41, som er én plassering bedre enn middels.

HALD er bare litt under middels, det samme kan vi si om Mosjøregionen.

Ytre Helgeland har det klart laveste utdanningsnivået. De er nest sist av regionene i landet.

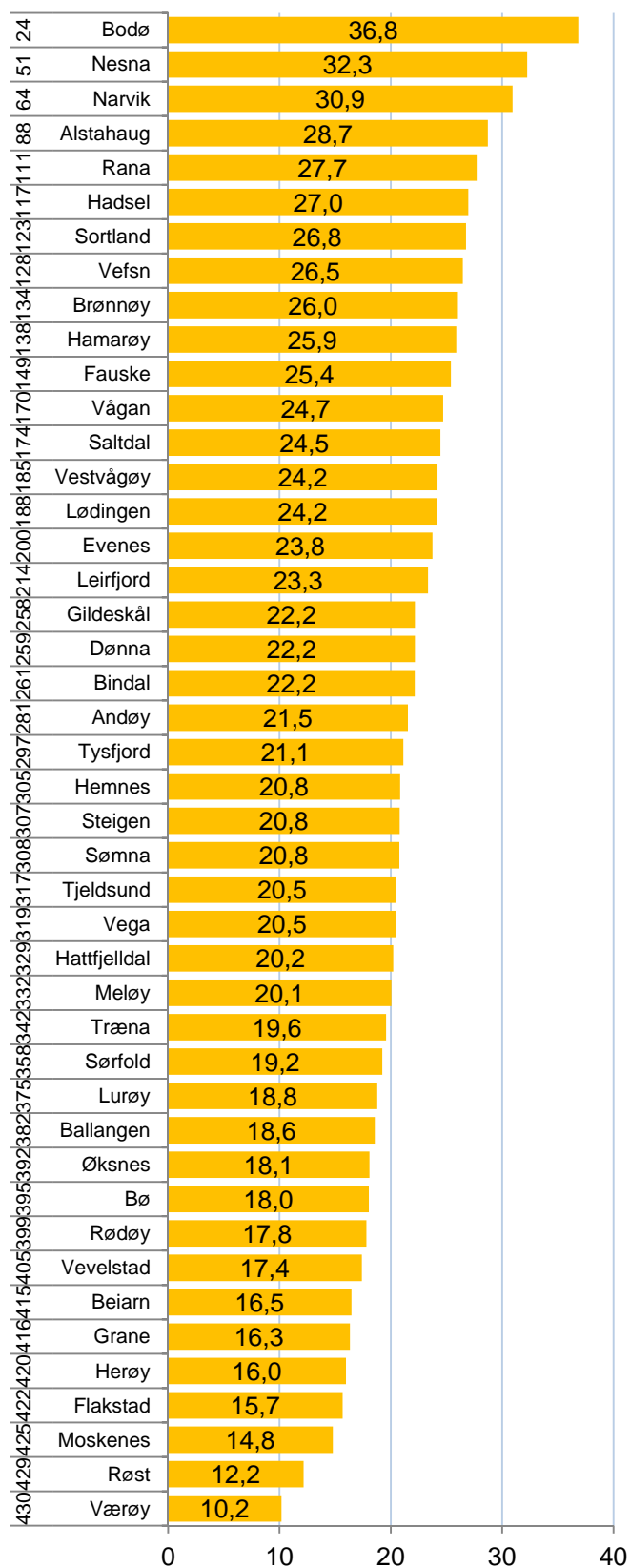
Figur 26: Andel av sysselsatt befolkning med ulik grad av utdanning i regionene i Trøndelag i 2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

Utdanningsnivå i kommunene

Bodø har høyest andel høyere utdannede av kommunene i Nordland. I Bodø har 36,8 prosent av de sysselsatte høyere utdanning. Det er 24. høyest av kommunene i landet.

Nesna, Narvik, Rana og Alstahaug er også inne blant de 100 kommunene med høyest utdanningsnivå.

Røst og Værøy har den lavest andelen høyere utdannede blant den sysselsatte befolkningen av alle kommunene i landet.

Figur 27: Andel av sysselsatt befolkning med høyere utdanning i kommunene i Nordland i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet til venstre.

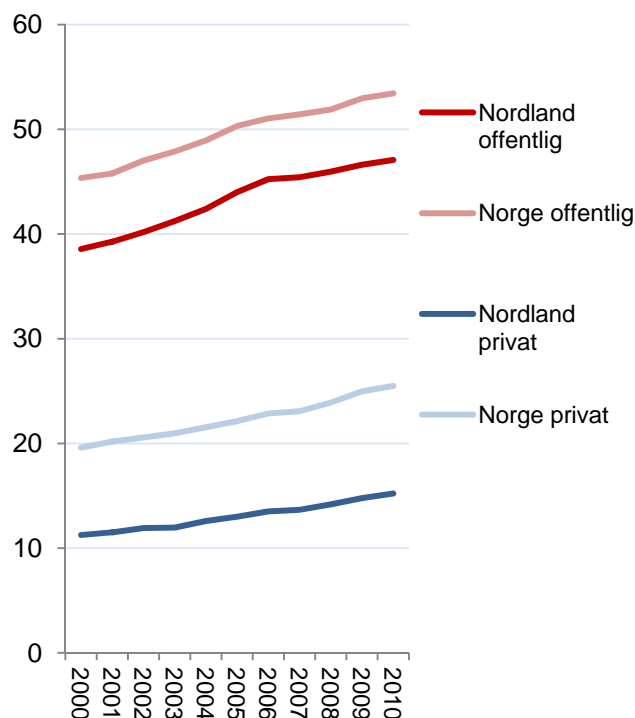
4.1 Utdanningsnivå i næringslivet

Utdanningsnivået i næringslivet er av spesiell interesse, ettersom utdanningsnivået kan ha betydning for innovasjonsevne og vekstkraft i næringslivet.

Utdanningsnivået i næringslivet er generelt lavere enn utdanningsnivået i offentlig sektor. I offentlig sektor i Norge har 53,4 prosent av de ansatte høyere utdanning i 2010. Det er spesielt i staten at utdanningsnivået er høyt. I privat sektor er andelen med høyere utdanning 25,5 prosent.

Utdanningsnivået har økt jevnt, både i privat og offentlig sektor siden 2000.

I Nordland er utdanningsnivået betydelig lavere enn det nasjonale nivået både i privat og offentlig sektor. Det kan se ut til at forskjellen mellom Nordland og resten av landet når det gjelder utdanningsnivå i privat sektor er økende.

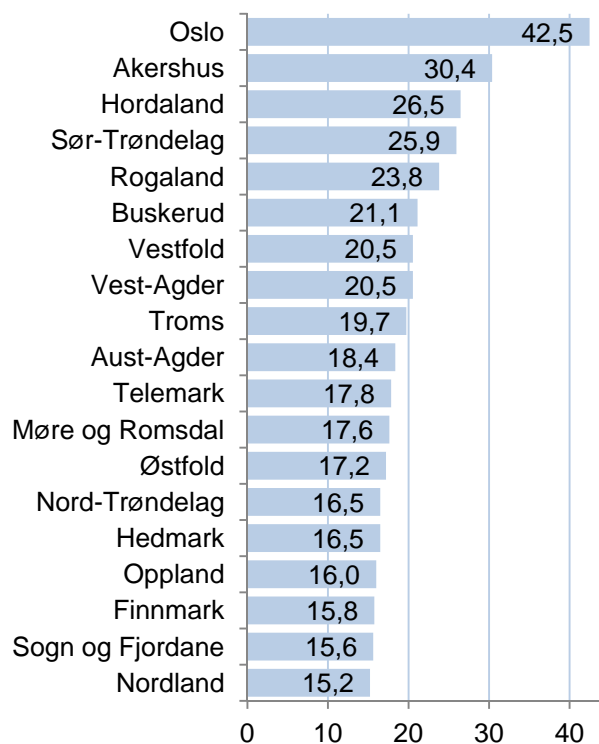

Figur 28: Andel ansatte med høyere utdanning i privat og offentlig sektor i Nordland og Norge i perioden 2000-2010.

Forskjeller mellom fylkene

Oslo har mye høyere andel utdannet personell i næringslivet enn de andre fylkene. Hele 42,5 prosent av de ansatte i næringslivet i Oslo har høyere utdanning. Akershus er nummer to, med en andel med høyere utdanning på 30,4 prosent. Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland kommer på de neste plassene, før det er et lite hopp ned til Buskerud og Vestfold.

Næringslivet i Nordland har en andel høyere utdannende arbeidstakere på 15,2 prosent. Det er lavest av samtlige fylker.

Figur 29: Andel ansatte med høyere utdanning i næringslivet i fylkene i 2010.

Næringslivet i regionene

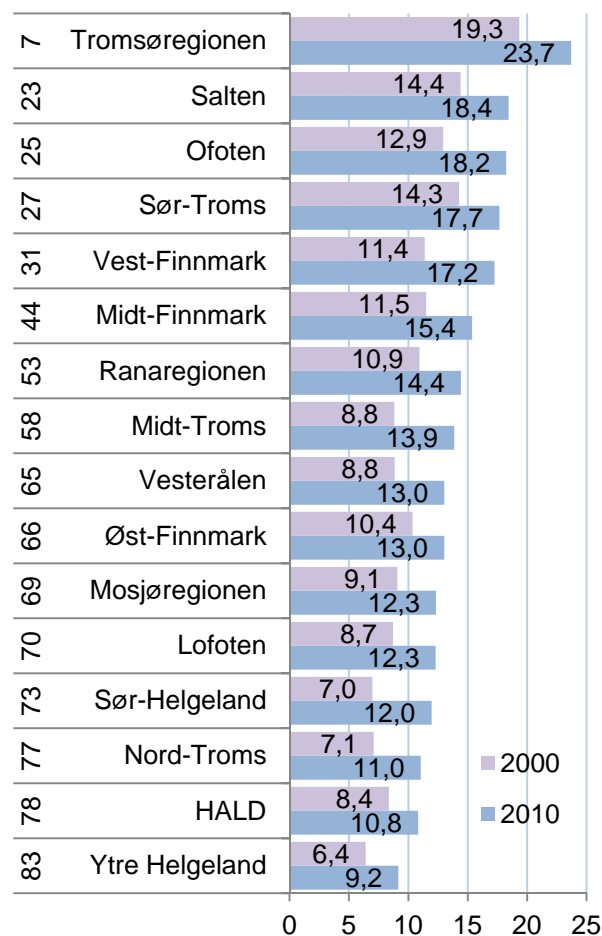
Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene i Nord-Norge er vist i figur 30.

Tromsøregionen har det syvende høyeste kompetansenivået i næringslivet av alle regionene i landet. 23,7 prosent av de ansatte i næringslivet i Tromsøregionen har høyere utdanning.

Salten og Ofoten har høyest utdanningsnivå i næringslivet av regionene i Nordland. De er rangert som nummer 23 og 25 av de 83 regionene i landet.

De andre regionene ligger under middels.

Ytre Helgeland har det alle laveste nivået av alle regionene i landet. HALD og Sør-Helgeland er også med blant de ti regionene med lavest kompetansenivå i næringslivet.

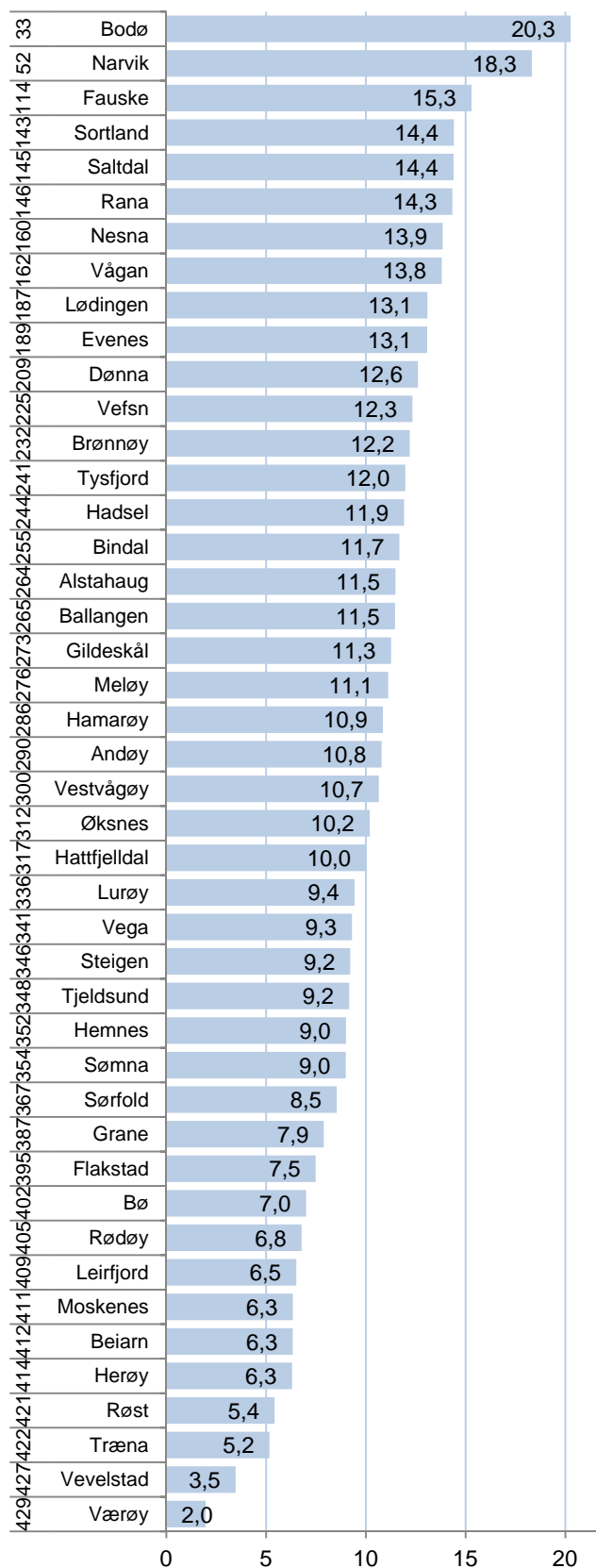
Figur 30: Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i regionene i Nord-Norge i 2000 og 2010. Rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet til venstre.

Kommunene

I figur 31 er andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Nordland vist.

Bodø og Narvik har det klart høyeste utdanningsnivået i næringslivet av kommunene i fylket. Deretter er det et sprang ned til Fauske. Bodø er rangert som nummer 33 av de 430 kommunene i landet når det gjelder andel høyere utdannede i næringslivet.

Vevelstad og Værøy har minst andel høyt utdannede i næringslivet. I Værøy har to prosent av de sysselsatte i næringslivet høyere utdanning. Det er ikke lavest i landet. Den tvilsomme æren går til Torsken.

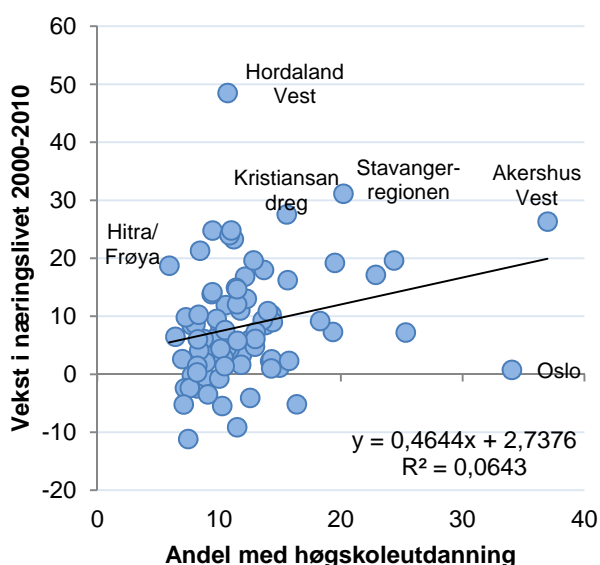

Figur 31: Andel arbeidstakere med høyere utdanning i næringslivet i kommunene i Nordland i 2010. Rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet til venstre.

4.2 Utdanningsnivå og regional utvikling

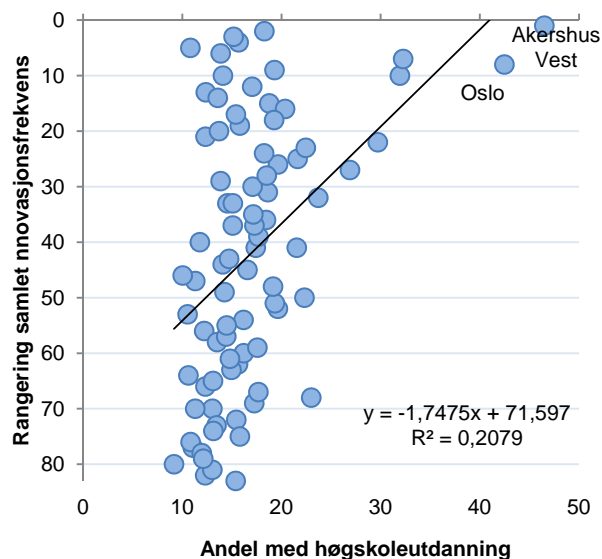
Det er to argumenter for at et høyt utdanningsnivå i næringslivet vil stimulere til regional utvikling gjennom økonomisk vekst. For det første pekes det ofte på at Norge som et høystland har best vekstbetingelser i kompetanseintensive næringer. Dermed vil regioner med et høyt utdanningsnivå få bedre vekst enn regioner med et lavt utdanningsnivå i næringslivet. Regioner med lavt utdanningsnivå vil stå overfor en stadig sterkere konkurranse fra utlandet. Et annet argument er at næringsliv med et høyt utdanningsnivå er mer innovativt og dermed bedre rustet for vekst.

Vi kan se på den direkte sammenhengen mellom utdanningsnivå og vekst i næringsliv i norske regioner.

Figur 32: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2000 og vekst i næringslivet fra 2000 til 2010 i de 83 politiske regionene i Norge.

Som vi kan se av figur 32, er det en positiv, men ganske svak sammenheng mellom utdanningsnivå og vekst i næringslivet. En region som Hitra/Frøya var blant regionene med lavest utdanningsnivå, men har likevel hatt sterk vekst, mens Oslo har hatt svært lav vekst, til tross for nest høyest utdanningsnivå. Høyt utdanningsnivå i en region kan tenkes å gi bedre vekstbetingelser, men sammenhengene synes ikke å være sterke.

Figur 33: Sammenhengen mellom utdanningsnivå i næringslivet i 2010 og regionenes rangering mht. samlet innovasjonsfrekvens i de 83 politiske regionene i Norge.

I figur 33 ser vi at utdanningsnivået og næringslivets innovasjon har en positiv sammenheng. Denne sammenhengen synes å være tydeligere enn for vekst.

Utdanningsnivået har en spesielt sterk sammenheng med regionenes størrelse. Urbane og folkerike regioner har klart høyest utdanningsnivå i næringslivet. Disse regionene har også best betingelser for både vekst og innovasjon. Dermed er det ikke lett å avdekke hvordan utdanningsnivå, vekst og innovasjon egentlig henger sammen med slike enkle analyser.

Utdanningsnivået avspeiler de direkte behovene i arbeidsmarkedet. Dermed kan en bare få økt utdanningsnivå gjennom at næringslivet får flere stillinger hvor det kreves utdanning, eller reduserer antall stillinger hvor utdanning ikke er påkrevet. Behovet for utdanning er svært bransjeavhengig. F. eks. er reiseliv en bransje med lite behov for utdannede, mens det er en høy andel utdannede innenfor forretningsmessig tjenesteyting.

Dersom en region ønsker å oppnå høyere kompetansenivå i næringslivet, kan det oppnås gjennom å vri bransjestrukturen i retning av kompetansekrevede næringer, eller å stimulere alle bedrifter uansett næring til å heve kompetansekravene.

5. NæringsNM

NæringsNM er utviklet for å måle hvordan næringslivet presterer i ulike områder i Norge. For å måle næringsutviklingen i en kommune, ser vi på fire mål: Nyetableringer, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse¹.

NæringsNM	Nyetableringer	<ol style="list-style-type: none"> 1. Etableringsfrekvens: Antall nyregistrerte foretak som andel av eksisterende foretak i begynnelsen av året 2. Bransjustert etableringsfrekvens: Basert på etableringsfrekvens, justert for effekten av bransjestrukturen 3. Vekst i antall foretak: Etableringsfrekvensen fratrukket nedlagte foretak
	Lønnsomhet	<ol style="list-style-type: none"> 4. Andel foretak med positivt resultat før skatt 5. Bransjustert lønnsomhet: Andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for effekten av bransjestrukturen 6. Andel foretak med positiv egenkapital
	Vekst	<ol style="list-style-type: none"> 7. Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen (KPI) 8. Andel foretak med realvekst justert for effekten av bransjestrukturen 9. Andel foretak med vekst i verdiskaping
	Næringslivets størrelse	<ol style="list-style-type: none"> 10. Antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen

Nyetableringer i regioner og kommuner blir målt med tre indikatorer. Den første, etableringsfrekvens, måler antall nyregistrerte foretak i forhold til eksisterende antall foretak i begynnelsen av året. Bransjustert etableringsfrekvens er etableringsfrekvensen fratrukket virkningen av bransjestrukturen i regioner og kommuner. Denne indikatoren viser om regionen har få eller mange etableringer når vi tar hensyn til at etableringsfrekvensen varierer mye mellom ulike bransjer. Den tredje indikatoren er vekst i antall foretak. Dette vil være etableringsfrekvensen fratrukket frekvensen av nedlagte foretak.

Lønnsomheten i regionenes næringsliv blir målt med tre indikatorer. Den første er andel foretak med positivt resultat før skatt. I tillegg har vi målt andel lønnsomme foretak justert for bransjestrukturen. Den tredje indikatoren er andel foretak med positiv egenkapital.

Vekst i regionene er målt med andel foretak med omsetningsvekst større enn prisstigningen. Også her har vi en andre indikator som justerer for bransjestruktur. Den tredje indikatoren er andel foretak med vekst i verdiskaping.

Indikatoren ”næringslivets størrelse” er antall arbeidsplasser i næringslivet som andel av befolkningen.

For hver indikator rangeres regioner og kommuner. Rangeringsnumrene legges så sammen innenfor hver gruppe.

Til slutt summeres rangeringsnumrene for de fire indeksene nyetablering, lønnsomhet, vekst og næringslivets størrelse. Den regionen og kommunen som har lavest sum, kommer ut som vinner av årets NæringsNM.

5.1 Nyetableringer

For å sammenlikne etableringsaktiviteten mellom ulike områder, bruker vi tre ulike indikatorer. *Etableringsfrekvensen* er antall nyregistrerte foretak i ett år i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av samme år. *Bransjejustert etableringsfrekvens* er et mål for hvor mange nyetableringer det er når vi justerer for effekten av bransjestrukturen. Den siste indikatoren for etableringer er *vekst i antall foretak*, som er etableringsfrekvensen fratrukket andelen som legges ned.

Etableringsfrekvens i Nordland

I figur 34 ser vi hvordan etableringsfrekvensen i Nordland og Norge har beveget seg siden 2001.

Etableringsfrekvensen i Norge sank mye fra 2006 til 2009. I 2010 har etableringsfrekvensen blitt litt høyere, men er fremdeles på et lavt nivå i forhold til tidligere.

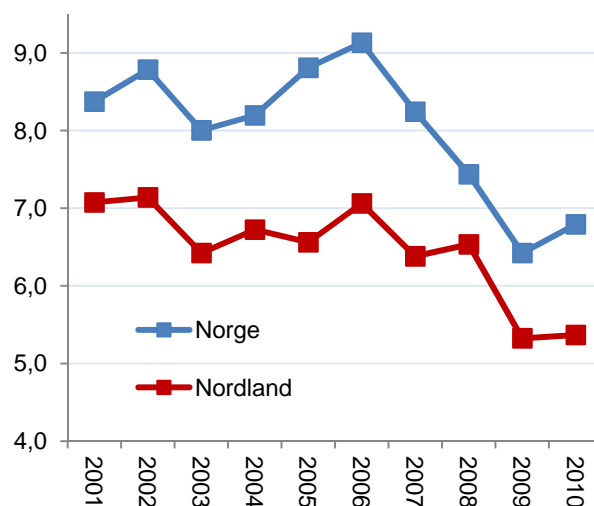
Etableringsfrekvensen i Nordland har i store trekk fulgt utviklingen nasjonalt, men nivået har alltid ligget under etableringsfrekvensen på landsbasis. Nordland fikk ikke den samme økningen i etableringsfrekvensen i 2010 som resten av landet fikk.

Etableringsfrekvens i fylkene

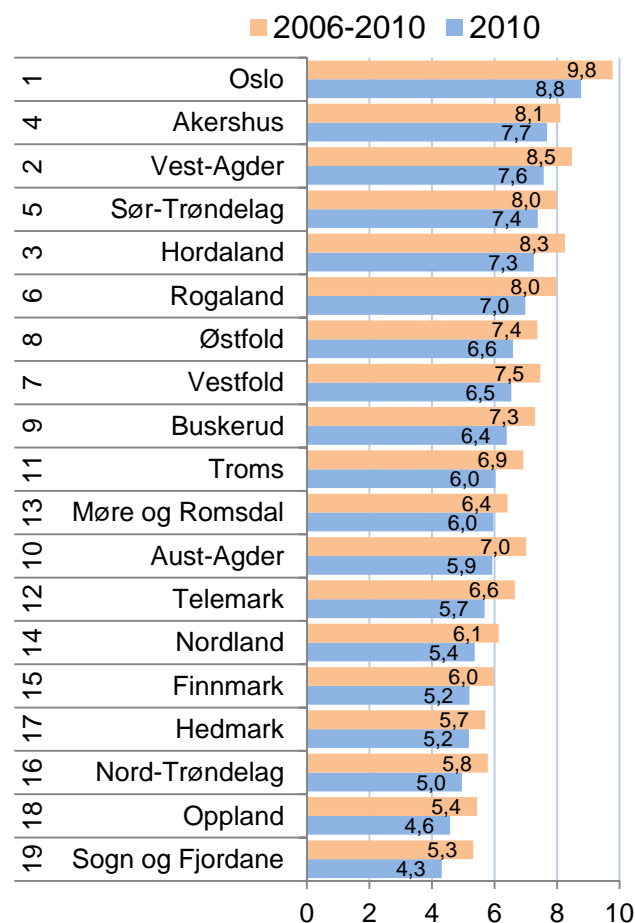
I figur 35 er etableringsfrekvensen for alle fylkene i 2010 samt gjennomsnitt for siste fem år vist. Det er ganske stor stabilitet i rekkefølgen mellom fylkene når det gjelder etableringsfrekvens. Oslo er alltid på topp. I 2010 er Akershus, Vest-Agder og Sør-Trøndelag på de neste plassene.

Nordland er nummer 14 av 19 fylker for etableringsfrekvensen i 2010. Det er samme plassering som Nordland hadde året før.

Nordland er også nummer 14 av fylkene når det gjelder etableringsfrekvensen de siste fem årene.

Figur 34: Etableringsfrekvens i Nordland og Norge i perioden 2001-2010.

Figur 35: Etableringsfrekvens i fylkene i 2010 og gjennomsnitt for siste fem år. Tallene til venstre er rangering for etableringsfrekvensen siste fem år.

Vekst i antall foretak

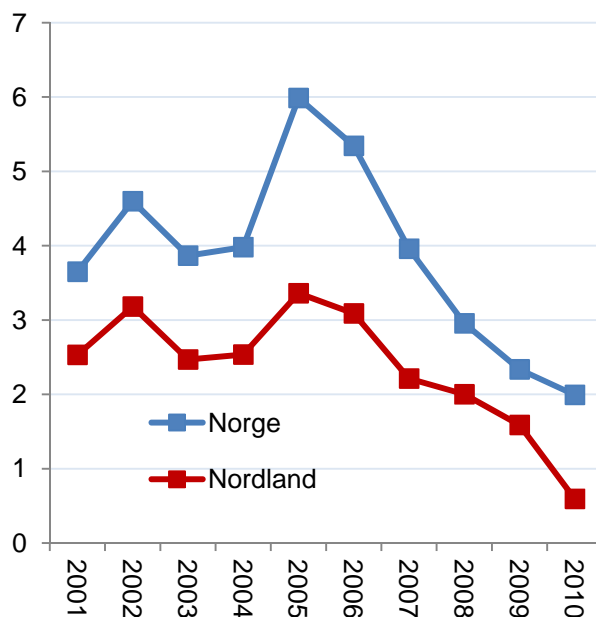
I figur 36 ser vi utviklingen i vekst i antall foretak. Det er det samme som etableringsfrekvensen fratrukket nedleggingsraten.

Veksten i antall foretak i Norge var på det høyeste nivået i 2005, og har deretter sunket hvert år. Fra 2001 til 2006 var det høyere vekst i antall foretak enn veksten i økonomien skulle tilsi. Kanskje skyldes noe av veksten f. eks. at mange etablerte foretak for å få registrert domene på Internett?

Det tilsynelatende lave nivået på veksten i antall foretak de to siste årene er kanskje en normalisering til et mer naturlig nivå.

Nordland har i alle årene hatt lavere vekst i antall foretak enn veksten på landsbasis.

Nordland er rangert som nummer 17 av fylkene når det gjelder vekst i antall foretak i 2010, og som nummer 18 for vekst de siste fem årene.

Figur 36: Årlig vekst i antall foretak i Nordland og Norge i perioden 2001-2010.

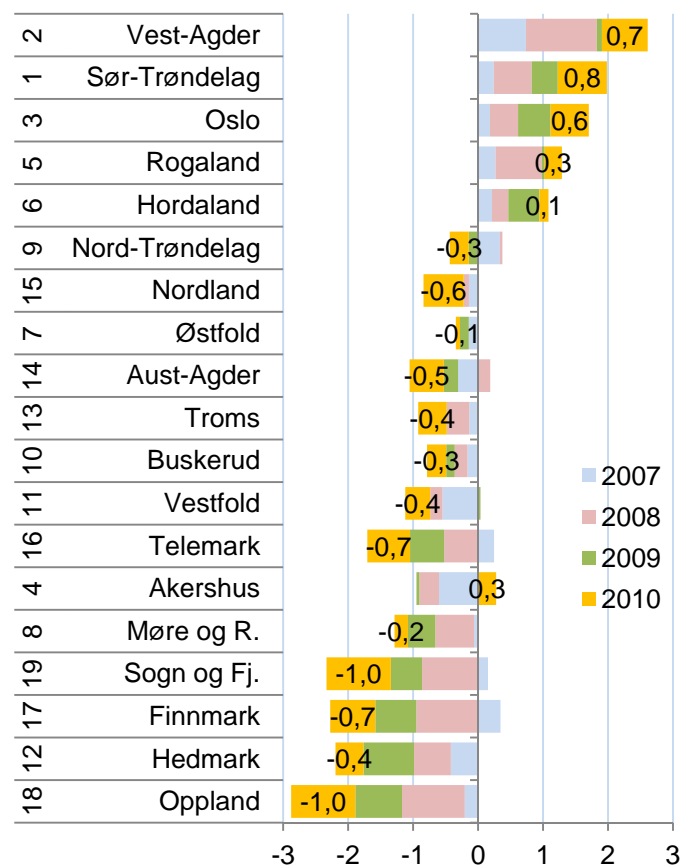
Bransjejustert etableringsfrekvens

Det er store variasjoner i etableringsfrekvens mellom ulike bransjer. Områder som har en stor andel av næringslivet i bransjer med høy etableringsfrekvens, vil automatisk få en høyere etableringsfrekvens enn områder med mange foretak i bransjer med lav etableringsfrekvens.

Vi beregner den bransjejusterte etableringsfrekvensen som avstanden mellom faktisk og forventet etableringsfrekvens, gitt bransjestrukturen. Det gir en indikator som ikke favoriserer steder med gunstig næringsstruktur.

Nordland er på 15. plass i 2010. Etableringsfrekvensen i Nordland var 0,6 prosent lavere enn bransjestrukturen tilsier. Nordland hadde bedre bransjejustert etableringsfrekvens tidligere.

Fylker som Vest-Agder, Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Hordaland har hatt høyest bransjejustert etableringsfrekvens de siste fire årene. I 2010 hadde også Akershus høy bransjejustert etableringsfrekvens. Dette er fylker med høy befolkningsvekst. Fylker med vekst i befolkning har bedre bransjejustert etableringsfrekvens enn fylker med nedgang i folketallet.

Figur 37: Bransjejustert etableringsfrekvens for fylkene i 2007, 2008, 2009 og 2010. Tallene til venstre er rangering blant fylkene for 2010.

Etableringer i regionene

For å oppsummere resultatene har vi laget en etableringsindeks, der vi har satt de tre delindikatorerne sammen til en samlet etableringsindeks. Vi har summert rangeringsnumrene for å komme fram til de regionene som er best samlet sett når det gjelder etableringsfrekvens, vekst i antall foretak og bransjejustert etableringsfrekvens.

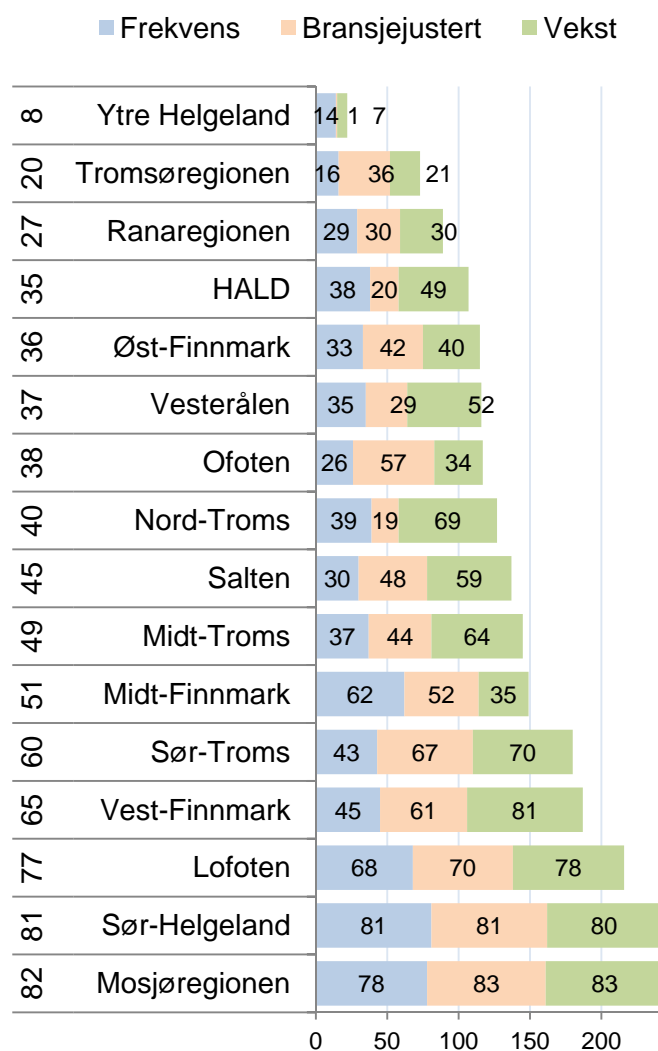
Ytre Helgeland er klart best på etableringsindeksen av regionene i Nord-Norge i 2010, og er også best på alle de tre delindikatorerne. Det er ganske sensasjonelt, ettersom Ytre Helgeland har vært dårligste etableringsregion i årene fra 2001-2006. Ytre Helgeland ble nummer 53 på etableringsindeksen i 2009.

HALD har også et bra resultat som nummer 35. Ranaregionen er noe bedre plassert som nummer 27, men det er mer som forventet. Vesterålen er for første gang over middels på plass nummer 37.

Salten gjør det under middels av regionene i Norge. Det er første gang Salten ikke er i øvre halvdel av regionene.

Lofoten, Sør-Helgeland og Mosjøregionen gjør det svært dårlig, og er blant de svakeste i landet når det gjelder nyetableringer i 2010.

Regionene i Nordland har svært forskjellig utvikling. Ytre Helgeland, HALD og Vesterålen gjør det bedre enn noensinne, mens Salten, Sør-Helgeland og Mosjøregionen har sine dårligste resultater i 2010.

Figur 38: Etableringsindeksen for regionene i Nordland. Rangeringer blant de 83 regionene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

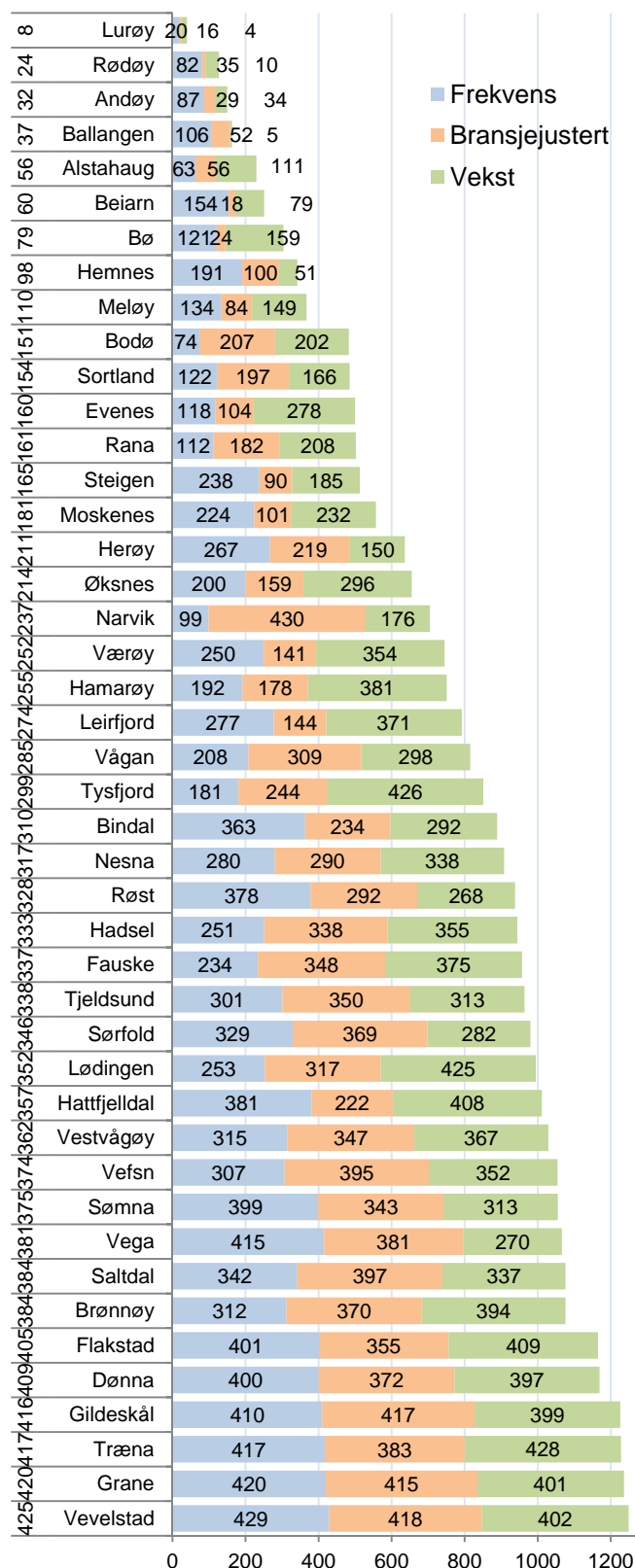
Etableringsindeksen for kommunene

Lurøy, Rødøy, Andøy og Ballangen kom best ut på etableringsindeksen i 2010. Dette er kommuner som ikke har gjort det spesielt bra tidligere. Rødøy, Lurøy og Andøy har tvert imot gjort det ganske dårlig tidligere.

Alstahaug kommer på en 56. plass. Alstahaug har gjort det bra også i 2008 og 2009.

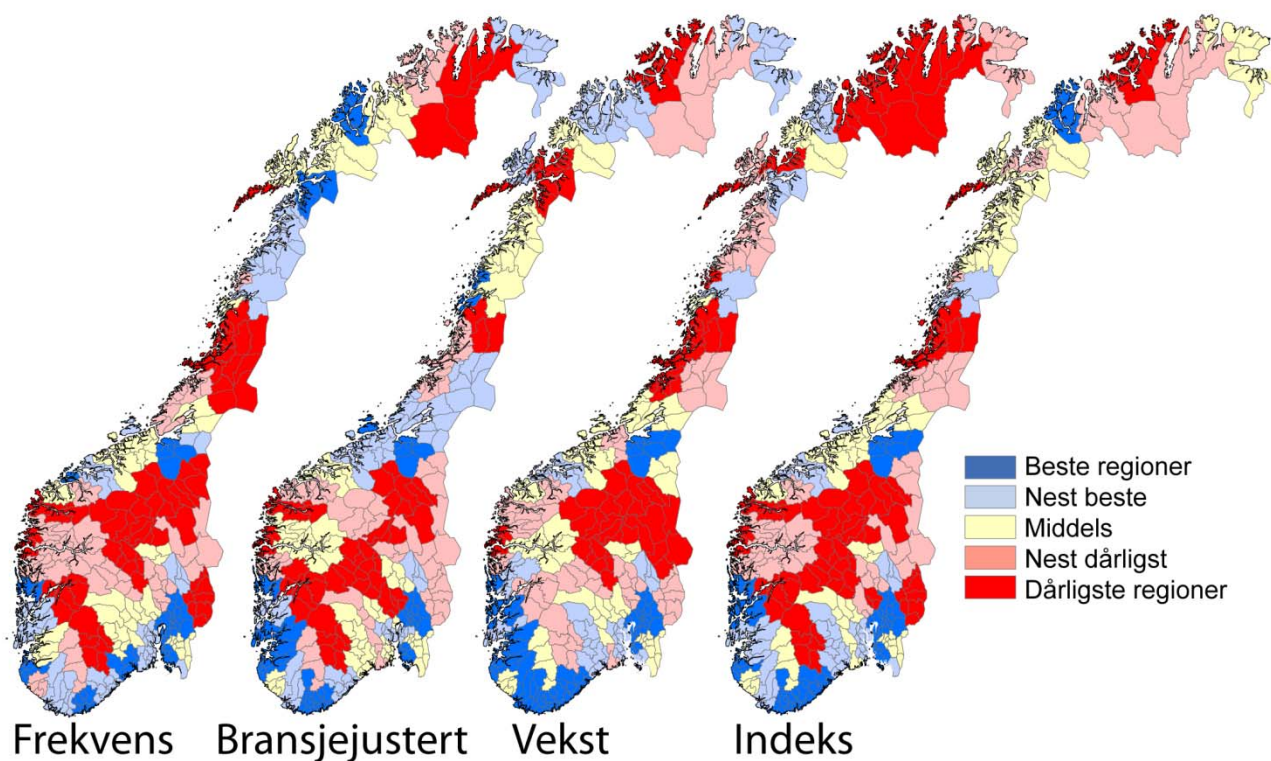
Bodø, Narvik, Rana og Vefsn gjør det dårligere enn tidligere, og dårlig i forhold til at dette er byer av en viss størrelse, som har best forutsetninger for nyetableringer.

Mange kommuner gjør det svakt. En rekke kommuner fikk rangeringsnummer dårligere enn 300 av de 430 kommunene i landet i 2010.

Figur 39: Etableringsindeksen for kommunene i Nordland. Rangering blant de 430 kommunene i landet med hensyn til de tre ulike etableringsindikatorerne er vist i figuren og rangering for den samlede etableringsindeksen i 2010 er vist til venstre.

Regionale mønstre

Figur 40: Etableringsaktiviteten i regionene i årene 2008-2010.

De tre ulike indikatorene for etablering viser i stor grad det samme mønsteret, men med noen nyanser.

Etableringsfrekvensen er høyest i regionene som enten har en større by som kjerne, eller som ligger tett opp til en større by. Oslo, Bergen og Trondheimsregionen har høyest etableringsfrekvens av regionene.

Bransjejustert etableringsfrekvens viser et litt annet mønster. Nå er det Trondheimsregionen, Kristiansandregionen og Hordaland Vest som er de tre beste regionene. Fremdeles er det mange byregioner blant de med høyest frekvens, men nå er det også noen distriktsregioner som blander seg inn i den beste kategorien. Dette er regioner som Hittera/Frøya, Ytre Helgeland, HALD og Ryfylke.

Regioner med høyest vekst i antall foretak består også for det meste av byregioner. Nå er det Kristiansandregionen, Akershus Vest og Trondheimsregionen som er høyest rangert. Ryfylke, Sunnhordland og Lister er litt utypiske regioner som kommer med blant de beste.

Alle de tre etableringsindikatorene har det til felles at de har en sterk positiv sammenheng med regio-

nens befolkningsstørrelse og regionens befolkningsvekst. Det er spesielt etableringsfrekvensen som i stor grad blir bestemt av befolkningsstørrelse og vekst. Befolkningstette områder har en bransjestruktur med mye tjenesteytende næringer. Dette er næringer med høy etableringsfrekvens. Dette gjør at byer automatisk får en høyere etableringsfrekvens enn distriktene.

Når vi bransjejusterer etableringsfrekvensen, blir effekten av bransjestrukturen nøytralisert. Da er ikke befolkningsstørrelsen lenger signifikant. Befolkningsveksten betyr imidlertid mye for den bransjejusterte etableringsfrekvensen.

For veksten i antall foretak er både befolkningsstørrelse og befolkningsvekst signifikante. Befolkningsveksten betyr imidlertid mer enn størrelsen.

De stabile mønstrene mellom befolkningsstørrelse, befolkningsvekst og etableringsfrekvens tyder på at høy etableringsaktivitet er et resultat av vekst. Vi får høy etableringsaktivitet i vekstregioner. I mindre grad ser det ut til at høy etableringsaktivitet skaper vekst. Det er også vanskelig å påvise at steder som har satset mye på nyetablering faktisk påvirker etableringsaktiviteten målbart.

5.2 Lønnsomhet

Vi måler lønnsomheten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med positivt resultat før skatt*. Andel lønnsomme foretak varierer mellom bransjer. Den andre indikatoren er derfor *andel foretak med positivt resultat før skatt, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med positiv egenkapital*. Den endelige lønnsomhetsindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre lønnsomhetsindikatorer.

Andel lønnsomme foretak

Andel lønnsomme foretak i Norge falt sterkt fra 2007 til 2008. Nivået i 2008 ble likt med det forrige bunnåret 2001.

I de to siste årene har andel lønnsomme foretak økt igjen, men er fremdeles langt under nivået fra de gode årene 2004-2006.

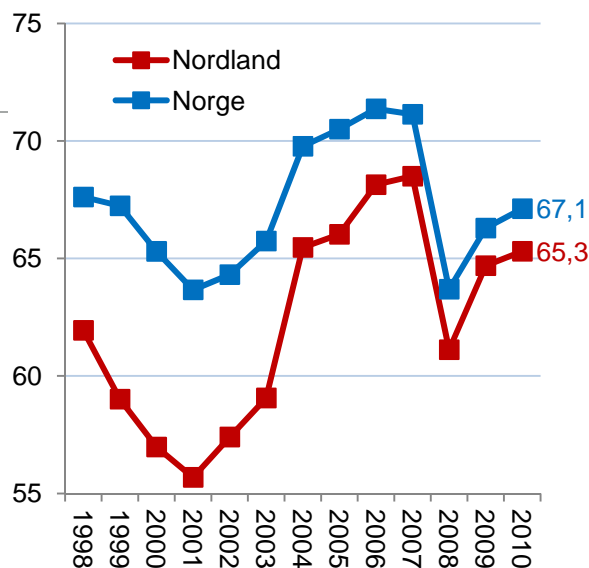
Andel lønnsomme foretak i Nordland har ligget under landsgjennomsnittet i hele perioden 1998-2010. Forskjellen har imidlertid blitt mindre de siste årene. I 2010 hadde 65,3 prosent av foretakene i Nordland positivt resultat før skatt, mot 67,1 prosent i Norge.

Lønnsomhet i fylkene

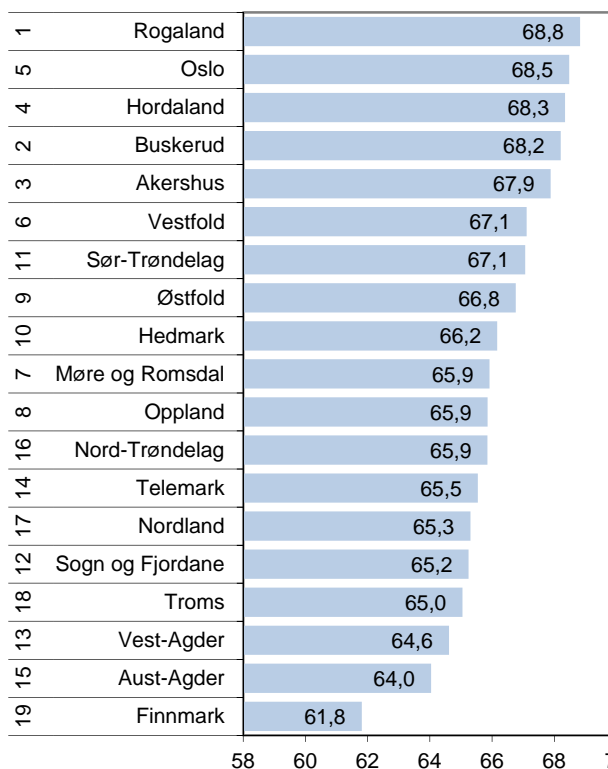
Rogaland hadde den høyeste andelen lønnsomme foretak av alle fylkene i 2010, for åttende år på rad. Deretter kommer Oslo og Hordaland.

Finnmark hadde vesentlig lavere lønnsomhet enn de andre fylkene.

Nordland er rangert som nummer 14 av fylkene for 2010. Ser vi på gjennomsnittlig lønnsomhet de siste fem årene, har Nordland gjort det enda svakere, og er rangert som nummer 17 av 19 fylker. Kun Finnmark og Troms har hatt lavere andel lønnsomme foretak.

Figur 41: Andel foretak med positivt resultat før skatt i Nordland og Norge i perioden 1998-2010.

Figur 42: Andel foretak med positivt resultat før skatt i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Lønnsomhetsindeksen for regioner

Lønnsomhetsindeksen er satt sammen av tre indikatorer: Andel foretak med positivt resultat før skatt, bransjejustert andel lønnsomme foretak, og andel foretak med positiv egenkapital.

Mosjøregionen kommer på førsteplass på lønnsomhetsindeksen i 2010 av alle regionene i landet. Mosjøregionen gjør det best for både andel lønnsomme foretak og bransjejustert lønnsomhet. Mosjøregionen har også tidligere hatt gode plasseringer, og er nummer sju for de siste fem år.

HALD gjør det også bra, og kommer på fjerdeplass i landet for 2010. HALD har ikke tidligere gjort det like bra, og er nummer 37 for siste fem år.

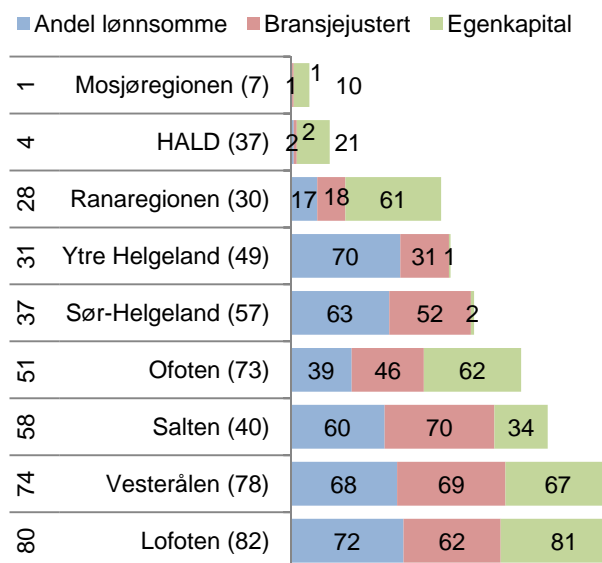
Ranaregionen gjør det også over middels både for 2010 og siste fem år.

Ytre Helgeland og Sør-Helgeland er litt bedre enn middels for 2010, men litt dårligere enn middels for siste fem år.

Ofoten er nummer 51 for 2010, men gjør det svakere for siste fem år, med en 73. plass.

Salten kommer på 58. plass for 2010, men gjør det bedre for siste fem år, der regionen kommer som nummer 40.

Vesterålen og Lofoten er lavt rangert for både 2010 og siste fem år. Lofoten er blant de fire lavest rangerte regioner for både siste år og siste femårsperiode.

Figur 43: Lønnsomhetsindeksen for regionene i Nordland. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 83 regionene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorene, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010 og i parentes rangering for lønnsomhetsindeksen for 2006-2010.

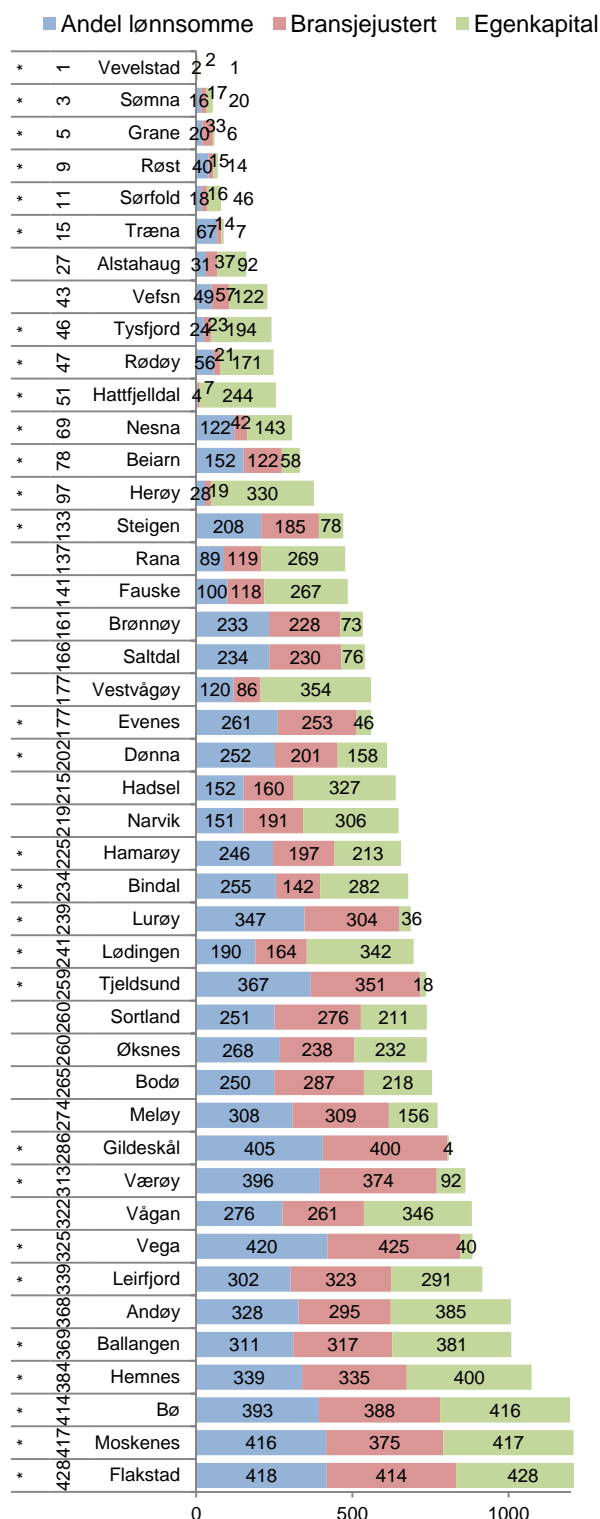
Lønnsomhetsindeksen for kommuner

Vevelstad er den kommunen som hadde best lønnsomhet i næringslivet i hele landet i 2010. Vevelstad har hatt god lønnsomhet i flere av de siste årene, men denne statistikken er basert på få foretak. I 2010 hadde Vevelstad kun sju regnskapspliktige foretak. Dette fører til at kommuner som Vevelstad fort kommer veldig høyt, eller veldig lavt i slike rangeringer.

Sømna, Grane, Røst, Sørfold og Træna er alle rangert blant de 15 beste kommunene i landet. Ingen av disse har imidlertid flere enn 100 regnskapspliktige foretak.

Alstahaug og Vefsn er imidlertid kommuner med mange foretak, og kommer på 27. og 43. plass.

Nederst på listen kommer Flakstad, Moskenes og Bø. Disse er blant de 30 kommunene i landet som er lavest rangert på lønnsomhetsindeksen. Typisk nok er også disse kommuner med få regnskapspliktige selskap, der resultatene ofte varierer fra år til år.

Figur 44: Lønnsomhetsindeksen for kommunene i Nordland. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant de 430 kommunene i landet for de tre lønnsomhetsindikatorerne, helt til venstre rangeringsnummer for lønnsomhetsindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 regnskap.

5.3 Vekst

Vi måler veksten i næringslivet i regionene ved hjelp av tre indikatorer. Den første indikatoren er *andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen*. Den andre indikatoren er *andel vekstforetak, justert for bransjestrukturen i regionene*. Den tredje indikatoren er *andel foretak med vekst i verdiskapingen*. Den endelige vekstindeksen er basert på regionenes rangering med hensyn til de tre vekstindikatorerne.

Andel vekstforetak

Andel vekstforetak i Norge var historisk høyt i 2007, da 65,2 prosent av foretakene hadde omsetningsvekst høyere enn prisstigningen. Andel vekstforetak sank bratt i 2008, og sank videre i 2009, da det var 47,5 prosent vekstforetak. Andel vekstforetak i 2009 er det laveste som er målt. I 2010 havnet andel vekstforetak på 50,1. Det er en forbedring fra 2009, men fremdeles et ganske lavt nivå.

Det er forbausende liten variasjon mellom de ulike regionene i landet når det gjelder andel foretak med omsetningsvekst. De fleste regionene beveger seg svært likt.

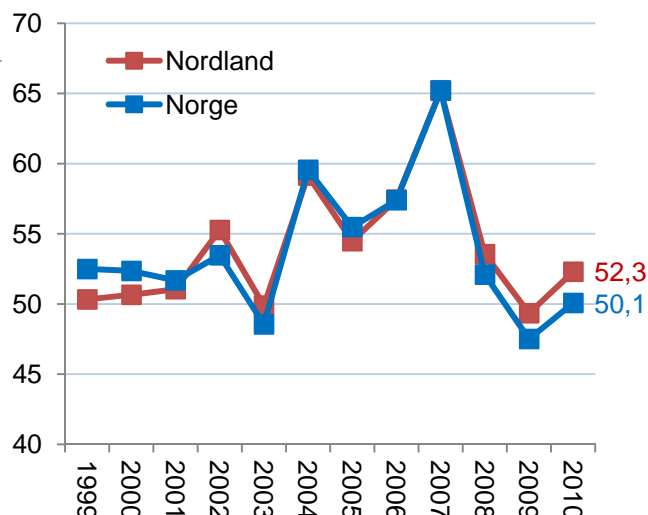
Nordland har hatt perioder med både høyere og lavere andel vekstforetak enn landsgjennomsnittet de siste årene. De tre siste årene har veksten i Nordland vært over landsgjennomsnittet. I 2010 hadde 52,3 prosent av foretakene i Nordland omsetningsvekst høyere enn prisstigningen.

Andel vekstforetak i fylkene

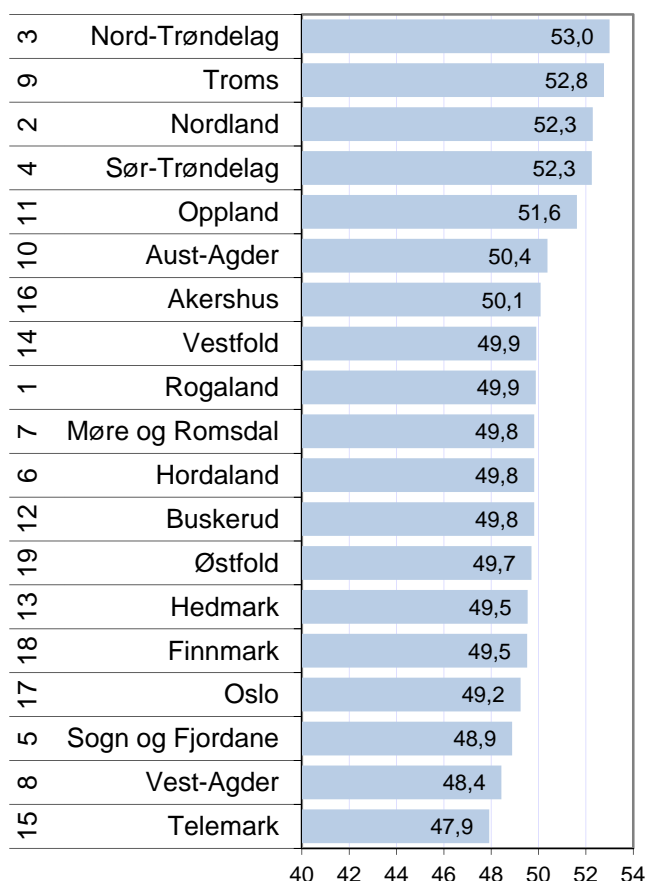
Nord-Trøndelag kom på topp for andel vekstforetak i 2010, etterfulgt av Troms og Nordland. Nord-Trøndelag og Nordland har begge hatt ganske høy andel vekstforetak de siste fem årene.

For siste fem år gjør Nordland det hakket bedre. Fylket er nest best i denne perioden, kun Rogaland har hatt høyere andel foretak med vekst.

Rogaland har aller høyest andel vekstforetak de siste fem årene, men kom på en forholdsvis beskjeden niendeplass i 2010.

Figur 45: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i Nordland og Norge i perioden 1999-2010.

Figur 46: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen i fylkene i 2010. Rangering blant fylkene for siste fem år er vist helt til venstre.

Vekst i regionene

Vekstindeksen har tre indikatorer: Andel foretak med omsetningsvekst høyere enn prisstigningen, bransjejustert andel vekstforetak og andel foretak med vekst i verdiskaping.

Mange av regionene i Nordland gjør det bra på vekstindeksen for 2010. HALD er den regionen som er rangert nest øverst av alle regionene i landet. HALD har gjort det stadig bedre på vekstindeksen de siste årene. For siste fem år er HALD rangert som beste region i landet på vekstindeksen.

Ranaregionen har også gjort det svært bra, og er rangert som nummer 7 for 2010, og som nummer 14 for siste fem år.

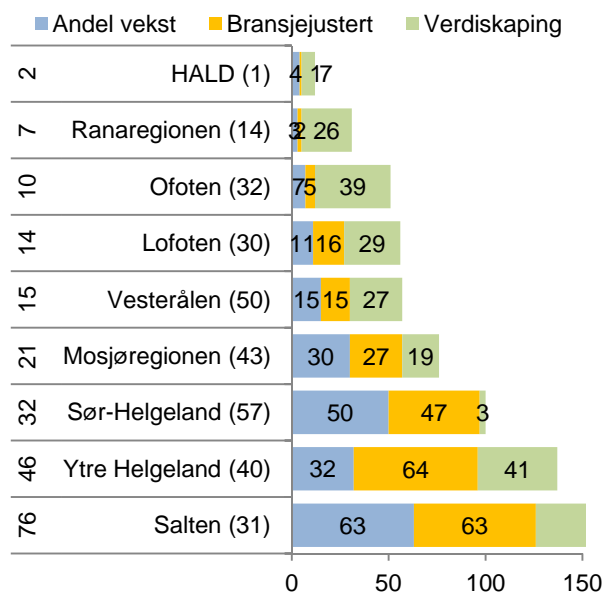
Ofoten er nummer ti for 2010, men har gjort det litt svakere tidligere, og er rangert som nummer 30 for siste fem år. Dette er likevel godt over middels.

Vesterålen og Mosjøregionen gjør det bra for 2010, men litt under middels for siste fem år. Vesterålen er nummer 15 for 2010, og nummer 50 for siste fem år. Mosjøregionen er nummer 21 for 2010 og nummer 43 for siste fem år.

Sør-Helgeland gjør det litt bedre enn middels for 2010, men svakere enn middels for siste fem år, med en 32. plass og 57. plass.

Ytre Helgeland gjør det litt under middels for 2010, med en 46. plass. Regionen gjør det litt over middels for siste fem år, der den er rangert som nummer 40.

Salten har motsatt tendens av de fleste andre regionene i Nordland. Plasseringen i 2010 var svak, da regionen kom på 76. plass, men langt bedre for siste fem år. I tre av de fem siste årene ble Salten rangert på mellom 21. og 25. plass, og er dermed rangert på plass nummer 31 for siste fem år.

Figur 47: Vekstindeksen for regionene i Nordland. Tallene i figuren er rangeringsnummer blant landets 83 regioner for de tre vekstindikatorene, helt til venstre rangering for vekstindeksen for 2010 og i parentes rangering for vekstindeksen for 2006-2010.

Vekst i kommunene

Mange av kommunene i Nordland kommer høyt opp på vekstindeksen for 2010. På de tre øverste plassene troner Nordlandskommunene Sømna, Vevelstad og Ballangen. Dønna har også en sterk plassering, og er rangert på åttendeplass i landet.

Videre er Hattfjelldal, Grane, Hemne, Moksnes og Rødøy rangert fra 28. plass til 62. plass.

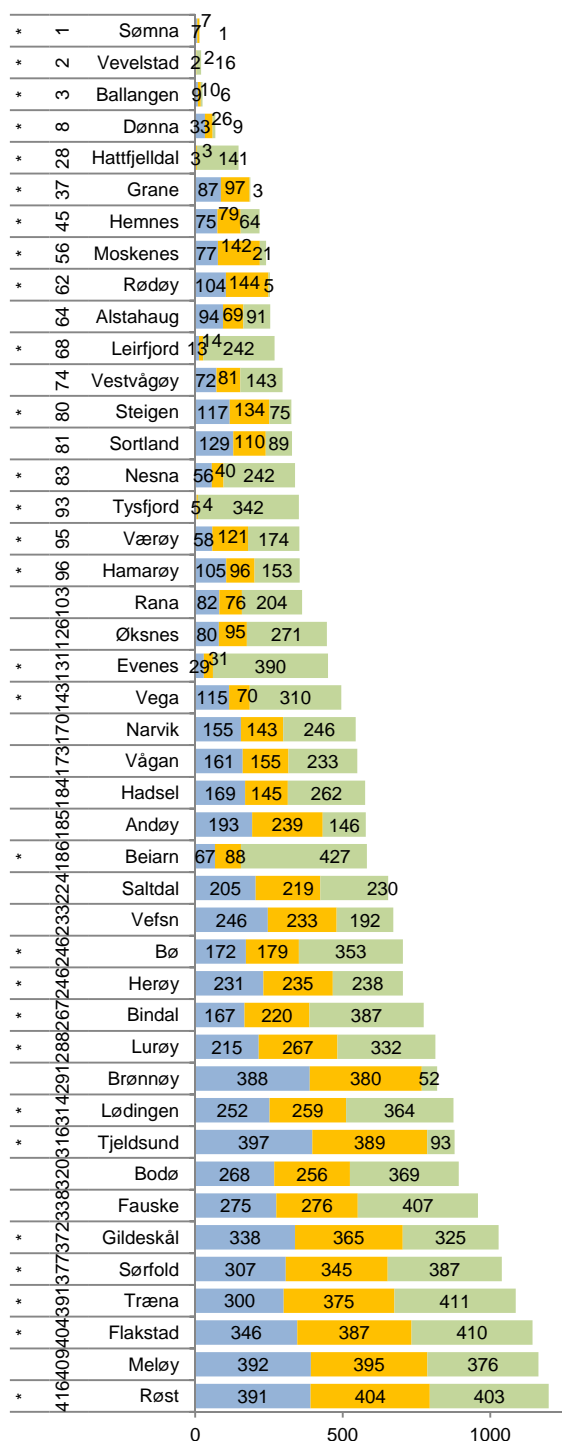
Felles for alle de nevnte kommunene på topp, er at de har få foretak. En god plassering ett år, kan derfor lett skifte til en svak plassering det påfølgende året.

Alstahaug er den øverst rangerte kommunen i Nordland som har flere enn 100 regnskapspliktige foretak. Alstahaug kom på 64. plass på vekstindeksen for 2010. I denne gruppen finner vi videre Vestvågøy på 74. plass og Sortland på 81. plass.

Røst er rangert lavest på vekstindeksen i Nordland, og er rangert som nummer 416 av 430 kommuner i landet. Røst hadde bare 31 foretak i 2010.

Meløy er nest nederst på fylkeslisten, og er på 409. plass i landet. Meløy hadde 164 foretak i 2010, så man skulle ikke tro den lave plasseringen bare skyldtes tilfeldigheter. Meløy har likevel hatt variable plasseringer, og var blant annet nummer 11 for 2008.

■ Andel vekst ■ Bransjejustert ■ Vekst verdiskaping

Figur 48: Vekstindeksen for kommunene i Nordland. Tallene i figuren er rangering blant landets 430 kommuner for de tre vekstindikatorer, helt til venstre rangering for vekstindeksen 2010. * betyr kommune med under 100 foretak.

5.4 Næringslivets størrelse

I NæringsNM er næringslivets relative størrelse den siste indikatoren vi måler. Dette måles med antall arbeidsplasser i privat næringsliv som prosent av antall innbyggere. Dette kalles også ”næringsstetthet”.

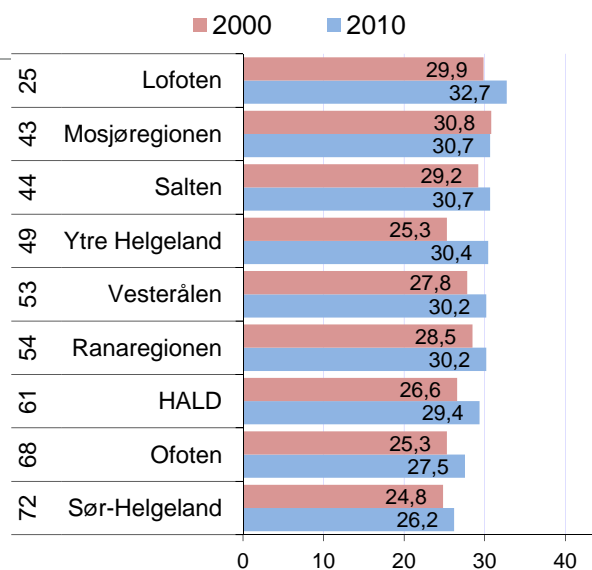
Oslo er den regionen med høyest næringsstetthet i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarer over 54 prosent av folketallet.

Lofoten er nummer 25 i landet. Her tilsvarte antall arbeidsplasser i næringslivet 32,7 prosent av folketallet i 2010. Næringsstettheten har økt siden 2000. Lofoten er eneste region i Nordland som har over middels næringsstetthet sammenliknet med de andre regionene i landet.

Mosjøregionen er nummer 43, Salten nummer 44 og Ytre Helgeland nummer 49. Videre er Vesterålen og Ranaregionen nummer 53 og 54, mens HALD og Ofoten er nummer 61 og 68.

Sør-Helgeland har lavest næringsstetthet i Nordland, og er nummer 72 av 83 regioner i landet. I Ofoten tilsvarte antall arbeidsplasser 26,2 prosent av folketallet i 2010.

I alle regionene, unntatt én, har næringsstettheten økt fra 2000 til 2010. I Mosjøregionen er den så vidt litt lavere i 2010 sammenliknet med i 2000.

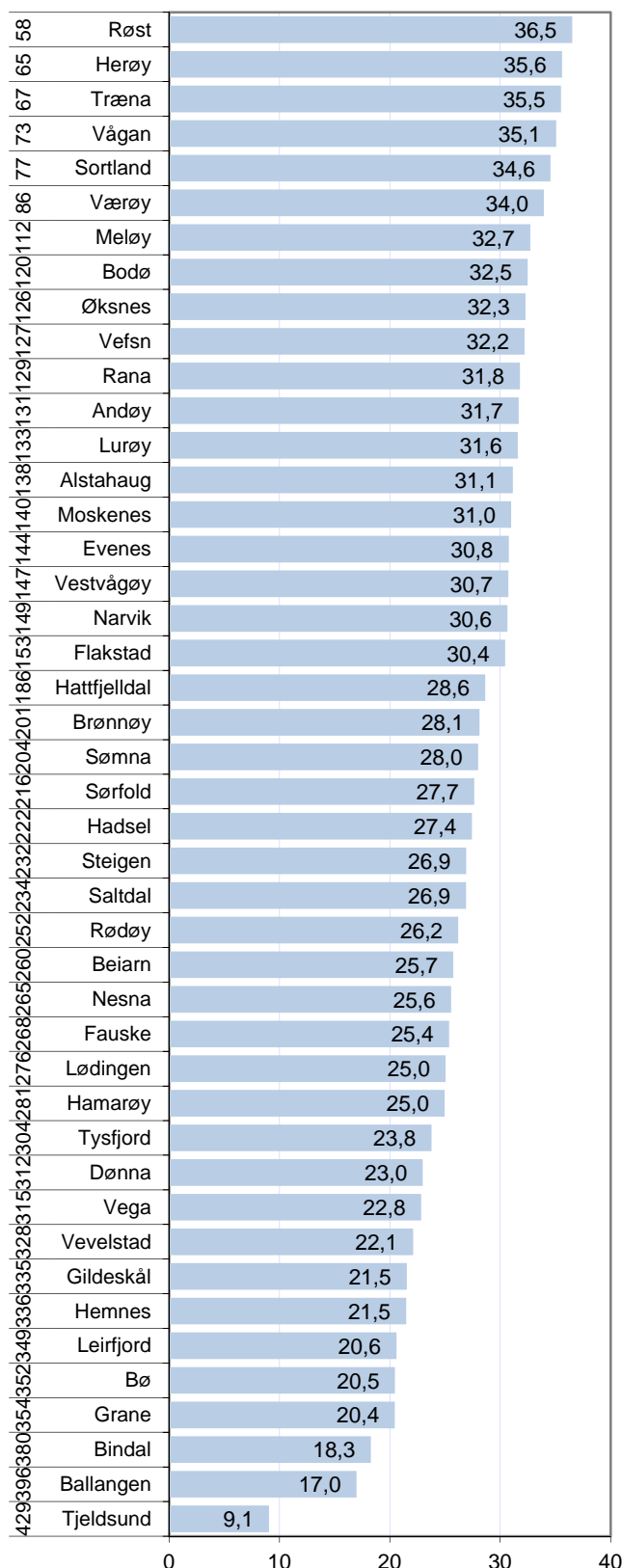
Figur 49: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i regionene i Nordland i 2000 og 2010. Til venstre vises rangering blant landets 83 regioner i 2010.

Næringstetthet i kommunene

Røst har høyest næringstetthet av kommunene i Nordland, og er nummer 58 i landet. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte 36,5 prosent av folketallet i 2010. Hærøy, Træna og Vågan kommer på plassene etter. I alle kommunene tilsvare antall arbeidsplasser over 35 prosent av folketallet, og de er rangert fra 65. plass til 73. plass.

Sortland og Værøy er også blant de 100 kommunen i landet med høyest næringstetthet, henholdsvis med en 77. plass og 86. plass.

Lavest næringstetthet har Tjeldsund. Antall arbeidsplasser i næringslivet tilsvarte bare 9,1 prosent av folketallet i kommunen i 2010. Kun én kommune i landet har lavere næringstetthet, og det er Rælingen i Akershus.

Figur 50: Antall arbeidsplasser i næringslivet i prosent av antall innbyggere i kommunene i Nordland i 2010. Til venstre vises rangering blant landets 430 kommuner.

5.5 NæringsNM

NæringsNM er en rangering av kommuner, regioner og fylker basert på de indikatorene som er presentert i dette kapitlet. Telemarksforskning har utarbeidet NæringsNM for NHO de siste åtte årene. Formålet er å komme fram til et mål som forteller hvordan næringslivet samlet sett gjør det i en region.

For å rangere fylkene bruker vi en enklere indeks basert på etableringsfrekvens, andel lønnsomme foretak og andel vekstforetak. Disse indikatorene er transformert til et tall mellom 0 og 10, der 0 er dårligste fylke og 10 er beste fylke.

Sør-Trøndelag kom best ut av fylkene i 2010, foran Oslo og Rogaland.

Nordland kom ut som nummer elleve i 2010. Nord-Trøndelag gjør det bra for vekst, men under middels for lønnsomhet og nyetableringer.

For de siste ti årene rangeres Nordland som nummer 17. Kun to, Finnmark og Sogn og Fjordane, gjør det svakere i denne perioden.

Rogaland har vært beste fylke de siste ti årene under ett.

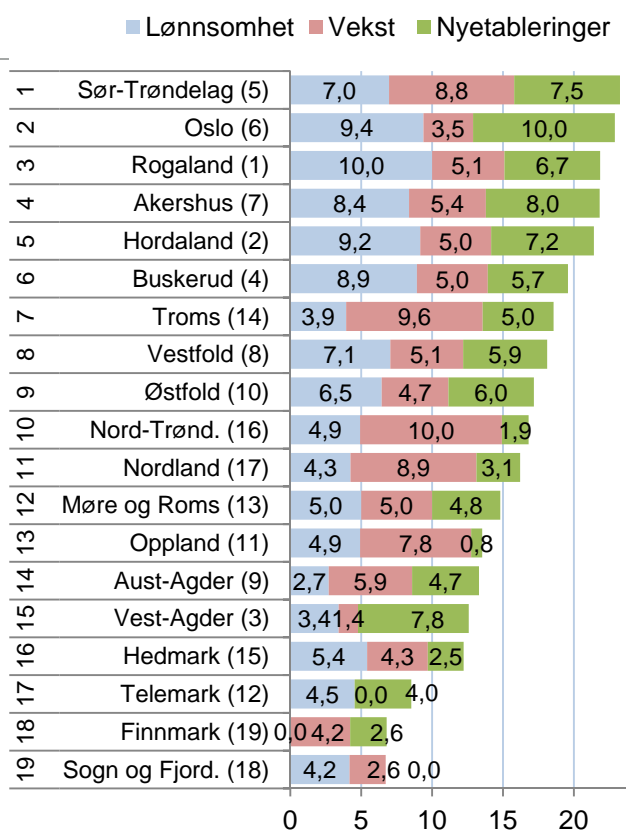
Nordlands utvikling

Nordland har i flere år vært rangert blant de siste fylkene i NæringsNM. I tre av årene har Nordland vært rangert nest sist. De to siste årene har Nordland kommet på 11. plass, som er de beste plasseringene i perioden som er målt.

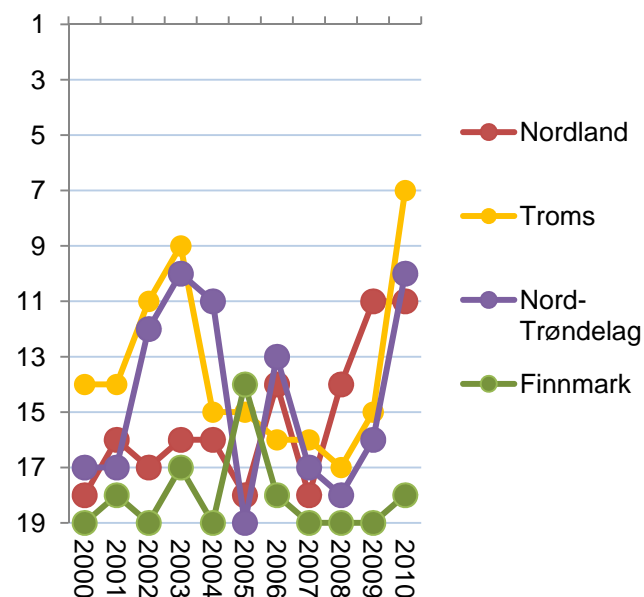
Nord-Trøndelag har vært rangert under middels blant fylkene alle år. Tiendeplass er den beste plasseringen Nord-Trøndelag har hatt. Ett år tidligere har Nord-Trøndelag kommet på tiendeplass, og det var i 2003.

Troms fikk en veldig god plasseringen i 2010, da de kom på sjuendeplass. Tidligere var rekorden niendeplass.

Finnmark har vært lavest rangert i seks av de ti siste årene. Beste plassering var i 2005, med en 14. plass.

Figur 51: NæringsNM for fylkene basert på tall fra 2010. Tallene i parentes angir rangering for perioden 2001-2010.

Figur 52: Nordland og nabofylkers rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for regioner

HALD ble beste region i Nord-Norge i NæringsNM for 2010, på en nesten sensasjonell niendeplass.

Ranaregionen, Ytre Helgeland, Mosjøregionen og Ofoten var regioner som gjorde det bedre enn midtels av regionene i Norge i 2010.

Vesterålen og Lofoten ble rangert noe under midtels.

Sør-Helgeland og Salten var blant de ti dårligste regionene i landet i 2010.

Utviklingen i regionene

HALD hadde en serie svake plasseringer i NæringsNM fra 2000 til 2007. De tre siste årene har regionene hatt svært sterk framgang som kuliminerte i niendeplassen i 2010.

Ranaregionen har gjort det skarpt i NæringsNM tidligere også, blant annet med en åttendeplass i 2008. 18. plassen det siste året er nest best siden 2000.

Ytre Helgeland har i likhet med HALD gjort det svært svakt tidligere, blant annet med en sistedepllass i 2003, og nest sistedepllass i 2007. 22. plassen i 2010 er det beste resultatet Ytre Helgeland har hatt.

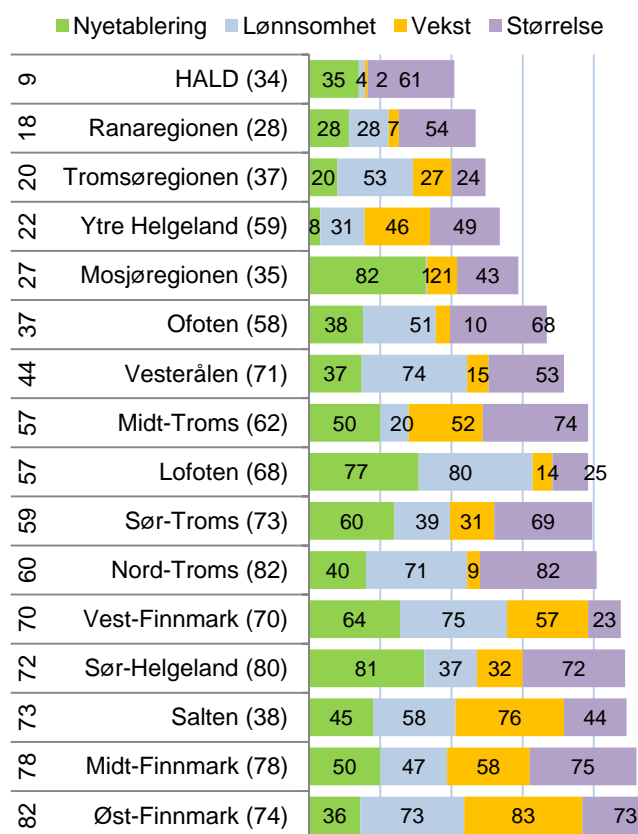
Mosjøregionen hadde en 22. plass i 2009, og følger opp med en 27. plass i 2010.

Ofoten og Vesterålen har også sine beste resultater i 2010 med henholdsvis 37. og 44. plass. Vesterålen var aller sist av regionene i NæringsNM for 2008.

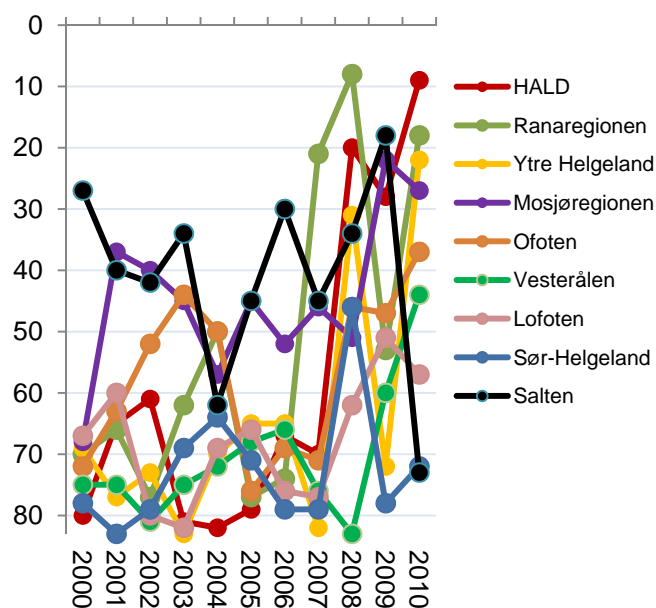
Lofoten hadde sitt beste resultat i 2009 som nummer 51, og 57. plassen i 2010 er langt bedre enn gjennomsnittet de siste ti årene.

Sør-Helgeland og Salten er de eneste av regionene som ikke har hatt framgang de siste to årene.

Salten hadde et usedvanlig bratt fall i 2010, fra en 18. plass i 2009 til nummer 73 i 2010. Salten har aldri tidligere hatt så dårlige resultater. Dessverre er Salten den klart største regionen i Nordland, og dermed betyr utviklingen i Salten mye for fylket.

Figur 53: NæringsNM for regionene i Nord-Norge. Rangering blant landets 83 regioner i 2010 til venstre, og rangering siste fem år i parentes. Rangering for de fire indeksene vises i figuren.

Figur 54: Regionene i Nordlands rangering i NæringsNM i perioden 2000-2010.

NæringsNM for kommunene

Alstahaug ble beste kommune i Nordland i NæringsNM for 2010, og ble nummer seks av alle kommunene i landet.

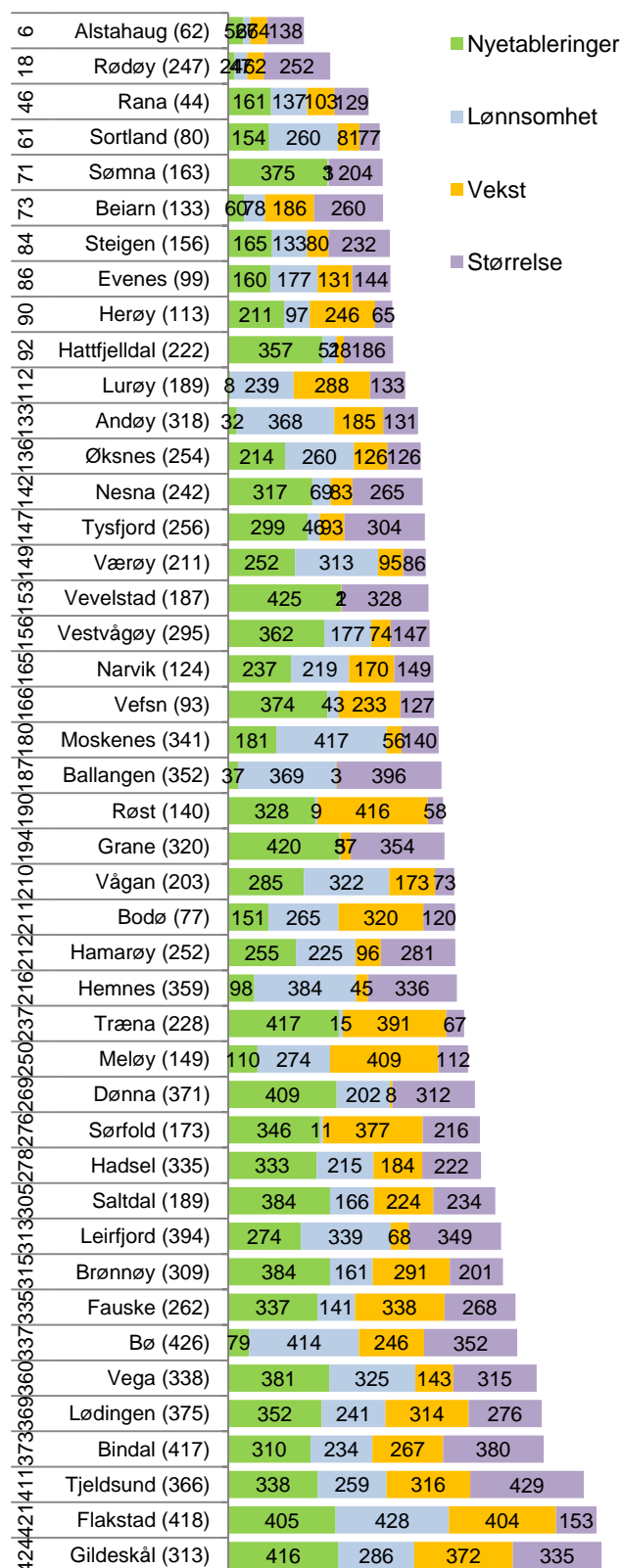
Rødøy ble noe overraskende nummer to i Nordland og nummer 18 av de 430 kommunene i landet.

Rana og Sortland ble nummer tre og fire i Nordland, og henholdsvis nummer 46 og 61 i landet.

Alstahaug, Rana og Sortland er kommuner som har hatt god næringsutvikling de siste årene, og de gode plasseringene er dermed ikke overraskende. Kommuner som Rødøy, Sømna, Steigen og Hattfjelldal har alle langt bedre resultater enn vanlig.

Utviklingen i bykommunene, som Narvik, Vefsn og Bodø trekker ned i 2010. Bodø ble nummer 211, som er det desidert svakeste resultatet noensinne.

Gildeskål, Flakstad og Tjeldsund gjorde det dårligst av Nordlandskommunene i 2010.

Figur 55: Kommunenes resultat i NæringsNM. Alle tall er rangeringer blant landets 430 kommuner, til venstre rangering for NæringsNM siste år, i parentes siste fem år. I figuren rangeringer for hver av de fire indeksene.

6. Innovasjon i næringslivet

Innovasjon står sentralt for å forklare økonomisk vekst på globalt nivå. Dermed vil innovasjon også kunne være en forklaring på regional utvikling. Kan forskjeller i næringslivets innovasjon kunne forklare hvorfor noen regioner har vekst mens andre har nedgang? Og kan vi måle næringslivets innovasjonsevne?

SSB har gjennomført en spørreundersøkelse om innovasjon i næringslivet i mange år. Det er over 6000 foretak som svarte på spørreundersøkelsen i 2008, som omfatter nesten 10 000 bedrifter. Spørreundersøkelsen er ganske omfattende, og bedrifte-

ne oppgir blant annet om de har introdusert nye produkter, prosesser og markedsføringsmetoder, og om de nye produktene er nye på markedet eller bare nye for bedriften.

Tabell 2: Spørsmål fra SSBs innovasjonsundersøkelse.

Hovedgruppe	Indikator	Kortnavn	Vekt
Produkt-innovasjon	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede varer i perioden	Vare	2
	Foretaket introduserte produktinnovasjon i form av nye eller vesentlig forbedrede tjenester	Tjeneste	2
	Foretaket har produktinnovasjoner som også er nye for foretakets marked	Nytt for markedet	4
Prosess-innovasjon	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for produksjon	Produksjonsmetode	2
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede metoder for lagring, levering eller distribusjon	Distribusjon	1
	Foretaket har introdusert nye eller vesentlig forbedrede støttefunksjoner	Støttefunksjon	1
Markeds-innovasjon	Vesentlige endringer i design (utseende/utformig) av en vare eller tjeneste	Design	2
	Nye media eller nye måter for promotering av produkt	Nye media	1
	Nye måter for produkt plassering eller salgskanaler	Markedskanal	0,5
	Nye metoder for prising	Prising	0,5

I tabellen over ser vi de ti spørsmålene i innovasjonsundersøkelsen som danner grunnlaget for de ti innovasjonsindikatorerne vi bruker i denne analysen. De ti indikatorerne kan slås sammen til tre hovedtyper innovasjon: Produktinnovasjon, prosess-innovasjon og markedsinnovasjon. Samtidig har vi gitt de ti indikatorerne ulike vekt som brukes når vi skal slå sammen indikatorerne. Spørsmålet om bedriftens innovasjoner er nye for markedet eller bare nye for bedriften har fått størst vekt, ettersom det er det eneste spørsmålet hvor det skilles mellom hva som er nytt i markedet og hva som bare er nytt for bedriften. Spørsmålene om nye måter for pro-

dukt plassering eller nye metoder for prising har fått lavest vekt. Dette er spørsmål som synes en del mindre viktig enn f. eks. spørsmålet om bedriften har introdusert produktinnovasjon.

Indikatorerne som er valgt forteller om i hvilken grad bedriftene har gjennomført innovasjoner. I andre sammenhenger er innovasjon og forskning og utvikling (FoU) ofte blandet sammen. Vi anser FoU til å være en av mange mulig kilder til innovasjon, og ønsker derfor å måle faktisk innovasjon og ikke FoU-intensitet. Derfor har vi ikke brukt bedriftens FoU-aktivitet i indikatorsettet.

6.1 Indikatorer for innovasjon

Innovasjonsundersøkelsen er rettet mot foretak av forskjellige typer. Noen har bare én lokalisering, enbedriftsforetak. Disse er enkle å forholde seg til, ettersom de kan plasseres i en region. Foretak som har produksjon på flere steder, såkalte flerbedriftsforetak, skaper noen problemer. Foretakene svarer på foretaksnivå, dvs. det finnes ett svar på hvorvidt foretaket har hatt innovasjon, men vi vet ikke om dette gjelder alle foretakets bedrifter som er spredt på flere regioner. Dette løser vi gjennom å ta med

begge foretakstypene, men vekte enbedriftsforetakene dobbelt så mye som flerbedriftsforetakene.

Vi kan måle innovasjon som andel av foretak med innovasjon. Da vil alle foretak telle likt uansett størrelse. Vi kan også måle innovasjon etter andelen av de sysselsatte som er i innovative foretak. Da vil de store bedriftene telle mer enn de små. For regioner med store hjørnesteinsbedrifter vil resultatene fra disse lett bli dominerende. Dette løser vi gjennom å bruke begge målemetoder, men vekte indikatorene for andel bedrifter dobbelt så mye som indikatoren for andel av sysselsetting.

Tabell 3: Verdier for de ulike innovasjonsindikatorerne for Nordland. Hver indikator går fra 0=dårligste fylke til 100=beste fylke.

		Frekvenser enbedrifts- foretak	Frekvenser flerbedrifts- foretak	Sysselsettings- andel enbedrifts- foretak	Sysselsettings- andel flerbedrifts- foretak	Totalt
Produktinnovasjon	Vare	18,8	2,9	29,7	0,0	15,1
	Tjeneste	46,8	33,6	53,7	69,6	49,9
	Nytt for markedet	18,2	11,6	19,3	68,9	18,8
Prosessinnovasjon	Produksjonsmetode	77,8	20,4	71,5	20,3	58,6
	Distribusjon	35,2	57,6	7,7	42,3	28,4
	Støttefunksjon	46,8	51,2	16,1	80,5	44,8
Markedsinnovasjon	Design	23,6	17,0	30,7	55,7	17,6
	Media	50,0	19,7	43,5	76,1	41,1
	Kanal	31,6	43,0	15,2	100,0	27,1
	Prising	6,3	38,2	9,3	79,5	12,5

Ettersom vi har ti innovasjonsindikatorer som er målt på fire ulike måter, får vi til slutt hele 40 indikatorer for innovasjon i en region.

I tabellen over har vi vist resultatene for Nordland.

Næringslivet i Nordland skårer under middels på de fleste indikatorene som måler frekvenser, dvs. andel av foretak med innovasjon av ulike typer. Unntakene er for metoder for produksjon der enbedriftsforetakene skårer høyt, og for distribusjon og støttefunksjoner der flerbedriftsforetakene skårer over middels.

Nordland skårer bedre når vi måler andel sysselsatte i innovative bedrifter, særlig for flerbedriftsforetakene. Det viser at det er en del større konserner som har mange arbeidsplasser i Nordland som er innovative. Mest sannsynlig er dette industrikonsern som har produksjon i Nordland.

Videre skal vi slå sammen indikatorene for produkt, tjeneste og nytt for markedet til en indikator for produktinnovasjon. Indikatorene for prosess, distribusjon og støttefunksjoner slås sammen til en samleindikator som vi kaller for prosessinnovasjon. De siste fire indikatorene vil danne indikatoren markedsinnovasjon.

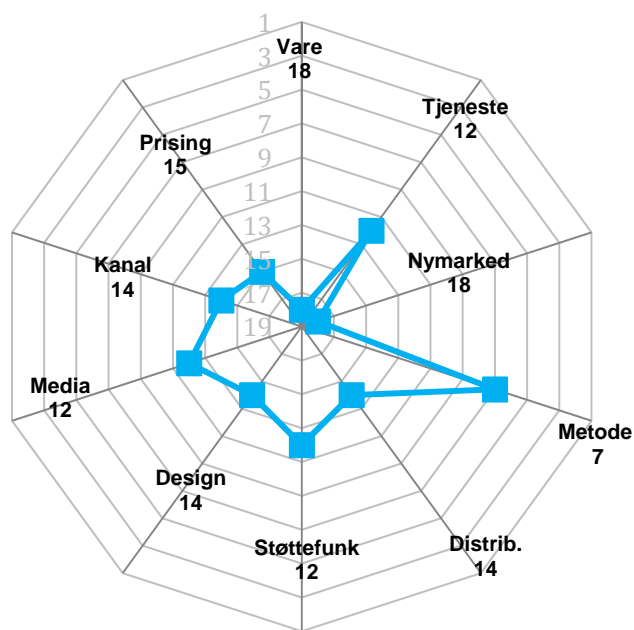
6.2 Innovasjon i fylkene

I figur 56 ser vi hvordan Nordland kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne sammenliknet med de andre fylkene.

Nordland er best rangert for prosessinnovasjon, der fylket er nummer 7 av 19 fylker.

For de andre innovasjonsindikatorerne er Nordland rangert fra 12. til 18. plass, dvs. under middels av fylkene.

Nordland skårer dårligst for indikatorene for produktutvikling, og for om de nye produktene eller tjenestene er nye for markedet. For disse indikatorene er Nordland nest dårligst av fylkene. Dette er kanskje de viktigste indikatorene, så det er litt uheldig for Nordland at akkurat disse indikatorene er svakest.

Figur 56: Nordlands rangering blant de 19 fylkene med hensyn til ulike innovasjonsindikatorer.

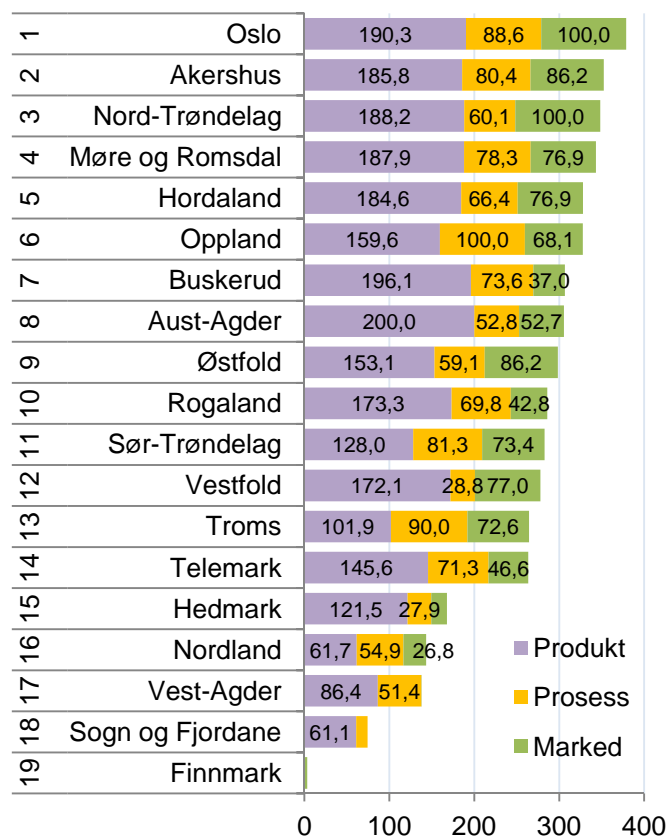
Rangering av fylkene

I figur 57 ser vi hvordan fylkene kommer ut samlet sett når vi legger sammen de ti indikatorene i tre grupper, hvor fylkene har fått en skår på mellom 0 og 100. Produktinnovasjon er vektet dobbelt i forhold til prosess- og markedsinnovasjon, og har dermed skår mellom 0 og 200.

Nordland er nummer 16 av fylkene.

På denne samleindeksen er det ganske små forskjeller mellom fylkene fra første til 14. plass. Små endringer i konstruksjonen av indikatorene vil dermed kunne påvirke rekkefølgen vesentlig. Hedmark, Nordland, Vest-Agder, Sogn og Fjordane og Finnmark gjør det imidlertid vesentlig dårligere.

Felles for de fleste fylkene er det at det er store forskjeller internt i fylkene, dvs. mellom regionene. Derfor er det kanskje mer interessant å studere samlet innovasjonsgrad på regionnivå, som vi skal gjøre på de neste sidene.

Figur 57: Samlet innovasjonsfrekvens for fylkene.

6.3 Innovasjon i regionene

Vi kan rangere innovasjon i næringslivet i regionene på samme måte som vi gjør for fylker. I figur 58 og 59 ser vi hvordan regionene i Nordland kommer ut på de ulike innovasjonsindikatorerne.

For regioner har vi i tillegg tatt med en indikator for den relative størrelsen til næringslivet som er omfattet av målingene. Regioner som har relativt mange bedrifter i de bransjene som er undersøkt, blir dermed ”premiert” i forhold til næringssvake regioner. Denne faktoren er med for regioner, men ikke for fylkene, fordi det er liten forskjell på næringsstetthet mellom fylker.

Videre bruker vi rangeringsnumrene for de tre hovedtypene innovasjon og størrelse for å rangere regionene.

Med denne metoden kan vi lage profiler som viser hvordan regionene i Nordland kommer ut på de ulike indikatorerne.

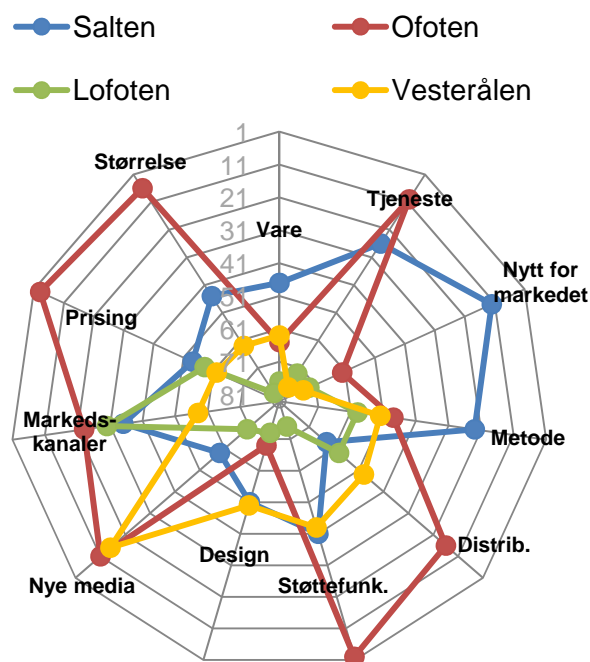
I den øverste figuren viser vi de fire nordligste regionene i Nordland.

Ofoten skårer høyt på seks av indikatorerne, og spesielt på indikatorerne for markedsinnovasjon. Salten skårer høyest av disse for utvikling av nye varer, nytt for markedet og nye produksjonsmetoder. Lofoten og Vesterålen skårer gjennomgående svakere på de fleste indikatorerne.

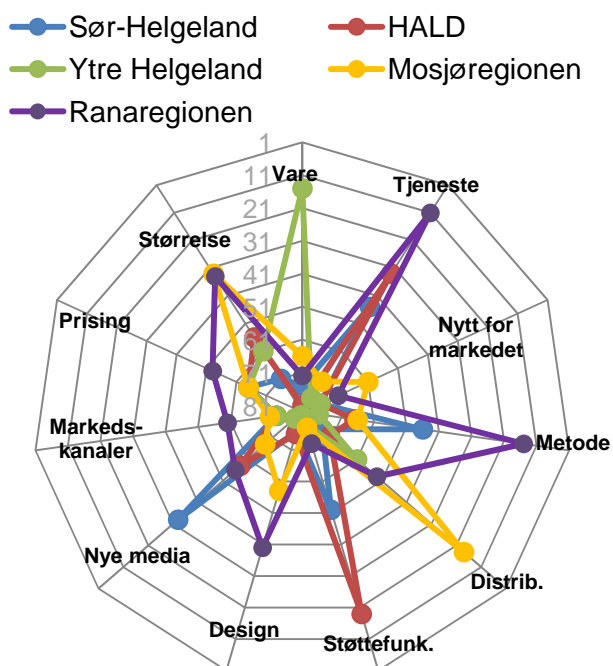
I den nederste figuren viser vi regionene på Helgeland.

Ytre Helgeland har mye produktutvikling i form av nye varer, men skårer svakt på de andre indikatorerne. Ranaregionen har mye tjenesteutvikling og nye produksjonsmetoder.

Generelt skårer Helgelandsregionen svakt på de fleste indikatorerne.

Figur 58: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorerne for innovasjon. Regionene nord i fylket.

Figur 59: Regionenes rangering med hensyn til de ti indikatorerne for innovasjon. Helgelandsregionene.

Rangering av regionene

I figur 60 er indikatorene samlet i de tre hovedtypene, som igjen danner grunnlaget for en samlet innovasjonsgrad. Resultatene er vist for regionene i Nord-Norge.

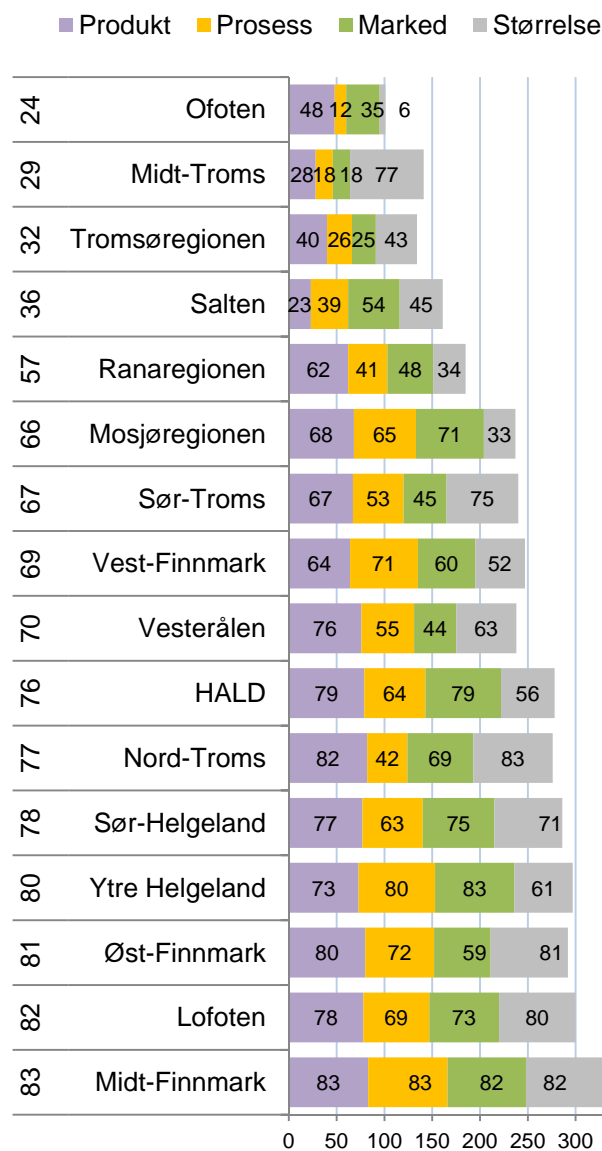
Ofoten skårer høyest av regionene i Nord-Norge, og er rangert som nummer 24 av de 83 regionene i landet.

Salten er over middels, som nummer 36 av 83 regioner.

Rana- og Mosjøregionen skårer klart under middels.

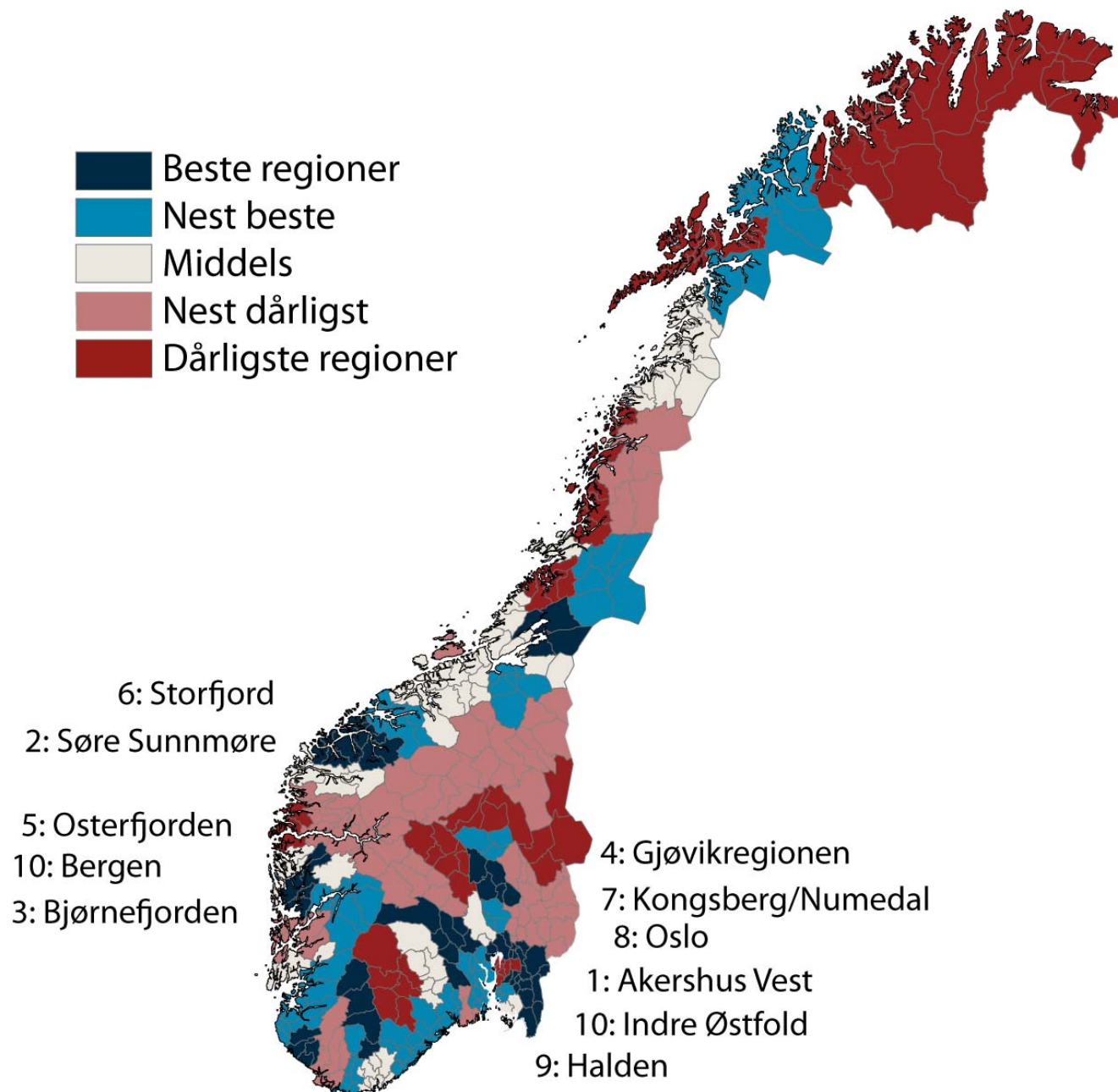
HALD, Sør-Helgeland, Ytre Helgeland og Lofoten er blant de ti regionene i landet som har lavest innovasjonsfrekvens.

Regionene i Nord-Norge kommer generelt svært dårlig ut på denne innovasjonsmålingen.

Figur 60: Rangering for hver av de tre hovedtypene innovasjon samt næringslivets størrelse for regionene i Nord-Norge. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for samlet innovasjonsgrad.

Innovasjonsfrekvens i regionene

Figur 61: Variasjoner i innovasjonsfrekvens for regionene.

Kartet over viser variasjonene i innovasjonsfrekvens i regionene i Norge. De ti beste regionene, eller 11 ettersom det er delt tiendeplass, fordeler seg med seks på Østlandet og fem på Vestlandet.

Det er tre klynger med innovative regioner. En klynge går fra Halden, via Indre Østfold til Oslo og Akershus Vest. Nedre Romerike på 15. plass er med i denne klyngen.

Bergen og naboregionene Bjørnefjorden og Osterfjorden er den andre klyngen, og Søre Sunnmøre og Storfjord er den tredje. Ålesundregionen er rangert på 17. plass og er med i denne klyngen.

Kongsbergregionen, Gjøvikregionen, Setesdal, Dalane og Innherred er regioner som er med blant de 17 beste regionene utenfor disse tre områdene.

6.4 Innovative bransjer

Det er store forskjeller mellom de ulike bransjene med hensyn til andel innovative bedrifter.

Bransjene tilknyttet informasjonsteknologi, som produksjon av datamaskiner, tjenester tilknyttet informasjonsteknologi og informasjonstjenester, har en høy andel innovative foretak, både når det gjelder produkt- og prosessutvikling og markedsinnovasjon. 61,1 prosent av alle foretak som er i bransjen produksjon av datamaskiner har produktutvikling, og 31,6 prosent har introdusert produkter som er nye i markedet.

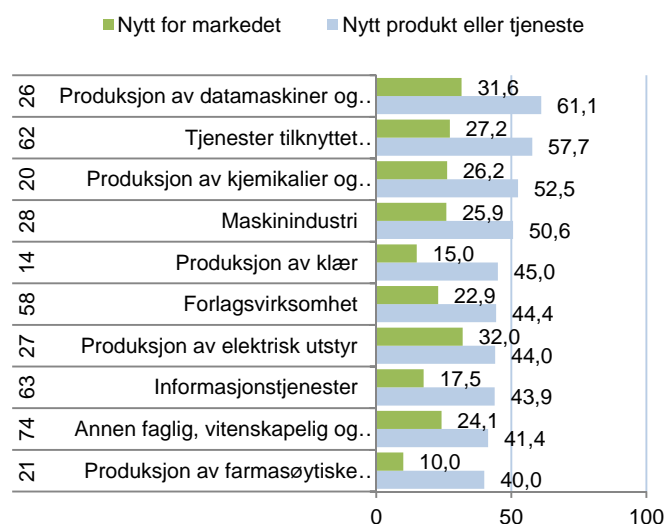
Produktutvikling trenger ikke nødvendigvis å være knyttet til teknologi. Produksjon av klær er en av bransjene med høyeste andel produktutvikling. Dette er sannsynligvis produktutvikling som ikke er teknologisk, men mer knyttet til design.

Bransjer med høy andel foretak med prosessutvikling er i stor grad de samme som har høy andel produktutvikling. I bransjene tjenester knyttet til informasjonsteknologi og telekommunikasjoner er det en høy andel av bedriftene som har introdusert nye støttefunksjoner. Det er mest sannsynlig nye støttefunksjoner basert på informasjonsteknologi. For bransjer som produksjon av kjemikalier og metaller er det mer tradisjonell utvikling av produksjonsmetoder som dominerer.

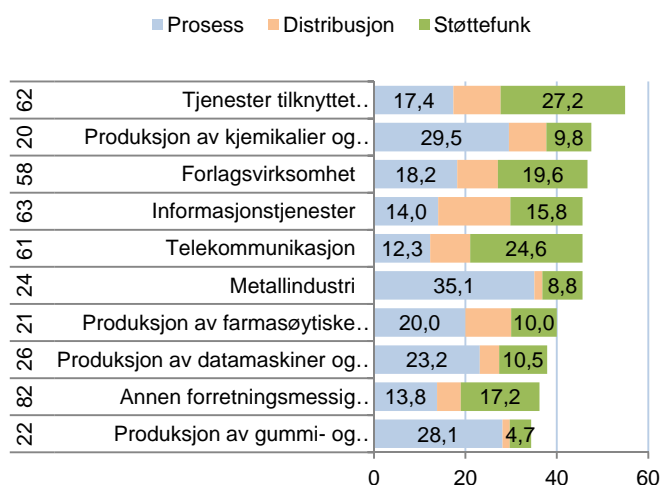
Når det gjelder markedsinnovasjoner, er det bransjen produksjon av drikkevarer som har høyest andel innovative foretak. Her er også produksjon av klær og produksjon av lær og lærvarer høyt rangert.

Noen bransjer har nesten ikke foretak med innovasjon. Det gjelder for eksempel transport og bygg og anlegg.

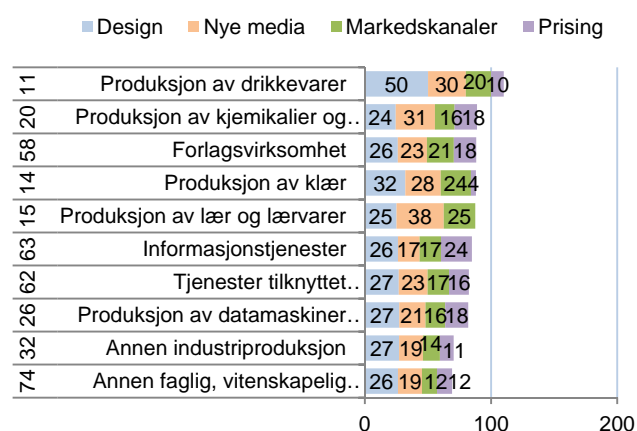
De store forskjellene i andel innovative foretak mellom bransjene, gjør at ulik bransjestruktur kan få stor betydning for andel innovative foretak i regioner. Regioner med ulik bransjestruktur vil kunne få ulik andel innovative foretak på grunn av bransjestrukturen.

Figur 62: Bransjene med høyest andel innovative foretak, produktutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 63: Bransjene med høyest andel innovative foretak, prosessutvikling. Til venstre vises bransjekode.

Figur 64: Bransjene med høyest andel innovative foretak, markedsinnovasjon. Til venstre vises bransjekode.

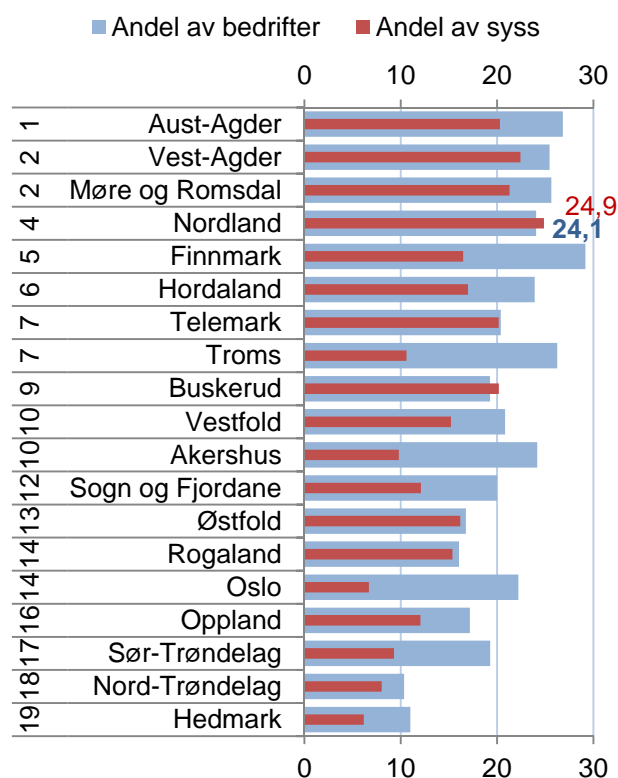
6.5 Internasjonalisering

Innovasjonsundersøkelsen inneholder også opplysninger om bedriftenes markedsorientering. Det spørres om bedriften har hovedmarkedet lokalt, nasjonalt eller internasjonalt. Dette kan vi bruke til å se hvilke områder som har det mest internasjonale næringslivet.

I figur 65 ser vi hvordan fylkene kommer ut når det gjelder internasjonalisering. Her er det brukt to forskjellige indikatorer. Den ene er andelen av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som oppgir at hovedmarkedet er utenfor Norge. Den andre indikatoren er andelen av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge.

Agderfylkene, Møre og Romsdal, Nordland og Finnmark har det mest internasjonale næringslivet av fylkene.

Nordland har høyest andel av sysselsettingen i internasjonale bedrifter. Nordland har mye havbruk og fiske. Dette er blant de mest eksportrettede bransjene vi har, og det er nok dette som trekker opp.

Figur 65: Rangering av fylkene etter andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge.

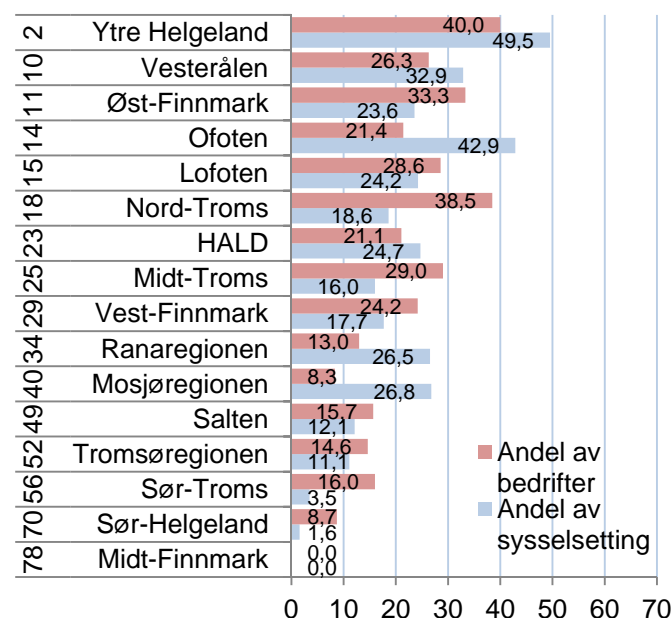
Internasjonalisering i regionene

Regionene kan også måles med hensyn til internasjonalisering i næringslivet. I figur 66 ser vi hvordan regionene i Nord-Norge kommer ut.

Ytre Helgeland er nummer to av regionene i landet med hensyn til internasjonalisering, mens Vesterålen er nummer ti.

Ofoten, Lofoten, HALD, Rana- og Mosjøregionen er også regioner med over middels internasjonalisering. Vi kan se at Ytre Helgeland og Vesterålen har en stor andel internasjonale bedrifter, mens Rana- og Mosjøregionen har høy andel sysselsetting, men ikke så høy andel bedrifter. Her er det større industribedrifter som trekker opp.

Salten har litt under middels andel eksportnæringer, mens Sør-Helgeland har svært lite eksportnæringer.

Figur 66: Andel av bedriftene i innovasjonsundersøkelsen i regionene i Nord-Norge som har hovedmarkedet utenfor Norge, samt andel av privat sysselsetting i bedrifter med hovedmarked utenfor Norge. Til venstre er regionens rangering blant de 83 regionene i landet.

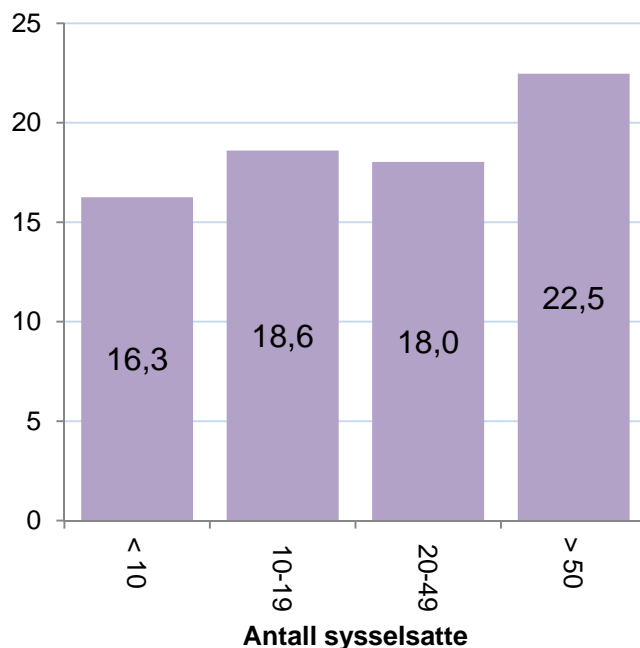
Innovasjon og bedriftenes størrelse

Er det en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og sannsynligheten for at de er innovative?

I figur 66 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer med størrelsen på bedriftene, målt med antall sysselsatte. Blant bedrifter med over 50 sysselsatte oppga 22,5 prosent at de hadde introdusert nye produkter. Blant bedrifter med mindre enn 10 ansatte oppga 16,3 prosent at de hadde hatt produktutvikling.

Det er tilsynelatende en sammenheng mellom bedriftenes størrelse og innovasjon. Store bedrifter har høyere sannsynlighet for å være innovative enn små bedrifter.

Store bedrifter har større ressurser og har dermed lettere for å kunne sette av midler til utvikling. Store bedrifter har også ofte et større produktspekter og dermed også flere produkter som vil kunne trenge fornying.

Figur 67: Prosentvis andel med produktutvikling i bedrifter av forskjellig størrelse.

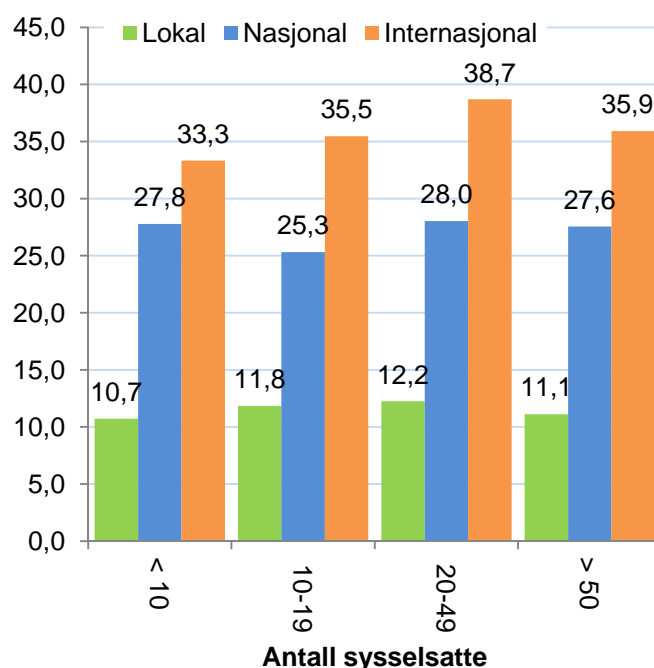
Innovasjon, størrelse og internasjonalisering

I figur 68 ser vi hvordan andel bedrifter med produktutvikling varierer mellom bedrifter med ulik størrelse og ulik markedsorientering. Vi kan se at det er en sterk sammenheng mellom markedsorientering og innovasjon. Bedrifter med hovedmarkedet utenfor Norge har langt høyere sannsynlighet for produktinnovasjon enn de andre. Bedrifter med et nasjonalt marked har også langt høyere andel innovative bedrifter enn bedrifter med et lokalt marked.

Det er imidlertid liten forskjell i andelen innovative bedrifter i ulik størrelse.

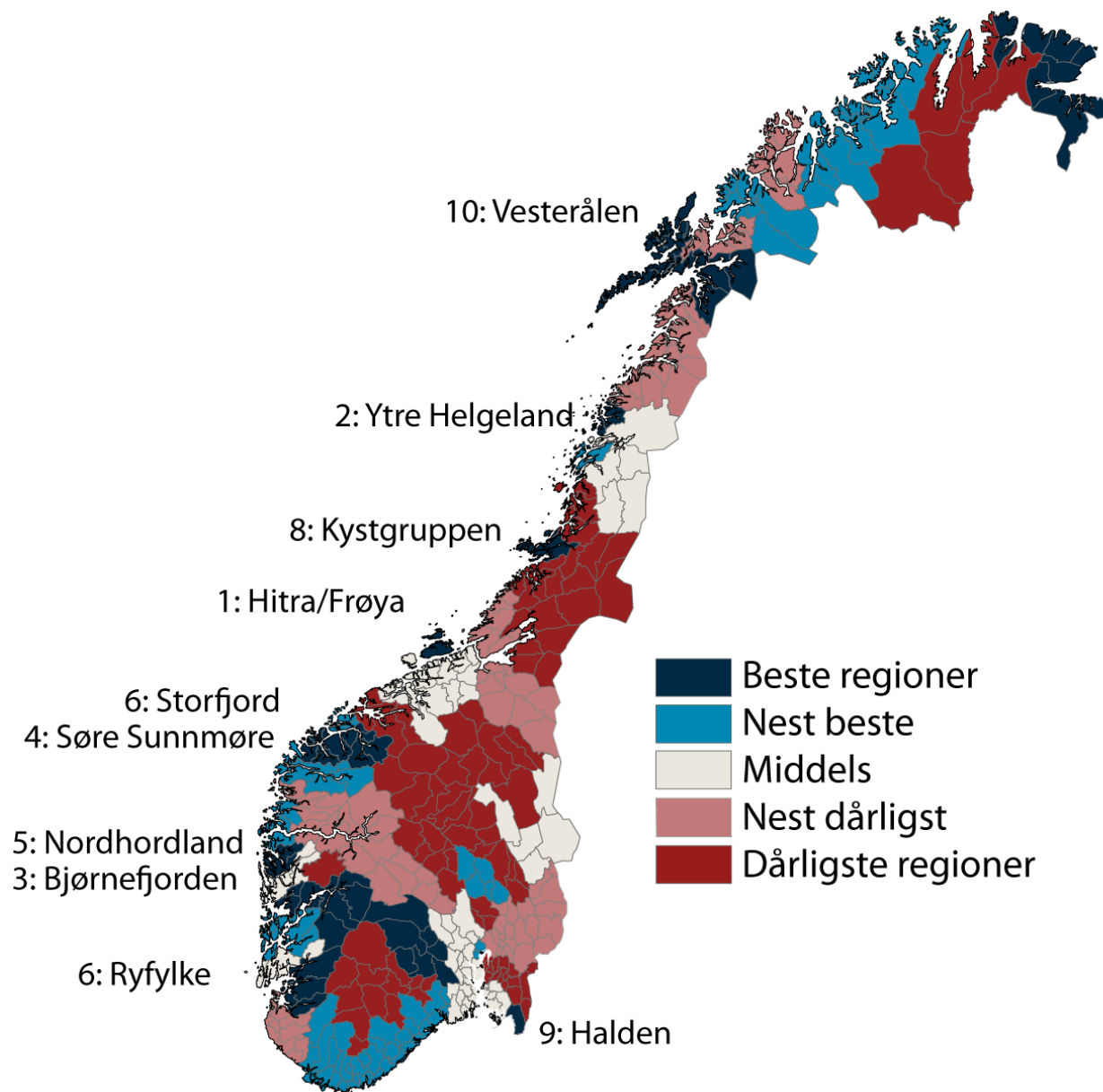
Markedsorienteringen til bedriften synes dermed å være langt viktigere enn størrelsen for om bedriften er innovativ.

De store bedriftene er oftere internasjonalt orientert, mens de minste ofte er lokalt orientert. Det er årsaken til at vi fikk den tilsynelatende positive sammenhengen mellom størrelse og innovasjon i figur 67.

Figur 68: Prosentvis andel bedrifter med produktutvikling, gruppert etter størrelse og markedsinnretning.

Regionale mønstre for internasjonalisering

Figur 69: Variasjoner i internasjonalisering i næringslivet mellom de 83 politiske regionene.

Ni av de ti regionene med det mest internasjonale næringslivet finner vi langs kysten, fra Ryfylke til Vesterålen. Bare Halden sniker seg inn blant de ti mest internasjonale regionene fra Østlandet.

Ytre Helgeland og Vesterålen er inne blant de ti beste regionene, mens Lofoten og Ofoten er med blant de 15 mest internasjonale regionene. Øst-Finnmark er også i denne gruppen.

6.6 Innovasjonsklima

Hvis et fylke har høy innovasjonsfrekvens på grunn av at de har et næringsliv med mange bedrifter og foretak i bransjer med høy innovasjon, kan dette gi et litt feilaktig bilde av hvor sterk fylket er på innovasjon. Vi ønsker derfor å se på hvordan fylkene gjør det når vi tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse målt i antall ansatte. Dette har vi gjort gjennom logistiske regresjoner der de enkelte innovasjonsindikatorne er brukt som avhengig variabel. Resultatet kan brukes til å se hvor høy andel innovasjonsforetak de enkelte fylkene har, gitt bransjestruktur og størrelse. Dette kaller vi innovasjonsklima. Hvis et fylke har høy innovasjonsandel gitt bransje og størrelse, betyr det at regionen har et sterkt innovasjonsklima.

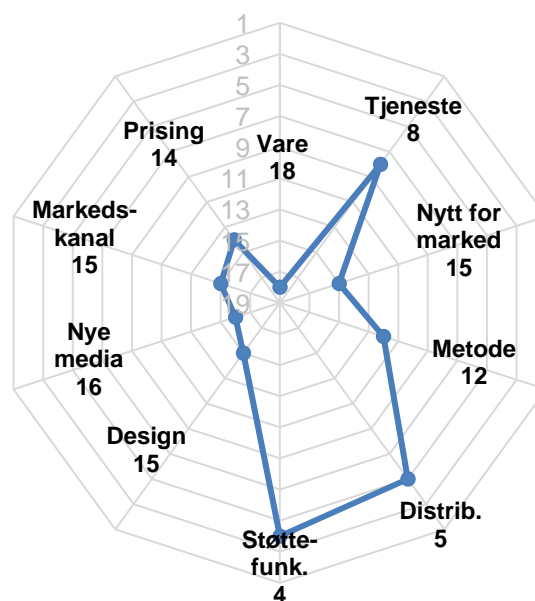
I figur 70 ser vi rangeringen til Nordland for de ulike indikatorene når vi tar hensyn til bransje og størrelse. Nordland skårer bra innovasjon i støttefunksjoner, metoder for lagring, levering eller distribusjon og for tjenesteinnovasjon.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima er ikke direkte sammenlignbart, siden datagrunnlaget er litt uliktⁱⁱ.

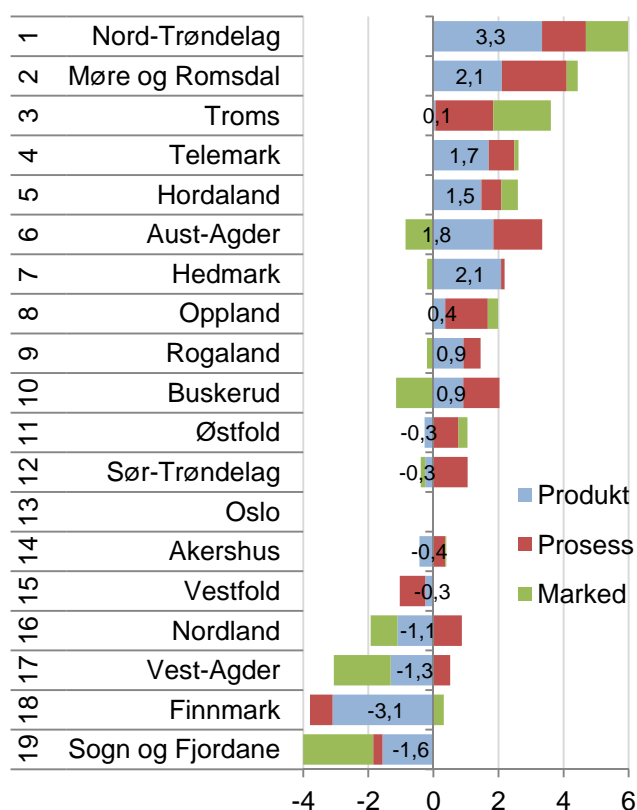
Figur 71 viser de standardiserte koeffisientene fra regresjonen for samlegruppene. Verdiene er vektet på samme måte som tidligere, som blant annet betyr at produktinnovasjon får høyest betydning. Oslo er brukt som referansefylke. Verdiene til Oslo er derfor null og betyr at Oslo er "utgangspunktet". Fylker som har positive verdier har bedre innovasjonsklima enn Oslo. Verdiene gir en indikasjon på hvor viktig de ulike innovasjonstypene er for den samlede rangeringen.

Nord-Trøndelag har sterkest innovasjonsklima, og det er spesielt innenfor produktinnovasjon Nord-Trøndelag gjør det bra. Møre og Romsdal kommer på andreplass. Begge disse fylkene hadde også høy innovasjonsfrekvens. Troms og Telemark på de to neste plassene gjør det derimot bra for innovasjonsklima, men hadde ikke høy innovasjonsfrekvens.

Oslo og Akershus var på topp for innovasjonsfrekvens, men har svakt innovasjonsklima.

Figur 70: Nordlands rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ulike innovasjonsindikatorne.

Figur 71: Innovasjonsklima for fylkene. Vektete standardiserte koeffisienter for de tre hovedgruppene innovasjonsindikatorer.

Innovasjonsklima i regionene

Figur 72 og 73 viser hvordan regionene i Nordland kommer ut på rangeringen for innovasjonsklima for de ulike indikatorene.

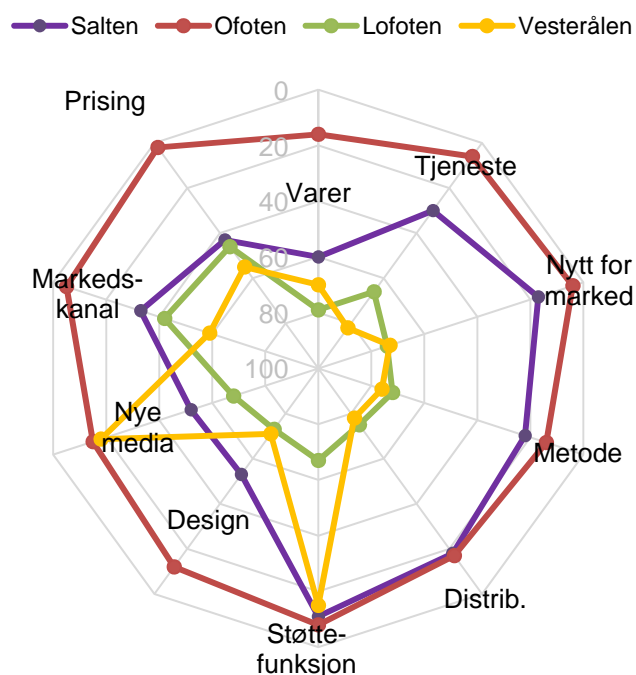
Den øverste figuren viser regionene nord i fylket.

Ofoten skårer svært høyt på alle indikatorene. Det er dermed mye av alle typer innovasjon i Ofoten når vi tar hensyn til bransjesammensetning og størrelse. Salten skårer høyt på fem av indikatorene, men middels på de andre fem.

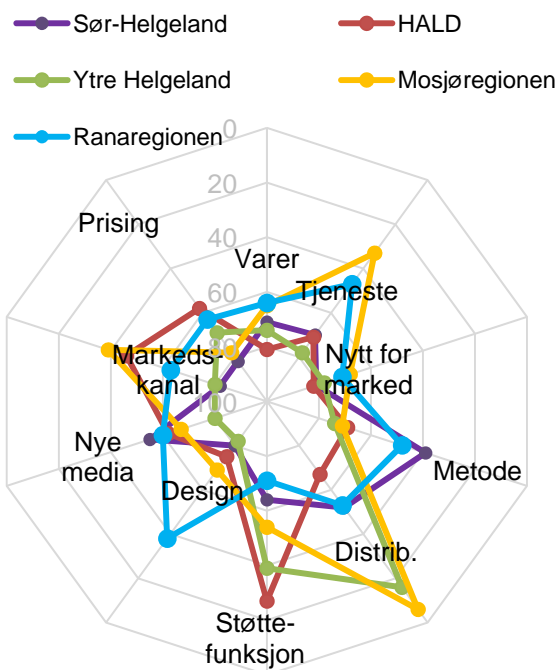
Ofoten og Vesterålen skårer gjennomgående lavt på innovasjonsklima, men Vesterålen kommer høyt opp på to av indikatorene.

I den nederste figuren er Helgelandregionene.

Regionene på Helgeland skårer klart lavere på innovasjonsklima enn Ofoten og Salten. Bare for noen enkeltindikatorer er det av og til skår over middels. Det er ikke så lett å se om noen regioner skårer generelt bedre enn de andre.

Figur 72: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon. Regionene nord i fylket.

Figur 73: Regionenes rangering for innovasjonsklima med hensyn til de ti indikatorene for innovasjon. Helgelandregionene.

Regionene i Nord-Norge

I figur 74 ser vi rangeringen for innovasjonsklima til regionene for de tre hovedtypene innovasjon og samlet.

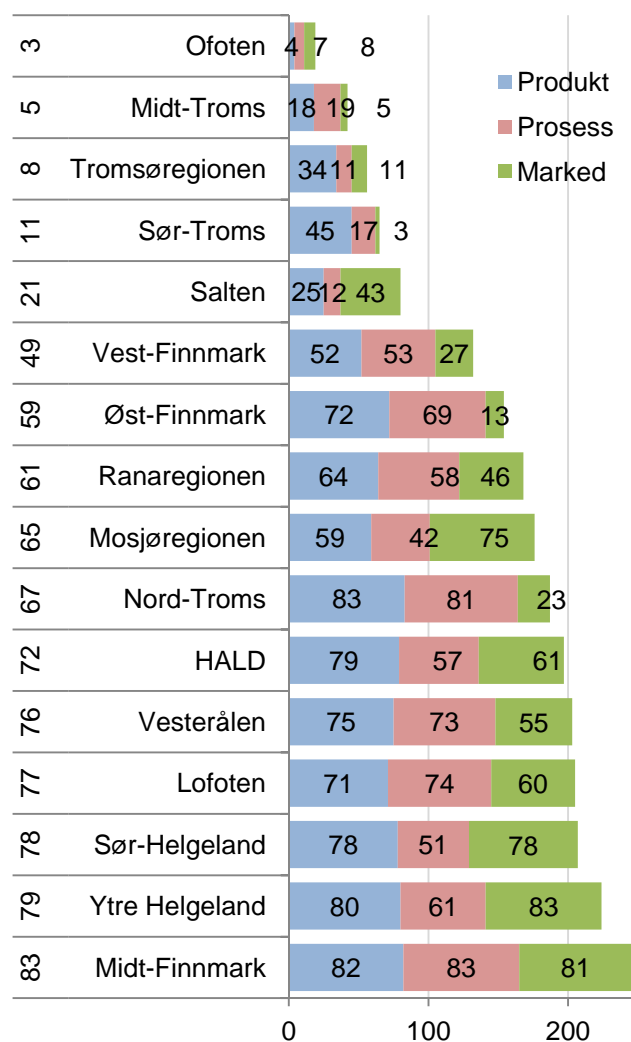
Ofoten skårer svært godt, og er rangert som nummer tre av de 83 regionene i landet med hensyn til innovasjonsklima. Midt-Troms og Tromsøregionen er også med blant de ti beste regionene. Regionene i Nord-Norge skårer dermed betydelig bedre for innovasjonsklima enn for innovasjonsfrekvens.

Det betyr at den lave andelen innovative bedrifter vi fant da vi målte innovasjonsfrekvens i regionene kommer av næringsstrukturen i Nord-Norge. Justert for næringsstrukturen innoverer mange regioner svært godt.

Salten er nummer 21 av 83 regioner for innovasjonsklima.

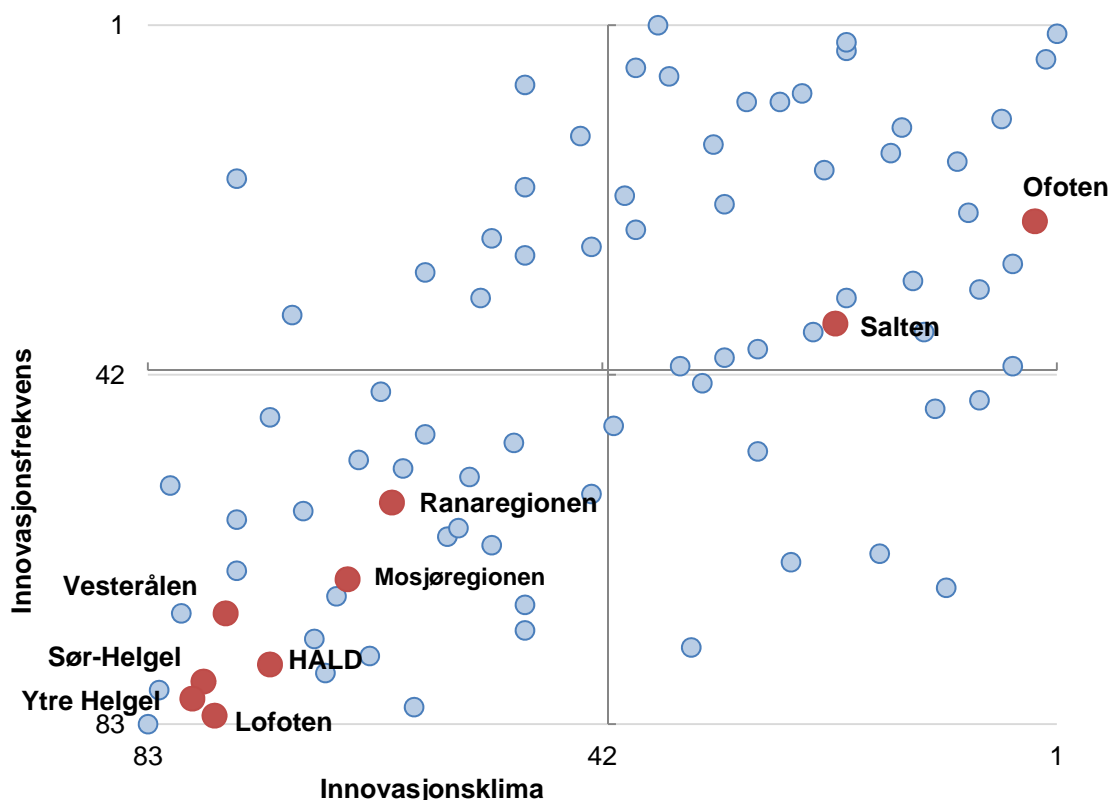
Rana- og Mosjøregionen kommer fremdeles ut under middels av norske regioner.

For regioner som HALD, Vesterålen, Lofoten, Sør-Helgeland og Ytre Helgeland er resultatene svært dårlige, også for innovasjonsklima. De er alle blant de ti dårligste regionene i landet.

Figur 74: Rangering for innovasjonsklima for regionene i Nord-Norge for de tre hovedtypene innovasjon. Samlet rangering blant landets 83 regioner er vist til venstre.

Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima

Figur 75: Regionenes rangering for samlet innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens.

I figur 75 har vi vist rangeringen for innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens i samme diagram. Det er interessant å se dette i sammenheng, til tross for at de to ikke er direkte sammenlignbare.

Innovasjonsfrekvensen vises på den loddrette akse. Øverst i diagrammet vises regionene med høyest innovasjonsfrekvens, mens de med lavest innovasjonsfrekvens er vist nederst i diagrammet. Akse krysset i midten av diagrammet, slik at regionene over akse har over middels innovasjonsfrekvens. På den vannrette akse vises innovasjonsklima. Regionene med svakest innovasjonsklima vises til venstre i diagrammet, mens regionene med sterkest innovasjonsklima vises til høyre. Denne akse krysset også i midten, slik at regionene til høyre for akse har over middels innovasjonsklima.

De mest vellykkede regionene befinner seg i øvre høyre kvadrant. Disse har både over middels innovasjonsklima og innovasjonsfrekvens. To av de ni

regionene i Nordland er i denne kategorien. Ofoten er best langs begge aksene.

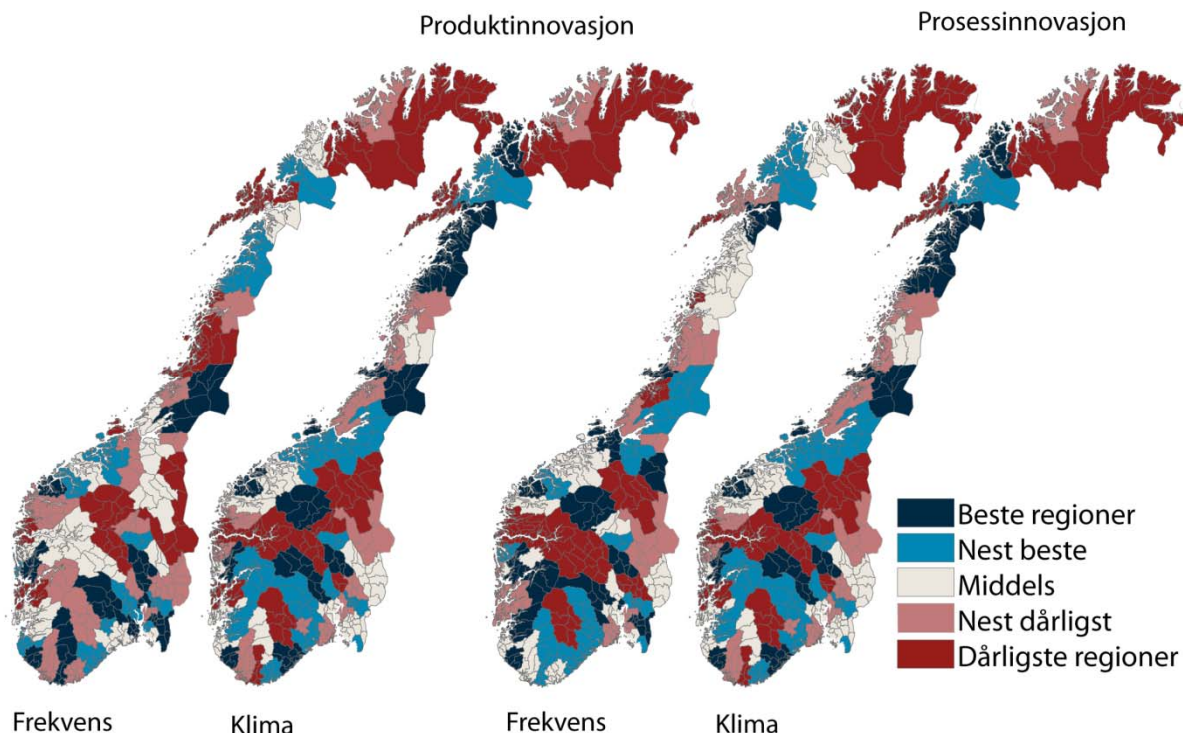
I øvre venstre kvadrant er de regionene som har høy innovasjonsfrekvens, men svakt innovasjonsklima. Disse har en bransjestruktur med høy innovasjonsfrekvens, men er ikke sterke innovasjonsregioner når man tar hensyn til bedriftenes bransje og størrelse.

I nedre høyre kvadrant er regionene som har under middels innovasjonsfrekvens, men over middels innovasjonsklima. Disse regionene har en mindre gunstig bransjestruktur, men har høy innovasjon.

I nedre venstre kvadrant er de regionene med både lav innovasjonsfrekvens og svakt innovasjonsklima. Sju av ni regioner i Nordland er i denne kategorien. Ranaregionen er relativt best av disse langs begge aksene, mens Mosjøregionen er nummer to.

De fem dårligste regionene er ganske nær bunnen, både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima.

Regionale trender

Figur 76: Innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for produkt og prosessinnovasjon i regionene.

I figur 76 har vi sammenliknet innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima for gruppene produktinnovasjon og prosessinnovasjon i regionene.

Flere regioner på Vestlandet har et sterkt innovasjonsklima. De regionene som har sterkest innovasjonsklima for produktinnovasjon er Bjørnefjorden, Søre Sunnmøre og Osterfjorden.

Sentrale regioner på Østlandet, som har høy innovasjonsfrekvens, har et langt svakere innovasjonsklima. En gunstig bransjestruktur gir en høy innovasjonsfrekvensen.

Det er mange distriktsregioner som har et sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Deler av Telemark, Buskerud og Hedmark kommer godt ut for innovasjonsklima.

For prosessinnovasjon kommer også mange Vestlandsregioner godt ut for innovasjonsklima. Regionene som har sterkest innovasjonsklima er Søre Sunnmøre og Bjørnefjorden, som også har sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Tredje sterkeste region for prosessinnovasjon gitt bransje

og størrelse er Hitra/Frøya. Denne regionen har ikke sterkt innovasjonsklima for produktinnovasjon. Hitra/Frøya har en vellykket fiskeriindustri, der det først og fremst er på prosessiden man har mulighet til å innovere.

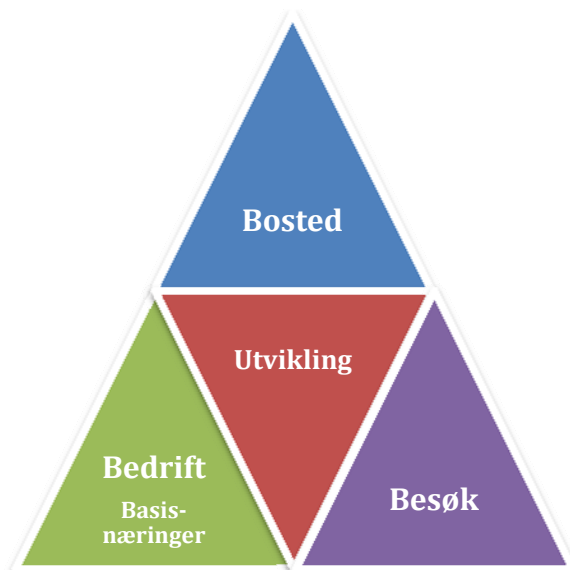
En rekke distriktsregioner i Sør-Norge viser seg å ha et betydelig sterkere innovasjonsklima enn innovasjonsfrekvens for prosessinnovasjon. Flere distriktsregioner på Østlandet kommer høyt ut på klima for prosessinnovasjon, som Nord-Gudbrandsdal, Hallingdal og Midt-Buskerud.

Finnmark gjør det dårlig både for innovasjonsfrekvens og innovasjonsklima. Enkelte regioner i Troms og Nordland kommer imidlertid bedre ut for innovasjonsklima.

Generelt er det ikke lett å finne mønstre i innovasjonsgraden mellom regionene i Norge. Det betyr at innovasjonen i næringslivet ikke følger landsdelene, men er spredt rundt i landet.

7. Attraktivitetspyramiden

Attraktivitetspyramiden er en modell for å forstå steders utvikling, vekst eller nedgang. Samtidig er Attraktivitetspyramiden et verktøy for å utvikle strategier for stedsutvikling. Ideen bak Attraktivitetspyramiden er at steder utvikler seg i henhold til deres attraktivitet langs tre dimensjoner: Besøk, bosted og bedrifter. Den første versjonen av Attraktivitetspyramiden ble utviklet i 2010. I denne rapporten presenterer vi den nye versjonen – som beholder de samme prinsippene, men med noen metodiske forbedringerⁱⁱⁱ.

Attraktivitetspyramiden forklarer steders vekst som et resultat av tre typer attraktivitet: Bedrifts-, besøks- og bostedsattraktivitet.

Bedriftsdimensjonen fokuserer på steders attraksjonskraft som produksjonssted for varer og tjenester som kan eksporteres til andre steder. Dette er produksjon knyttet til naturressurser, som landbruk, fiske og utvinning, vareproduserende industri og teknologiske tjenester. Vi kaller dette basisnæringer. Mange steder er basert på denne typen attraktivitet, ved at de har hatt gunstige betingelser for primærnæringer, eller for industriproduksjon gjennom nærhet til råvarer eller kraft. I dag er teknologiske tjenester en type produksjon som kan selges over lange avstander, hvor råstoffet er kompetent arbeidskraft. Teknologiske tjenester er en raskt voksende næring som har helt andre lokaliseringsbetingelser enn naturbasert næring og industri.

Mange steder har også vokst fram gjennom å være attraktive for besøk. Ofte har denne attraktiviteten

oppstått gjennom at steder har vært knutepunkter for kommunikasjoner. Attraktivitet for besøk skaper mange arbeidsplasser i næringer som er avhengige av direkte salg til kunder. Dette er næringer som tradisjonelt reiseliv, butikkhandel, aktiviteter, underholdning og kultur.

Attraktivitet som bosted er historisk sett en ny type attraktivitet, som etter hvert har blitt den tredje viktige drivkraften. Etter hvert som stadig flere pendler mellom bosted og arbeidssted har noen steder kunnet vokse utelukkende gjennom å være attraktive som bosteder. Slike steder har gjerne stor utpendling til naboregioner. For å måle attraktivitet som bosted bruker vi Attraktivitetsbarometeret. Attraktivitetsbarometeret måler steders tiltrekningskraft for innflytting når effekten av arbeidsplassveksten er trukket fra.

I dette kapitlet vil vi presentere de tre attraktivitetstypene hver for seg, og til slutt se på noen vekstfaktorer som ikke fanges opp av modellen.

7.1 Viktige trender

De siste ti årene har antall arbeidsplasser i basisnæringene sunket i Norge. Basisnæringene er industri, primærnæring og teknologiske tjenester. Basisnæringene er følsomme for konjunkturer og svinger mer enn andre.

Antall arbeidsplasser i besøksnæringene, som er næringer innenfor reiseliv, aktiviteter og handel, har økt med 14 prosent fra 2000 til 2010.

Arbeidsplasser knyttet til lokal bosetting øker mest. Dette er arbeidsplasser i kommunene og private arbeidsplasser i undervisning og helse og omsorg.

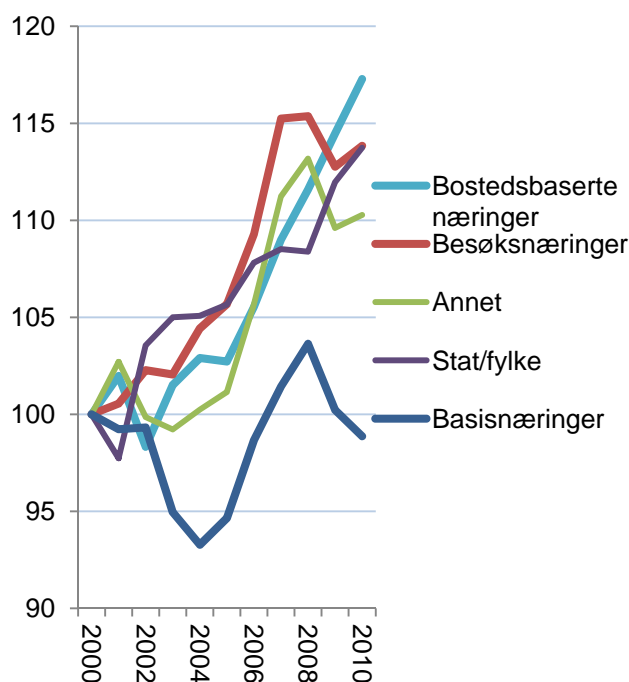
Disse tre typene av arbeidsplasser er knyttet til hver sin akse i attraktivitetspyramiden. Etter hvert som bostedsbaserte næringer og besøksnæringer vokser, blir attraktivitet for besøk og bosetting gradvis mer viktig, mens attraktivitet for bedrifter i basisnæringene gradvis blir mindre enerådende. Tidligere var regional utvikling sterkt fokusert på konkurranseutsatte næringer i basisnæringene. I dag må en også ta hensyn til de andre attraktivitetsdimensjonene.

Sammensetningen av arbeidsplassene

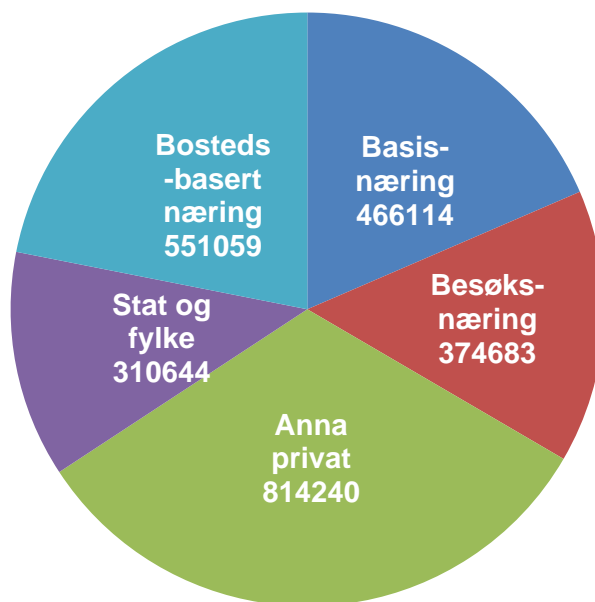
I figur 78 viser vi hvordan de ulike kategoriene av arbeidsplasser er fordelt i Norge i 2010.

Basisnæringene teller 466 000 arbeidsplasser, og er fremdeles større enn besøksnæringene, som har 375 000 arbeidsplasser. De bostedsbaserte næringene har i dag flere arbeidsplasser enn basisnæringene, men i 2000 var basisnæringene større enn de bostedsbaserte næringene.

Andre private næringer er hovedsaklig tjenester som ikke er direkte konkurranseutsatte. Både arbeidsplasser i stat/fylke og de andre næringene er ofte senterfunksjoner som er konsentrert til de største byene og regionale sentra. I våre analyser blir veksten i disse arbeidsplassene på et sted betraktet som en funksjon av stedets attraktivitet i sum langs de tre aksene. Men her vil også veksten kunne variere en del. Dette vil vi se nærmere på i kapittel 7.1.

Figur 77: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i basisnæringer, besøksnæringer og bostedsbaserte næringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 78: Fordeling mellom ulike kategorier av arbeidsplasser i Norge i 2010.

7.2 Bedriftsattraktivitet

Begrepet bedriftsattraktivitet forsøker å fange opp at mange steder har grodd opp på grunn av at det har vært gunstig å produsere varer og tjenester for salg til andre regioner. Mange steder i Norge har en slik historisk bakgrunn, enten i naturressurser som fisk og landbruksarealer eller tilgang på kraft eller havner. Etter hvert har teknologibaserte tjenester vokst opp til en betydelig næring. Dette er tjenester som ikke er lokale, men som også selges i et nasjonalt eller internasjonalt marked.

Vi kaller disse næringene basisnæringer. Vi kunne ha brukt begrepet konkurranseutsatte næringer, men mange vil hevde at landbruket ikke er konkurranseutsatt. Landbruksproduksjonen i Norge er imidlertid ikke lokalt basert, fordi produktene stort sett omsettes utenfor de stedene hvor produksjonen foregår.

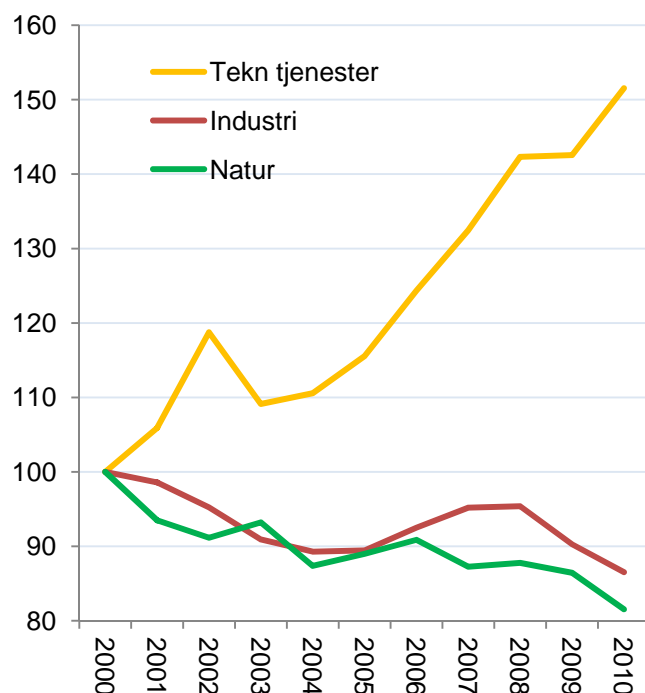
Mens naturbaserte næringer, i hovedsak primærnæringene, og industrien har synkende sysselsetting, øker sysselsettingen i de teknologiske tjenestene sterkt. Distriktene har et fortrinn når det gjelder industri og naturbasert næring, ettersom de har tilgang til arealer og naturressurser. For teknologiske tjenester er det kompetente hoder som er råvarene. Disse finnes det flest av i byene. Denne utviklingen er en av drivkreftene til sentraliseringen.

I figur 80 har vi vist nivå og vekst for basisnæringene i regionene i Norge. Kongsberg/Numedal har både høyest konsentrasjon av basisnæringer, og har samtidig hatt sterkest vekst. Når vi beregner veksten, har vi målt veksten i antall prosentpoeng av samlet sysselsetting i regionen.

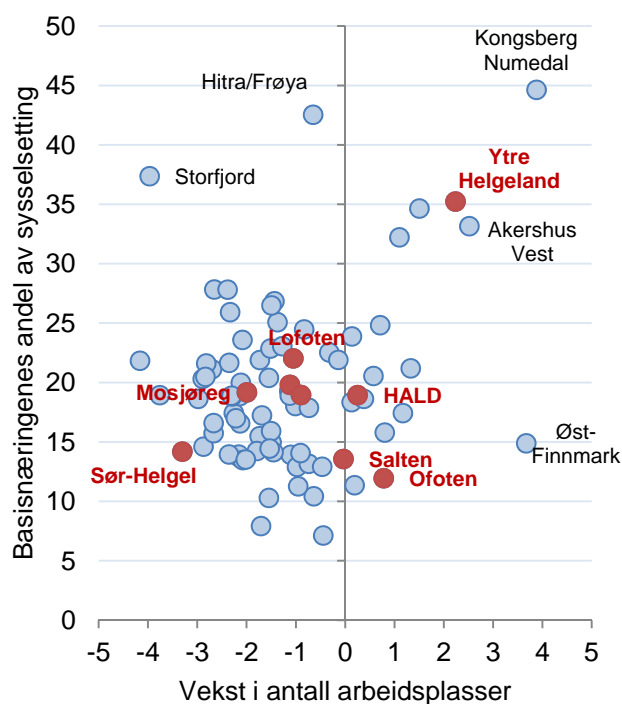
Ytre Helgeland er en av regionene med høyest konsentrasjon av basisnæringer, og er samtidig en av regionene med høyest vekst.

Ofoten og HALD er også blant mindretallet av regioner som har hatt vekst de siste tre årene. Salten har samme antall arbeidsplasser i basisnæringene som for tre år siden.

Sør-Helgeland har hatt sterk nedgang i basisnæringene. Mosjøen har også tapt mange basisarbeidsplasser.

Figur 79: Utvikling i antall arbeidsplasser i perioden 2000-2010 i Norge i forskjellige kategorier av basisnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 80: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i basisnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Nivå av basisnæringene

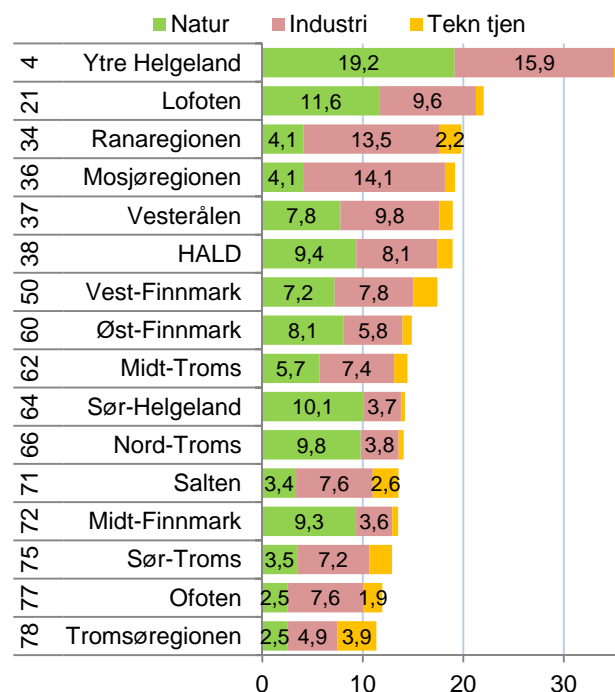
I figur 81 ser vi hvordan basisnæringene er fordelt på de tre kategoriene. Industrien er den største næringen av disse på landsbasis, men i mange av regionene i Nord-Norge er naturbaserte næringer størst.

Ytre Helgeland er nummer fire av de 83 regionene i landet med hensyn til konsentrasjon av basisnæringer. Det er fiske, havbruk og foredling av fisk som er basisnæringene i denne regionen.

Lofoten har også mye fisk og foredling, men ikke i samme konsentrasjon som Ytre Helgeland.

Rana- og Mosjøregionen har høyest andel industri.

Teknologiske tjenester er relativt små i Nord-Norge. Tromsøregionen har høyeste konsentrasjon i Nord-Norge med 3,9 prosent av sysselsettingen, mens Salten med sine 2,6 prosent har relativt mest av regionene i Nordland.

Figur 81: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i 2010. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

Vekst i basisnæringene

I figur 82 ser vi veksten i de ulike kategoriene av basisnæringer de tre siste årene for regionene i Nord-Norge.

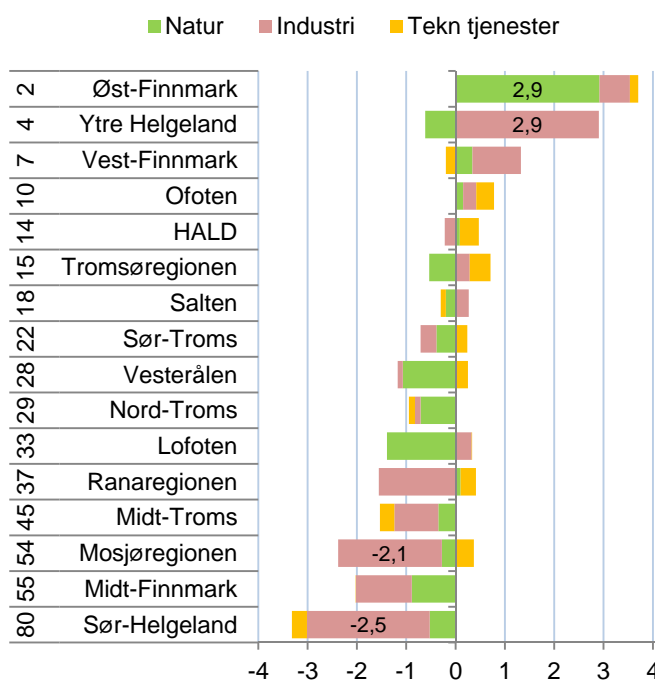
Øst-Finnmark har den nest sterkeste veksten i basisnæringene av alle regionene i landet, etter Kongsbergregionen. Det er vekst i gruvedriften som er drivkraften.

Ytre Helgeland har den nest sterkeste veksten i basisnæringene. Det er nedgang i antall arbeidsplasser i fiske i regionen, men en sterk vekst i foredling.

Ofoten og HALD har også en god utvikling, med vekst i teknologiske tjenester.

De fleste regionene har nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringene. Det gjelder både i Nord-Norge og ellers i landet.

Sør-Helgeland og Mosjøregionen har sterkeste nedgang, og vi kan se at det er nedgang i industrien som veier tyngst.

Figur 82: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av basisnæringene i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

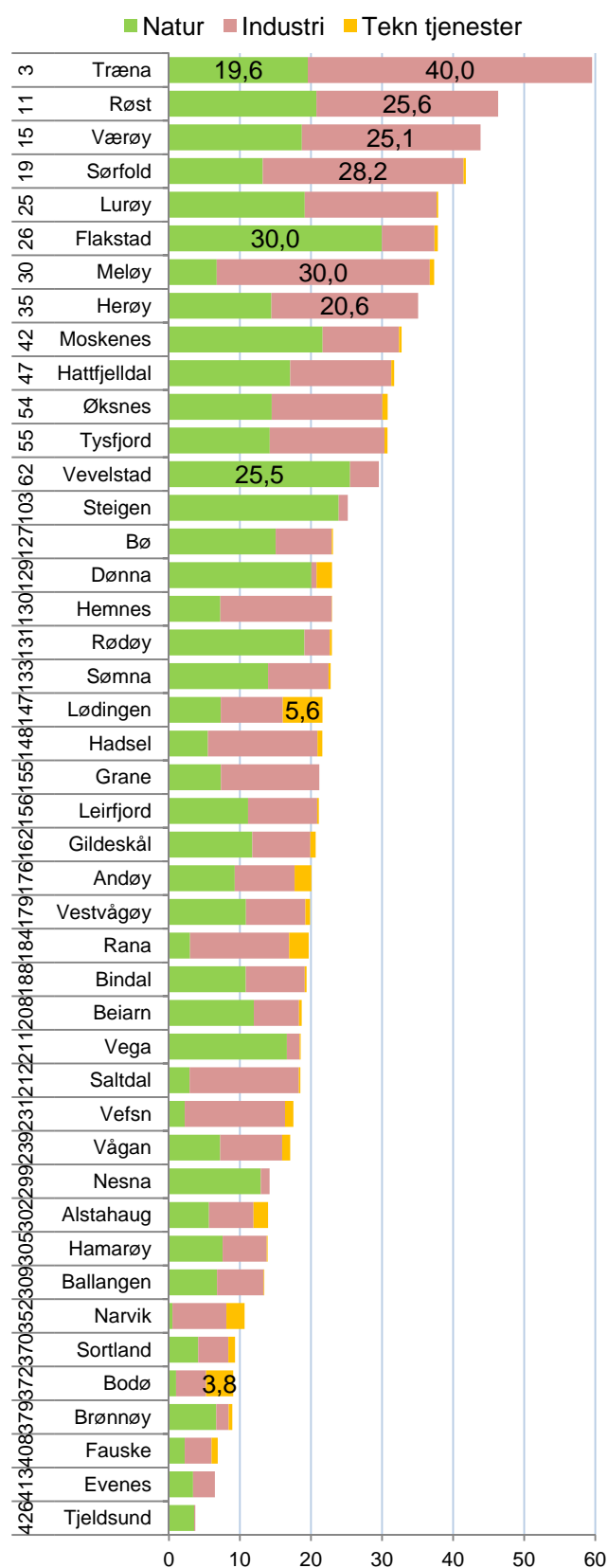
Nivå kommuner

Træna har den tredje sterkeste konsentrasjonen av basisnæringer av alle kommuner i landet. 19,6 prosent av sysselsettingen er knyttet til fiske og havbruk, mens hele 40 prosent av sysselsettingen er i industri, hovedsakelig foredling av fisk. Træna er nummer tre i landet når det gjelder konsentrasjon av basisnæringer.

Røst og Værøy har også en næringsstruktur som likner Træna, og er nummer 11 og 15 av de 430 kommunene i landet når det gjelder nivå på basisnæringene.

Flakstad har den høyeste konsentrasjonen av naturbasert næring, med 30 prosent av samlet sysselsetting.

Teknologiske tjenester betyr lite for de fleste kommunene. Lødingen har høyest andel av sysselsettingen i teknologiske tjenester med 5,6 prosent, mens Bodø er størst i absolutte tall. I Bodø er 3,8 prosent av sysselsettingen knyttet til teknologiske tjenester.

Figur 83: Antall arbeidsplasser i basisnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

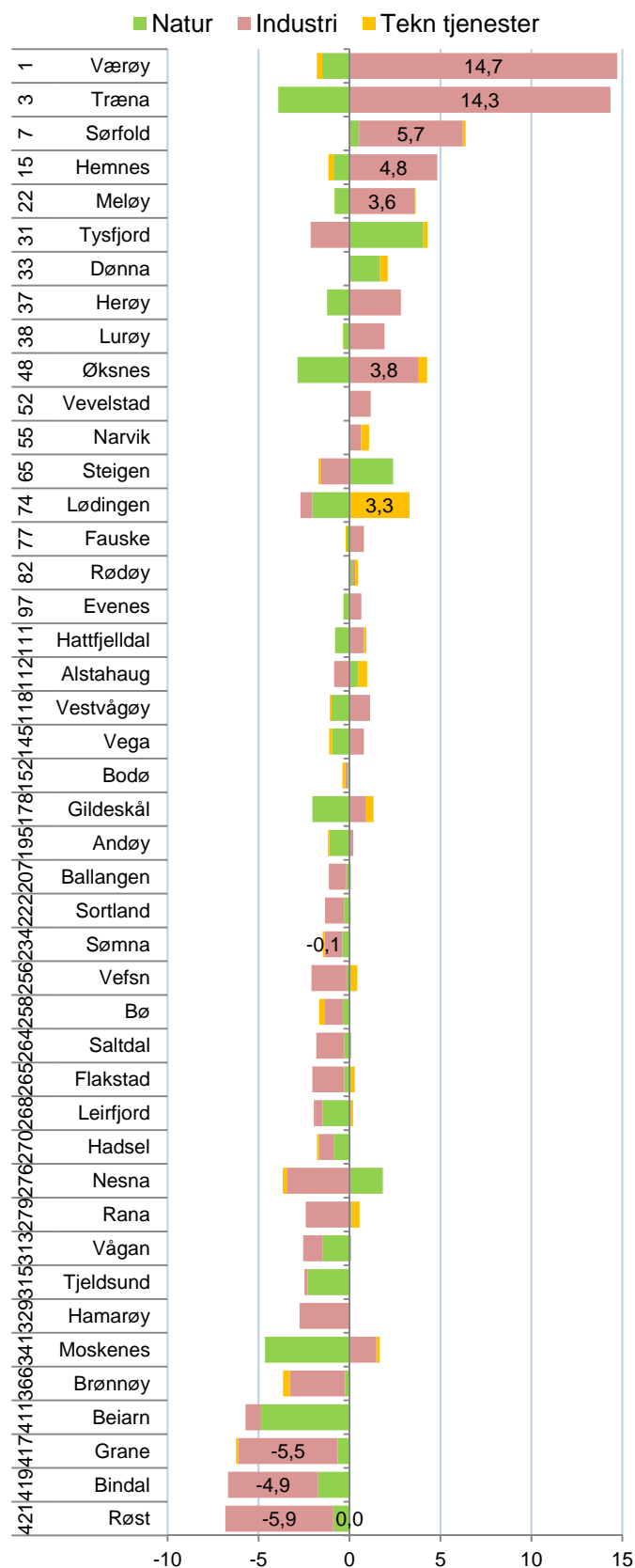
Vekst kommuner

Værøy og Træna har begge hatt en formidabel vekst i industrien, med mellom 14 og 15 prosents vekst i antall arbeidsplasser de siste tre årene.

Sørfold, Hemnes, Meløy og Øksnes er også kommuner som har hatt vekst i industriarbeidsplasser.

Røst har hatt størst nedgang i industrien, men Bindal og Grane har også hatt markant nedgang i industrien.

Lødingen har fått mange nye arbeidsplasser i teknologinæringene.

Figur 84: Vekst i antall arbeidsplasser i basinnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

7.3 Besøksattraktivitet

Noen steder har stor trafikk av personer som kommer på besøk av ulike årsaker. Slike steder får mange ekstra arbeidsplasser i besøksnæringene. Som besøksnæringer regner vi virksomheter hvor kunden må møte opp personlig. Turisme er en typisk besøksnæring, og er knyttet opp til bransjene overnatting og servering, og i økende grad til underholdning, kultur og aktiviteter. All butikkhandel er også besøksnæringer. I Norge er butikkhandelen den største av besøksnæringene.

Antall arbeidsplasser innen overnatting har sunket ganske sterkt de siste ti årene. Handel og servering er næringer som vokser, mens aktivitetsnæringene vokser svært raskt. Dette avspeiler en dreining fra tradisjonell overnatting til aktiviteter, kultur og underholdning.

Noen steder har en ”negativ besøksbalanse”, som fører til handelslekkasje. Når vi beregner nivået på steders besøksnæringer, trekker vi fra de arbeidsplassene som er antatt å betjene de som bor på stedet. Dermed vil noen steder få et nivå som er under null.

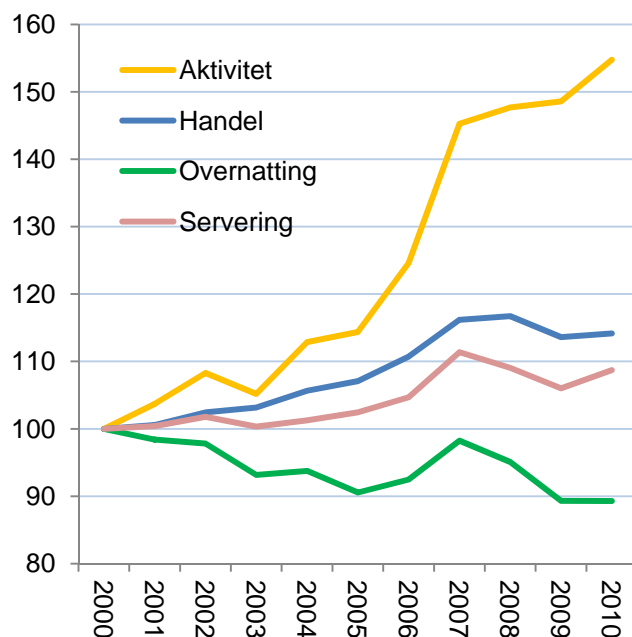
I figur 86 ser vi hvordan regionene i Norge fordeler seg med hensyn til nivået på besøksnæringene og veksten de siste tre årene.

Hallingdal har det høyeste nivået, og 11 prosent av sysselsettingen i regionen er beregnet å komme av besøk utenfra. Besøksnæringene i Hallingdal har krympet de siste tre årene tilsvarende én prosent av sysselsettingen i regionen, mens Voss har hatt sterk vekst av de store besøksregionene.

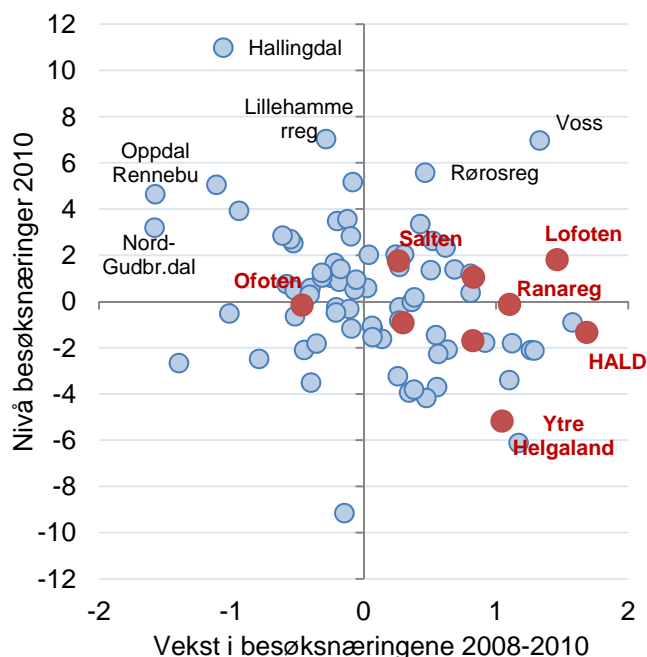
Sju av de åtte regionene i Nordland har hatt vekst i besøksnæringene de siste tre årene. HALD har hatt den sterkeste veksten av alle regionene, fra et utgangspunkt med ganske stor besøkslekkasje. Lofoten, Ranaregionen og Ytre Helgeland har også hatt sterk vekst i besøksnæringene.

Ofoten er eneste region som har hatt nedgang i besøksnæringene.

Ingen av regionene i Nordland ligger på et spesielt høyt nivå. Kanskje litt overraskende at ikke Lofoten har høyere konsentrasjon av besøksnæringer.

Figur 85: Utvikling i antall arbeidsplasser i Norge i forskjellige kategorier av besøksnæringer, indeksert slik at nivået i 2000=100.

Figur 86: Andel samlet sysselsetting og vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringer i prosentpoeng av samlet sysselsetting siste tre år for de 83 regionene i landet.

Besøksnæringene i regionene

Tromsøregionen er den mest utpregede besøksregionen i Nord-Norge, og er på niendeplass av de 83 regionene i landet med hensyn til konsentrasjon av besøksnæringene.

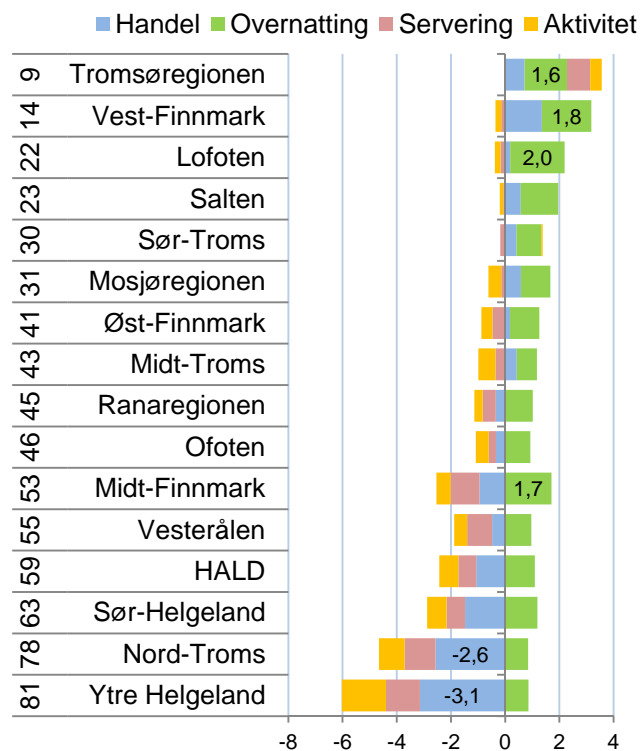
Lofoten er størst på overnatting av regionene i Nord-Norge, men har ikke mer handel, servering eller aktivitetsnæringer enn folketallet tilsier. Lofoten er nummer 22 når det gjelder nivå på besøksnæringene. Salten er nummer 23.

HALD, Sør-Helgeland og Ytre Helgeland har et underskudd av besøksnæringer, med handelslekasje og lite servering og aktivitetsnæringer.

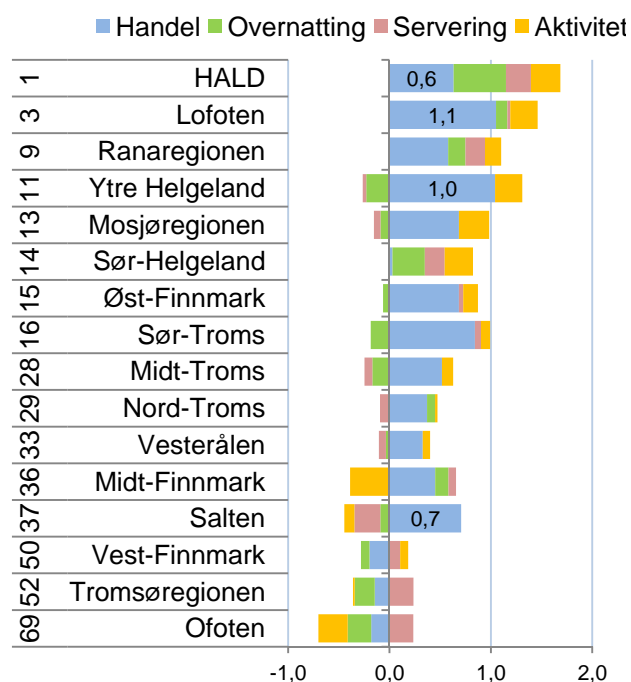
Vekst i besøksnæringene

HALD har den sterkeste veksten i besøksnæringene av alle regionene i landet. Lofoten er på tredjeplass og Ranaregionen er på niendeplass når det gjelder vekst i besøksnæringene. Ytre Helgeland, Mosjøregionen og Sør-Helgeland er også inne blant de 15 regionene med høyest vekst. Regionene i Nordland gjør det påfallende godt når det gjelder vekst i besøksnæringer. Mange av disse regionene har høy vekst i handel, men det er også vekst fra de andre kategoriene av besøksnæringer.

Ofoten har imidlertid hatt nedgang i sine besøksnæringer de siste tre årene.

Figur 87: Antall arbeidsplasser i prosent av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæringer. Rangering blant de 83 regionene er vist til venstre.

Figur 88: Vekst i antall arbeidsplasser i prosentpoeng av samlet sysselsetting i de tre kategoriene av besøksnæringer i perioden 2008-2010. Rangering blant de 83 regionene i landet til venstre.

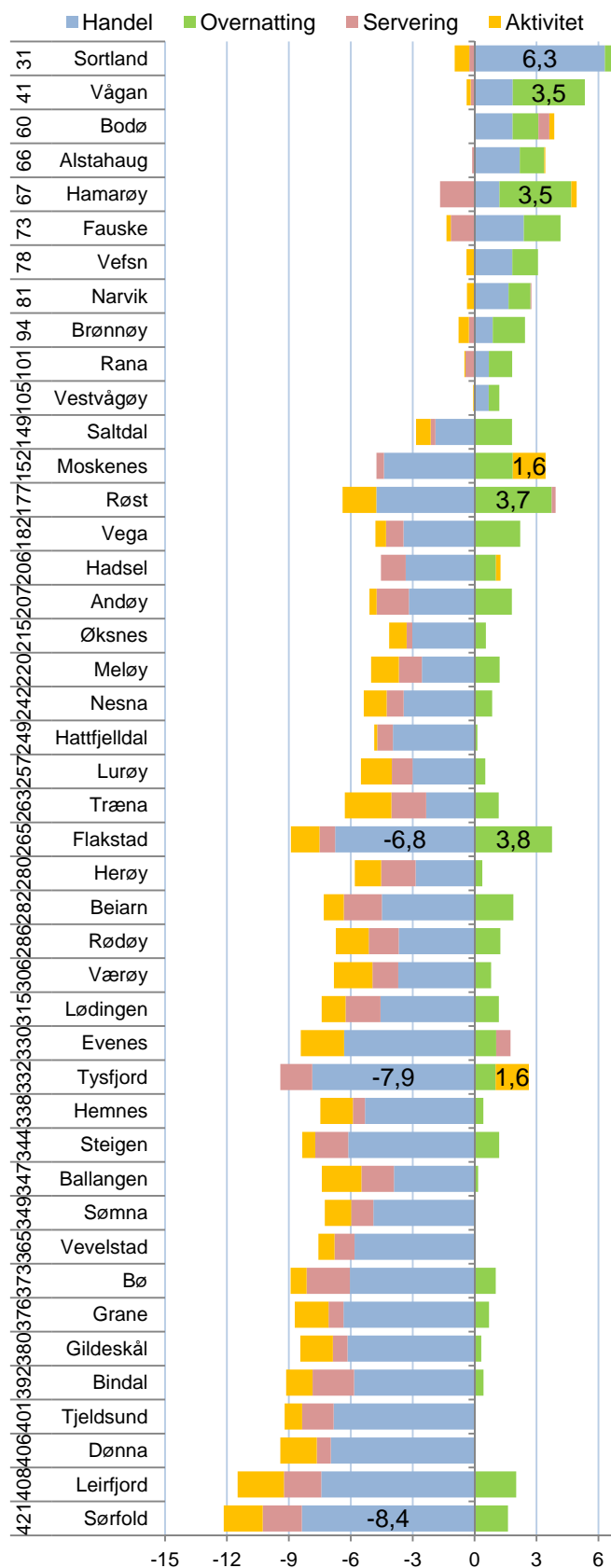
Besøksnæringer i kommunene

Sortland er den mest utpregede besøkskommunen i Nordland. Det skyldes ikke turisme, som det er forholdsvis lite av, men et stort handelsoverskudd. Sortland er et regionalt handelscenter, og har en ekstra sysselsetting i handelsnæringen som tilsvarer 6,3 prosent av samlet sysselsetting. Ti andre kommuner i Nordland har handelsoverskudd, mens de fleste har handelslekkasje.

Vågan, Hamarøy, Flakstad og Røst har høyest andel av sysselsettingen i besøksnæringene. Vågan og Hamarøy har også handelsoverskudd, og er utpregede besøkskommuner.

Byene har som oftest mye besøksnæring, så også i Nordland. Bodø, Sandnessjøen, Mosjøen, Narvik, Brønnøysund og Mo i Rana er regionale handelscenter, og trekker til seg besøkende fra omkringliggende kommuner, som ofte har stor handelslekkasje.

Nordland har lite av aktivitetsnæringer og servering. Dette skyldes nok ikke bare besøksunderskudd, men også at lokalbefolkningen konsumerer mindre fra disse næringene.

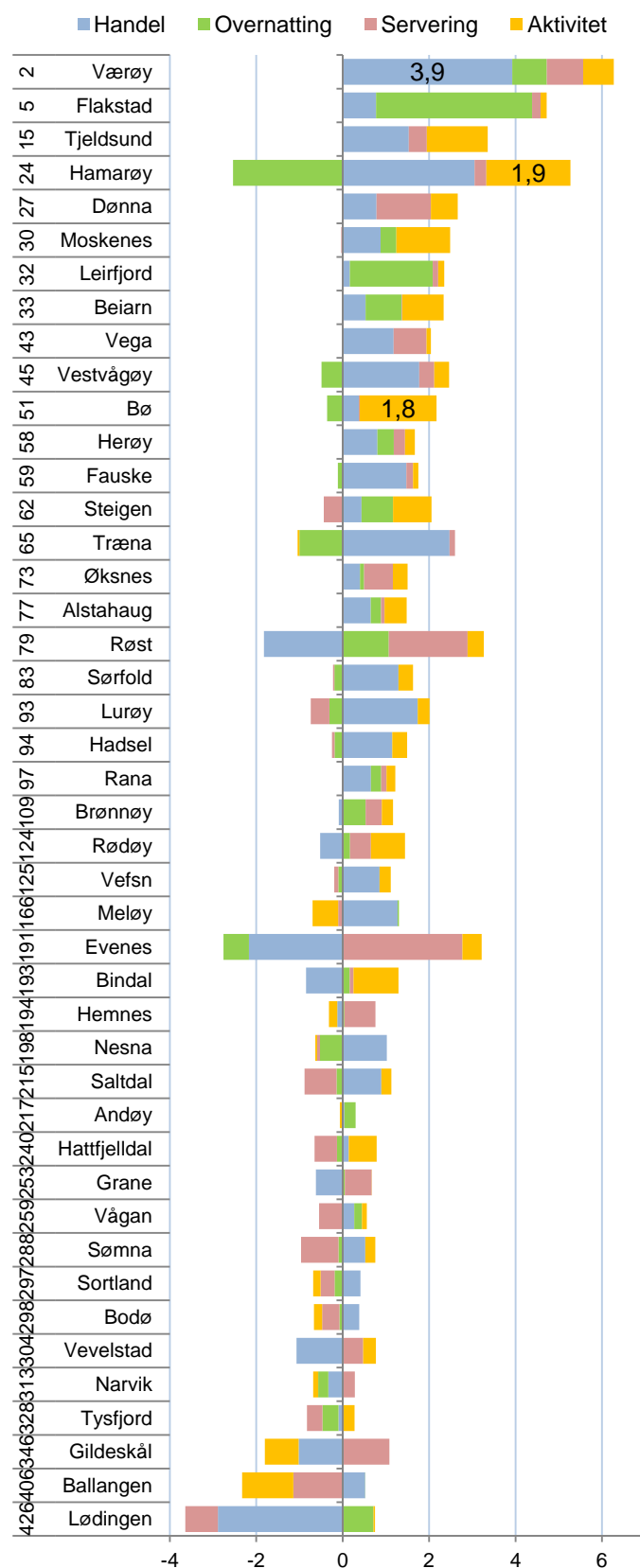

Figur 89: Antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosent av samlet sysselsetting i 2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

Vekst i kommunene

I figur 90 ser vi på veksten i besøksnæringene de siste tre årene.

Mange kommuner i Nordland har gjort det svært bra når det gjelder vekst i besøksnæringene de siste tre årene. Værøy er på andreplass når det gjelder vekst i besøksnæringene blant alle de 430 kommunene i landet. Flakstad er nummer fem etter mange nye arbeidsplasser innen overnatting.

Figur 90: Vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene i prosentpoeng av samlet sysselsetting i perioden 2008-2010. Rangering blant de 430 kommunene i landet er vist til venstre.

7.4 Bostedsattraktivitet

Attraktivitetsbarometeret er en metode for å måle hvilke geografiske områder som er attraktive som bosteder. Telemarksforskning har publisert Attraktivitetsbarometeret for norske kommuner og regioner siden 2006.

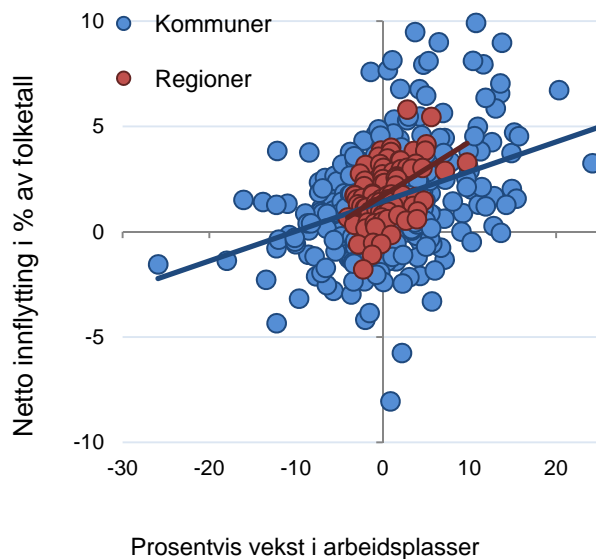
Det er en positiv sammenheng mellom arbeidsplassvekst og innflytting. Steder som har vekst i arbeidsplasser får som regel innflytting, mens steder med nedgang i antall arbeidsplasser vil ofte få utflytting.

Attraktivitetsbarometeret er basert på at nettoflyttingen til mange kommuner og regioner avviker fra det som er forventet ut fra arbeidsplassveksten. Noen steder får sterk innflytting uten at det kan forklares med arbeidsplassveksten. Dette må da skyldes at det er andre forhold enn arbeidsplassvekst som tiltrekker seg innflyttere. Attraktivitetsindeksen er avstanden mellom den faktiske nettoflyttingen til en kommune eller en region, og den forventede nettoflyttingen gitt arbeidsplassveksten. I figur 91 vil dette tilsvare den vertikale avstanden mellom kommunens eller regionens faktiske plassering og linjen som viser den statistiske forventede nettoflyttingen. Denne differansen kan indikere hvor høy vekst regionen har hatt i folketallet i perioden på grunn av regionens attraktivitet.

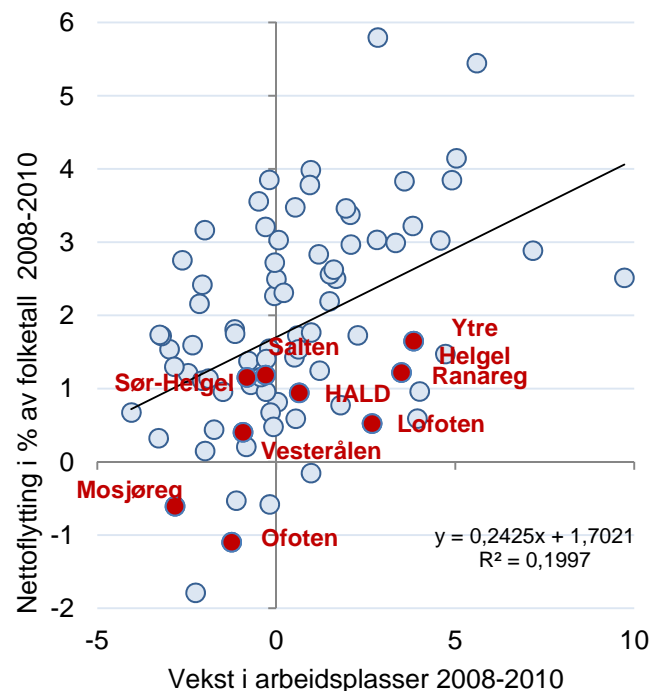
Attraktivitetsbarometeret for regioner

I figur 92 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for de 83 regionene i landet i den siste treårsperioden. Den høye innvandringen fra utlandet gjør at de aller fleste regionene har netto innflytting.

Alle regionene i Nordland ligger under forventningslinjen, og har dermed lavere innflytting enn arbeidsplassveksten tilsier. Det tyder på at regionene er lite attraktive som bosted. Ytre Helgeland, Ranaregionen og Lofoten har langt bedre arbeidsplassutvikling enn middels av regionene, men har likevel lite innflytting. HALD, Salten, Sør-Helgeland og Vesterålen har omtrent samme arbeidsplassutvikling som middels av regionene, men også disse har lite innflytting. Sør-Helgeland og Salten har mest innflytting i forhold til arbeidsplassveksten, og ser dermed ut til å være mest attraktiv som bosted. Mosjøregionen og Ofoten er to av ganske få regioner i landet med netto utflytting. De har også lav arbeidsplassvekst.

Figur 91: Norske kommuner og norske regioner fordelt etter prosentvis vekst i antall arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i prosentpoeng av folketallet i perioden 2008-2010.

Figur 92: De 83 politiske regionene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Regionene i Nordland er markert med rødt.

Endring av Attraktivitetsbarometeret

Attraktivitetsbarometeret for 2011 er litt endret fra tidligere år. Fram til i fjor tok vi utgangspunkt i den innenlandske flyttingen mellom regioner og kommuner. Det er imidlertid skjedd en utvikling i type og nivå av innvandring, som har stor betydning for regional utvikling i Norge. Som vi kan se i figur 93, har innvandringen til Norge de siste fire årene økt til et nivå som er langt høyere enn noen sinne tidligere. Metoden bak Attraktivitetsbarometeret er derfor endret for å reflektere den nye virkeligheten for norske kommuner og regioner.

Tidligere var innvandringen til Norge i hovedsak knyttet til flukt eller familiegjenforening. Da var det ikke naturlig å knytte denne innvandringen til attraktivitet, ettersom innvandrerne i liten grad valgte bosted selv. Etter hvert har innvandringen økt sterkt, og da i form av arbeidsinnvandring fra tidligere Øst-Europa og dels livsstilsinnvandring fra Nederland og Tyskland. Dette er innvandring som er knyttet til stedenes kvaliteter. Derfor vil vi nå basere Attraktivitetsbarometeret på all flytting, både innenlands og innvandring fra utlandet.

I det nye Attraktivitetsbarometeret ser vi på tre ulike typer flyttestrømmer; innvandring fra utlandet, innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og innenlands flytting av andre, det vil si de uten innvandringsbakgrunn. Innvandrerbefolkningen er innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre som bor i Norge.

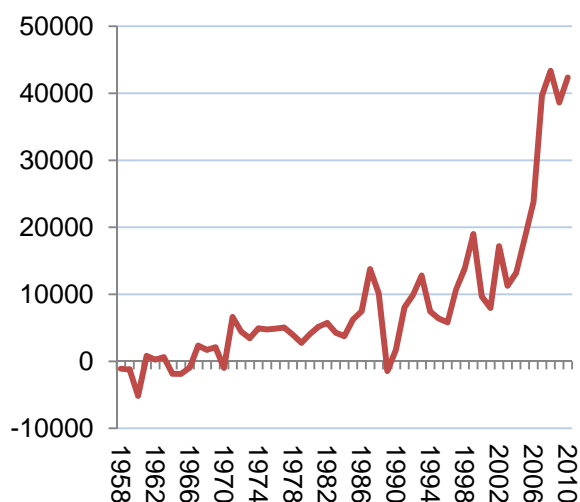
Regionene i Nord-Norge

I figur 94 ser vi attraktivitetsindeksen, som viser avstanden mellom forventet og faktisk flytting, splittet opp i de tre typene flytting.

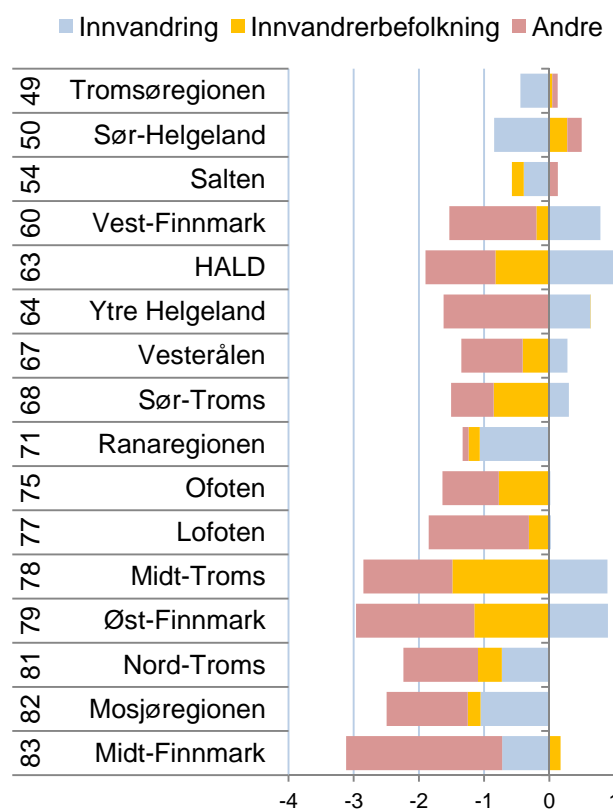
Ingen av regionene i Nord-Norge er over middels attraktiv. Sør-Helgeland er eneste region som er attraktiv for de som bor i Norge, men har lite innvandring.

HALD, Ytre Helgeland og Vesterålen er attraktive for innvandring, men lite attraktive for de som bor i Norge.

Ofoten, Lofoten og Mosjøregionen er ikke attraktive for noen grupper, og hører til blant de ti regionene i landet som kommer dårligst ut på Attraktivitetsbarometeret.

Figur 93: Netto innvandring til Norge, antall personer. Data fra SSB.

Figur 94: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering blant de 83 regionene for samlet attraktivitet til venstre.

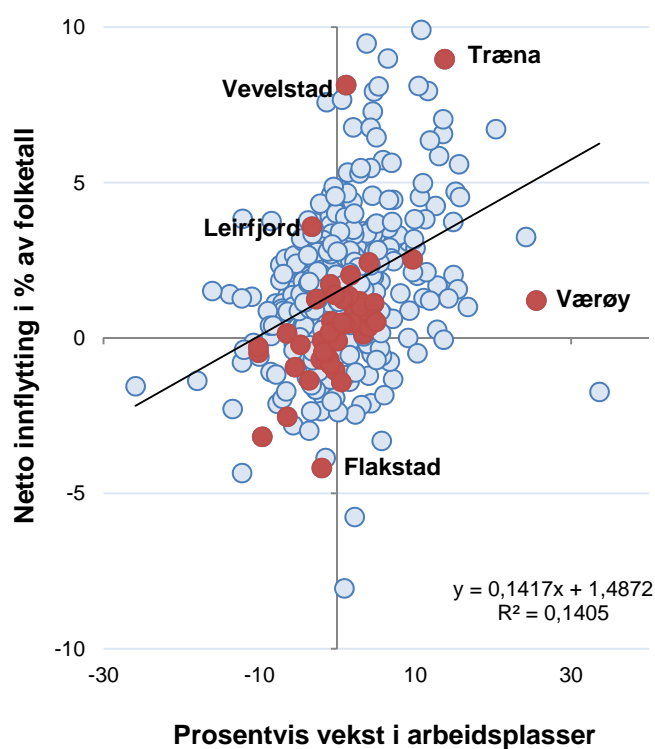
Attraktivitetsbarometeret for kommuner

I figur 95 ser vi hvordan nettoflyttingen og arbeidsplassveksten henger sammen for kommunene i Norge og Nordland.

Det er tre kommuner som har netto innflytting høyt over forventningslinjen; Vevelstad, Træna og Leirfjord. Vevelstad og Træna er små kommuner, hvor et lite antall innflyttere betyr mye i prosent. Vevelstad var svært lite attraktiv i de to foregående periodene, mens Træna har vært attraktiv i to påfølgende perioder. Leirfjord har også varierende attraktivitet.

Værøy har hatt den sterkeste veksten i arbeidsplasser i denne perioden. Men har ikke fått betalt i ekstra innflytting.

Flakstad har klart størst utflytting, uten at arbeidsplassveksten har vært særlig under middels.

Figur 95: De 430 kommunene etter prosentvis vekst i arbeidsplasser og nettoflytting inkludert innvandring i perioden 2008-2010. Kommunene i Nordland er markert med rødt.

Kommunene i Nordland

I figur 96 kan vi se hvilke grupper som kommunene i Nordland tiltrekker eller frastøter.

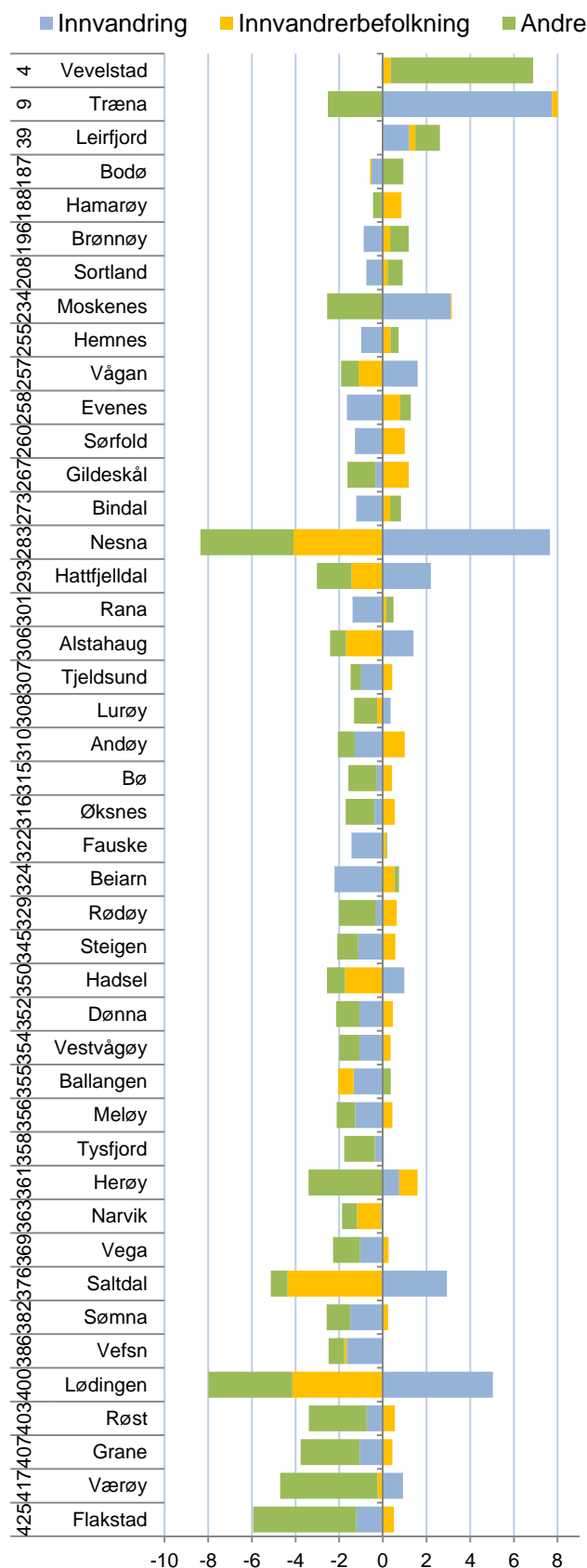
Noen kommuner har hatt stor innvandring, som Træna, Moskenes, Nesna, Saltdal og Lødingen. Av disse skiller Træna seg ut gjennom ikke å ha en nesten like stor utflytting av innvandrerbefolkningen. Dette er typisk for kommuner hvor innvandringen stort sett har vært arbeidsinnvandring. For kommuner i distriktene med stor flykningeinnvandring ser vi som oftest at de fleste flytter til sentrale strøk i løpet av få år.

Vi ser at flere små kystkommuner lenger sør også har fått en sterk arbeidsinnvandring, og dermed økt folketall. Det er gjerne kommuner som kan tilby arbeid i industri. Den økte innvandringen gir dermed nye muligheter for slike små kommuner, som tidligere hadde nedgang i befolkningen.

Vevelstad har hatt mange innflyttere som ikke har innvandrerbakgrunn, men som nevnt tidligere er dette en liten kommune hvor få innflyttere gir store utslag.

Leirfjord er eneste kommune som har vært attraktiv for alle de tre gruppene de tre siste årene. Leirfjord har nok dratt nytte av å ligge nært alternative arbeidsmarkeder i Sandnessjøen og Mosjøen. Vi så tidligere at Leirfjord hadde høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Kommuner med pendlingsmuligheter har større muligheter til å bli attraktive.

Det er bare sju kommuner i Nordland som er over middels attraktive som bosted. Bodø, Hamarøy og Brønnøy er blant de attraktive. En by av Bodøs størrelse burde kanskje vært mer attraktiv. Tilsvarende byer ellers i landet er ofte attraktive som bosted. Bodø trekker i liten grad til seg innflyttere fra de mange distriktskommunene i Nordland. Det kan synes som om Tromsø, Trondheim og Oslo er langt med attraktive alternativ. Det satses mye på universitetet i Bodø, og det er antakelig en riktig strategi for å rette på dette.

Figur 96: Attraktivitetsindeksen 2008-2010 splittet opp i tre typer flytting. Rangering for samlet attraktivitet til venstre.

Bostedsattraktivitet på lang sikt

Selv om Attraktivitetsbarometeret er basert på tall over en treårsperiode, er det for enkelte regioner ganske store variasjoner fra periode til periode. Derfor kan det være hensiktsmessig å se flere perioder i sammenheng, slik som vist i figur 97.

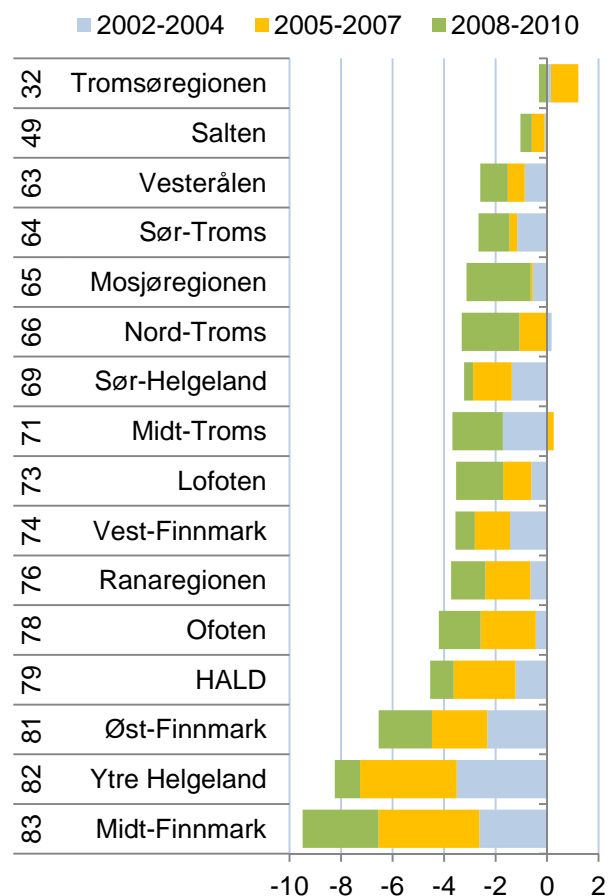
Tromsøregionen er den eneste regionen i Nord-Norge som har vært attraktiv i sum i de tre siste treårsperiodene.

Salten er nærmest middels av regionene i Nordland, og er nummer 49 av 83 regioner i landet når det gjelder attraktivitet de siste ni årene.

Alle regionene i Nordland har vært under middels attraktive i alle de tre siste treårsperiodene.

Ytre Helgeland var minst attraktiv av alle regionene tidligere, men gjør det nå langt bedre. Det gjelder også HALD og Sør-Helgeland.

Mosjøregionen og Lofoten har lavere attraktivitet i siste periode enn i de foregående.

Figur 97: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for regionene i Nord-Norge. Til venstre vises rangering blant de 83 regionene i landet for periodene samlet

Kommunenivået

På kommunenivået finner vi enda større variasjoner i attraktivitet fra periode til periode.

Bodø og Sortland er kommuner som har vært stabilt attraktive i de tre siste treårsperiodene. Begge har vært bare så vidt over middels attraktive i siste periode.

Træna har vært svært attraktiv i de to siste periodene, men var svært lite attraktiv i perioden 2002-2004.

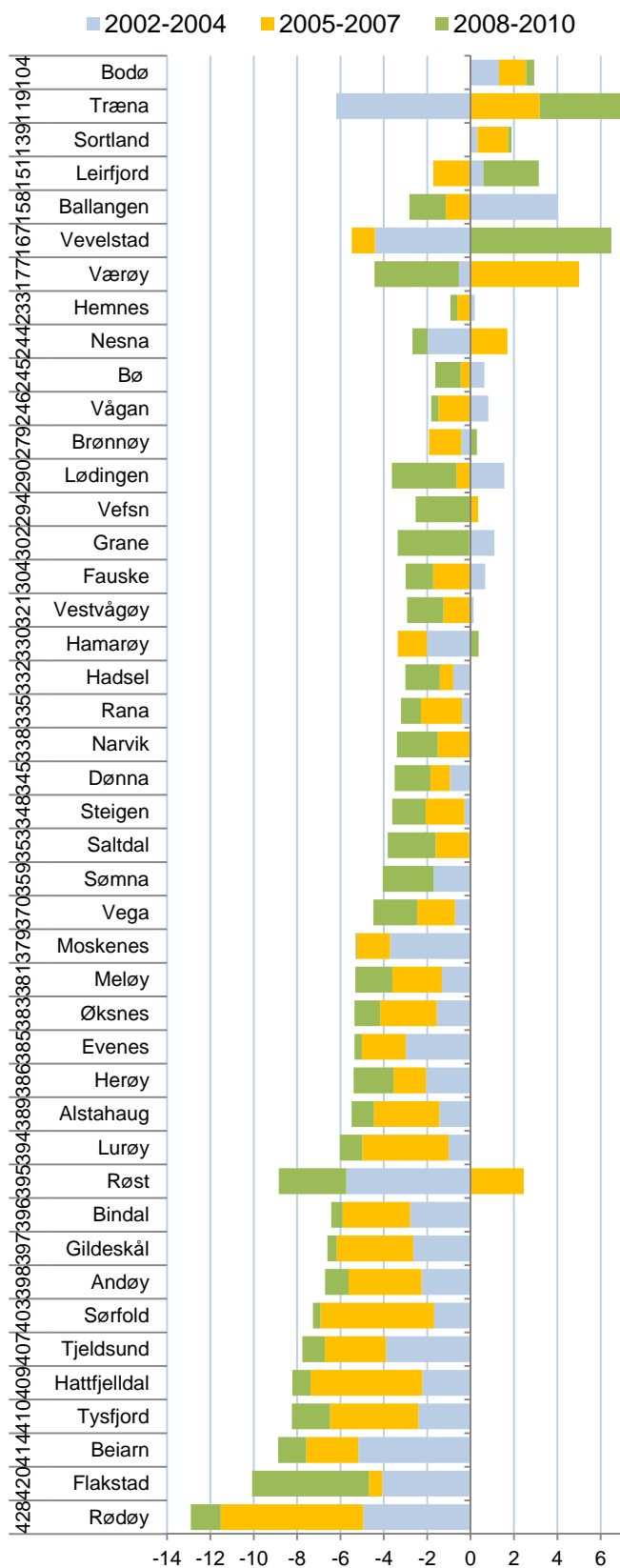
Leirfjord, Ballangen, Vevelstad og Værøy har variert mye i attraktivitet, men kommer ut over middels når vi legger sammen de tre siste periodene.

Alle de andre kommunene har vært under middels attraktive de siste ni årene.

Rødøy har vært minst attraktiv av alle, og har hatt en netto utflytting som tilsvarer 13 prosent av folketallet utover det som kan tilskrives utviklingen i egne arbeidsplasser.

Svært mange andre kommuner har også hatt høy utflytting som tilsynelatende skyldes lav bostedsattraktivitet.

Nordlands svake utvikling ser ut til å skyldes lav bostedsattraktivitet. Mange distriktskommuner har svært lav bostedsattraktivitet, og de større byene er ikke attraktive nok til å demme opp i vesentlig grad.

Figur 98: Attraktivitet i de tre siste treårsperiodene for kommunene i Nordland. Til venstre vises rangering blant de 430 kommunene i landet for periodene samlet.

Hva skaper bostedsattraktivitet?

Attraktivitetsbarometeret er en modell der steds nettoflytting ses i sammenheng med arbeidsplassveksten. Bostedsattraktivitet blir målt gjennom å bruke faktisk nettoflytting som målestokk. Steder med høyt positivt avvik fra forventet nettoflytting blir tillagt høy bostedsattraktivitet, som forklaring på den høye innflyttingen.

Det er naturligvis enda mer nyttig og interessant å finne ut hva som gjør at et sted er attraktivt som bosted. For å finne ut mer av årsaker til bostedsattraktivitet, kan vi gjøre analyser der vi måler sammenhengen mellom steds nettoflytting og en rekke andre forhold knyttet til stedet.

I dette kapitlet vil vi vise resultatet av slike analyser av nettoflyttingen der vi ser på følgende mulige forklaringsfaktorer i tillegg til arbeidsplassveksten:

Arbeidsmarkedsintegrasjon er summen av innpendling i prosent av arbeidsplasser og utpendling i prosent av sysselsetting. Det gir et mål for pendlingsmuligheter.

Størrelse er målt som antall innbyggere. Arbeidsmarkedsintegrasjonen og størrelsen vil til sammen erstatte sentralitetsmål, som ofte blir brukt i slike analyser. I analysene brukes logaritmen av folketallet.

Nabovest er veksten i antall arbeidsplasser i tilstøtende områder. For kommuner er det veksten i tilhørende region utenfor kommunen, og for regioner er det veksten i fylket utenfor regionen.

Kulturindeks. Som indikator for kultur har vi brukt norsk kulturindeks^{iv}, som er utarbeidet av Telemarksforskning. Kulturindeksen skal gi et godt bilde av om en kommune har mye kultur.

Kafétetthet er antall arbeidsplasser i kafeer, restauranter og puber i prosent av innbyggertallet.

Utdanningsnivå er andelen av den sysselsatte befolkningen med minst tre år høgskoleutdanning.

Universitet eller høgskole er målt som antall ansatte i høgskole eller universitet i prosent av befolkningen. Dette målet er null der det ikke er høgskole.

Boligbygging er målt som antall ferdigstilte boliger siste tre år i forhold til folketallet.

Det er naturligvis mulig å ta med mange andre mulige forklaringsfaktorer også, men det er uheldig å

ta med for mange faktorer i denne typen analyser. Vi har tidligere analysert en del andre faktorer som vi ikke har tatt med her, da det ikke ble påvist noen klare sammenhenger^v.

I analysene har vi brukt en lineær regresjonsanalyse, der vi antar at nettoflyttingen til et sted blir påvirket av disse faktorene.

Resultatene av analysene viser retning og styrke på sammenheng mellom nettoflyttingen og de faktorene vi legger inn i modellen, når alle faktorene analyseres samtidig.

For at vi skal kunne tolke resultatene av denne typen analyser, er det viktig at vi kjenner retningen til årsaksforholdene. Det gjør vi nødvendigvis ikke, og derfor må en være forsiktig med å trekke basstante konklusjoner. Regional utvikling er i virkeligheten en svært kompleks prosess, og de enkle statistiske metodene vi har muligheten til å bruke er på ingen måte representative for hva som skjer i virkeligheten. Likevel vil slike analyser kunne gi økt innsikt, og er i alle tilfeller bedre enn synsing, gjetting eller anekdotiske historier om enkeltpersoners flytتهistorier.

Hva kjennetegner kommuner og regioner som er attraktive?

I tabell 4 ser vi resultater av en analyse, der vi har analysert sammenhengen mellom kommuners nettoflytting og åtte andre faktorer. Analysene er gjort i treårsperioder, dvs. 2003 er perioden 2001-2003 osv.

Det er tre faktorer som har sterk positiv korrelasjon med nettoflyttingen i hele perioden. Det er arbeidsplassvekst i kommunen, arbeidsmarkedsintegrasjon og boligbygging.

Kafetettheten, dvs. antall ansatte i restauranter, puber og kafeer i forhold til befolkning har hatt en positiv sammenheng med nettoflyttingen i alle periodene, men med ulik styrke.

Fram til 2007 var kommunens befolkningsstørrelse signifikant positivt korrelert med nettoflyttingen, men denne sammenhengen har blitt gradvis svake, og i siste periode er det nesten ingen sammenheng.

Vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner har hatt en positiv påvirkning på nettoflyttingen i alle periodene, men sammenhengen har ikke vært signifikant i enkeltperiodene.

Til slutt har vi tatt med to indikatorer som mange setter i sammenheng med bostedsattraktivitet: Kultur og utdanningsnivå. De statistiske sammenhengene er faktisk negative i noen perioder, men alt for svake til å være signifikante. Dermed ser det ut til at kommuners kulturtilbud ikke har noen innflytelse på bostedsattraktivitet.

Utdanningsnivået i kommunene har heller ingen signifikant sammenheng med bostedsattraktiviteten.

I tabell 5 ser vi hvordan samme analyse slår ut på regionnivå. Arbeidsplassvekst, arbeidsmarkedsintegrasjon, befolkningsstørrelse, kafeer og boligbygging er faktorer som er positive for attraktivitet i regionene. Boligbyggingen er imidlertid langt mindre viktig for regioner, og er ikke signifikant de siste periodene. Det betyr at boligbyggingen betyr mindre for hvilken region folk flytter til, men svært mye for hvilken kommune i regionen som får innflyttingen. Også for regioner har størrelse mindre å si i siste periode.

Tabell 4: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	,259	,244	,188	,148	,274	,272	,288	0,23
Integrasjon	,218	,201	,274	,314	,327	,253	,268	0,18
Bef.størrelse	,295	,235	,189	,178	,145	,068	,051	0,04
Nabovekst	,083	,048	,003	,053	,037	,062	,033	0,05
Kulturindeks	0,02	0,04	0,01	0,01	0,04	0,03	0,06	0,03
Kafe	0,04	0,04	0,07	0,12	0,14	0,14	0,09	0,10
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,02	0,02	0,04	0,04	0,08	0,01
Boligbygging	0,22	0,34	0,31	0,29	0,24	0,33	0,33	0,36

Tabell 5: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med nettoflytting i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,05	0,11	0,20	0,30	0,37	0,33	0,34
Integrasjon	0,35	0,30	0,36	0,32	0,30	0,26	0,33	0,33
Bef.størrelse	0,30	0,24	0,29	0,22	0,28	0,23	0,29	0,24
Nabovekst	0,04	0,07	0,06	0,03	0,07	0,18	0,04	0,07
Kulturindeks	0,11	0,07	0,12	0,07	0,13	0,12	0,15	0,17
Kafe	0,19	0,25	0,24	0,31	0,23	0,21	0,19	0,27
Univ/høgskole	0,11	0,14	0,01	0,10	0,02	0,02	0,01	0,04
Boligbygging	0,17	0,43	0,26	0,31	0,14	0,06	0,03	0,01

Kultur viser ingen positiv sammenheng med bostedsattraktivitet for regioner. I regionanalysen har vi målt om det er høgskole eller universitet lokalisert. Et overraskende resultat er at det å ha en høgskole eller universitet i regionen ikke later til å gi økt attraktivitet, snarere motsatt.

Analyse av flytting for ulike grupper, kommuner

Til høyre viser vi resultater fra samme type analyser, men der vi har splittet opp flyttingen i de tre typene flyttestrømmer netto innvandring, netto innenlands flytting av innvandrerbefolkningen og netto innenlands flytting av øvrige.

Øverst ser vi resultater av analyse av netto innvandring. Det mest slående er at innvandringen i de siste periodene følger helt andre mønstre enn de første periodene. Tidligere var det nesten ingen sammenheng mellom høy innvandring og høy arbeidsplassvekst. I de siste periodene er arbeidsplassveksten den faktoren som i størst grad henger sammen med innvandring. Også arbeidsplassvekst i nabokommuner har sterk positiv sammenheng med innvandring. Innvandringen har også en tendens til å være høyest i kommuner med liten befolkning og liten arbeidsmarkedsintegrasjon. Tidligere var det høy innvandring til kommuner med mye kultur. Da var det mest flyktningeinnvandring, og dermed kan det se ut til at kommuner med mye kultur er kommuner som også bosatte flyktninger.

Etter at innvandrerne har bosatt seg i Norge, flytter de ofte til andre kommuner. Dermed står innvandrerbefolkningen for en ganske stor andel av flyttinger mellom kommunene, og påvirker mønstrene for attraktivitet. Innvandrerbefolkningen flytter i svært stor grad til kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Det er typisk for kommuner i sentrale strøk. Det er en påfallende sterk negativ sammenheng mellom utdanningsnivå og innvandrerbefolkningens flytting. Det kommer kanskje av at høyt utdanningsnivå også har sammenheng med høye boligpriser.

Den delen av befolkningen som ikke har innvandringsbakgrunn foretrekker også kommuner med mange innbyggere, og som har høy arbeidsmarkedsintegrasjon. For denne delen av befolkningen er boligbygging den faktoren som har høyest korrelasjon med flyttingen. Innvandrere og innvandrerbefolkningen flytter ikke i særlig grad til steder med høy boligbygging. Både innvandrerbefolkningen og de uten innvandrerbakgrunn har en tendens til å flytte til steder med mange kafeer, men ikke til steder med høyt utdanningsnivå og mye kultur. De uten innvandrerbakgrunn flytter ikke spesielt til steder med arbeidsplassvekst lenger, det er det innvandrerne som gjør.

Tabell 6: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i kommunene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaverdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,03	0,06	0,03	0,09	0,29	0,32	0,28	0,21
Integrasjon	0,08	0,12	0,11	0,03	0,05	0,12	0,16	0,21
Bef.størrelse	0,11	0,19	0,18	0,12	0,01	0,10	0,14	0,23
Nabovekst	0,01	0,08	0,09	0,11	0,09	0,08	0,14	0,19
Kulturindeks	0,11	0,15	0,15	0,17	0,04	0,05	0,08	0,06
Kafe	0,01	0,02	0,01	0,03	0,03	0,05	0,01	0,10
Utdanningsnivå	0,15	0,18	0,19	0,12	0,02	0,09	0,09	0,14
Boligbygging	0,04	0,03	0,01	0,04	0,05	0,04	0,03	0,05

Tabell 7: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,12	0,09	0,10	0,01	0,02	0,01	0,05
Integrasjon	0,18	0,21	0,21	0,20	0,22	0,20	0,25	0,25
Bef.størrelse	0,24	0,26	0,26	0,21	0,15	0,15	0,16	0,19
Nabovekst	0,04	0,02	0,05	0,02	0,03	0,02	0,02	0,03
Kulturindeks	0,08	0,07	0,09	0,11	0,17	0,14	0,09	0,05
Kafe	0,00	0,04	0,03	0,01	0,08	0,12	0,06	0,02
Utdanningsnivå	0,16	0,18	0,16	0,12	0,11	0,14	0,17	0,18
Boligbygging	0,05	0,03	0,05	0,07	0,12	0,13	0,09	0,07

Tabell 8: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på kommunenivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,24	0,18	0,12	0,08	0,13	0,13	0,14	0,06
Integrasjon	0,18	0,17	0,25	0,29	0,32	0,31	0,34	0,26
Bef.størrelse	0,29	0,25	0,19	0,17	0,12	0,08	0,09	0,13
Nabovekst	0,08	0,03	0,03	0,00	0,01	0,02	0,09	0,13
Kulturindeks	0,04	0,01	0,04	0,04	0,05	0,00	0,06	0,02
Kafe	0,04	0,03	0,07	0,12	0,13	0,16	0,07	0,02
Utdanningsnivå	0,09	0,06	0,01	0,02	0,05	0,04	0,08	0,00
Boligbygging	0,26	0,37	0,34	0,33	0,35	0,34	0,36	0,36

Analyse med flytting for ulike grupper, regioner

Vi kan analysere flyttestrømmene til regionene på samme måte som vi gjorde for kommunene på foregående side.

Mønstrene for netto innvandring i regioner er i stor grad de samme som vi fikk for kommuner. Vekst i antall arbeidsplasser i regionen betyr mest. Vi kan se at betydningen av vekst i arbeidsplasser er økende. Samtidig øker betydningen av vekst i antall arbeidsplasser i naboregioner.

Det er også en negativ sammenheng mellom innvandring til regioner, og regionenes størrelse og arbeidsmarkedsintegrasjon. Det betyr at små, isolerte regioner har systematisk høyere innvandring. Sammenhengene er imidlertid ikke sterke.

Innvandrerbefolkningens sekundære flyttinger viser motsatte mønstre enn for den direkte innvandringen. Innvandrerbefolkningen flytter systematisk til folkerike regioner med høy arbeidsmarkedsintegrasjon. Dette er regioner på det sentrale Østlandet.

Det er også noen pussige sammenhenger mellom skår på kulturindeksen og innvandring. Det er systematisk høyere innvandring til regioner som skårer høyt på kulturindeksen, mens innvandrerbefolkningen som flytter innenlands har en systematisk lavere innflytting til regioner med høy skår på kulturindeksen.

For den delen av befolkningen som ikke har innvandrerbakgrunn, er det i siste periode ingen positiv sammenheng mellom nettoflytting og arbeidsplassvekst. Det ser faktisk ut til å være en negativ sammenheng i siste periode, mens det tidligere var klare positive sammenhenger.

Det er arbeidsmarkedsintegrasjon (pendlingsmuligheter), kafeer og boligbygging som ser ut til å være avgjørende.

Det at regionene har mye kultur, eller har høyskole eller universitet, har ingen positiv betydning. Faktisk er sammenhengene negative i alle perioder. Dette er ganske overraskende, fordi det er forhold som de fleste vil tro har positiv betydning for bostedsattraktiviteten.

Tabell 9: Resultat av en lineær regresjonsanalyse med netto innvandring i regionene som avhengig variabel. Verdiene viser justerte betaværdier, og fargene angir signifikansnivå. Mørk blå/rød er signifikansnivå <0,01, lys blå/rød er signifikansnivå mellom 0,01 og 0,1. Røde tall er negative.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,04	0,17	0,29	0,15	0,17	0,34	0,40	0,56
Integrasjon	0,10	0,09	0,01	0,05	0,00	0,07	0,13	0,22
Bef.størrelse	0,24	0,31	0,28	0,04	0,12	0,03	0,09	0,10
Nabovekst	0,09	0,07	0,01	0,14	0,29	0,32	0,26	0,33
Kulturindeks	0,25	0,22	0,33	0,44	0,41	0,24	0,16	0,05
Kafe	0,31	0,38	0,38	0,22	0,05	0,04	0,02	0,09
Univ/høgskole	0,19	0,19	0,18	0,21	0,12	0,01	0,00	0,09
Boligbygging	0,08	0,18	0,36	0,11	0,05	0,14	0,08	0,23

Tabell 10: Analyse av innenlands nettoflytting av innvandrerbefolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,10	0,05	0,17	0,02	0,10	0,11	0,06	0,01
Integrasjon	0,29	0,29	0,30	0,29	0,29	0,27	0,35	0,38
Bef.størrelse	0,43	0,47	0,49	0,44	0,42	0,39	0,45	0,41
Nabovekst	0,08	0,04	0,01	0,06	0,05	0,09	0,00	0,04
Kulturindeks	0,17	0,17	0,22	0,25	0,35	0,35	0,33	0,22
Kafe	0,14	0,13	0,10	0,01	0,05	0,08	0,02	0,08
Univ/høgskole	0,08	0,06	0,04	0,02	0,06	0,05	0,05	0,06
Boligbygging	0,08	0,15	0,28	0,18	0,01	0,01	0,08	0,04

Tabell 11: Analyse av innenlands nettoflytting av den øvrige befolkningen på regionnivå.

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Arbeidsplassvekst	0,25	0,02	0,13	0,22	0,30	0,27	0,12	0,06
Integrasjon	0,32	0,25	0,31	0,29	0,32	0,31	0,44	0,48
Bef.størrelse	0,23	0,16	0,20	0,09	0,16	0,13	0,26	0,18
Nabovekst	0,05	0,09	0,08	0,03	0,07	0,03	0,18	0,21
Kulturindeks	0,06	0,02	0,07	0,04	0,09	0,06	0,09	0,04
Kafe	0,16	0,20	0,18	0,32	0,24	0,27	0,24	0,31
Univ/høgskole	0,12	0,14	0,00	0,11	0,05	0,03	0,03	0,04
Boligbygging	0,20	0,52	0,32	0,38	0,22	0,20	0,17	0,24

8. Oppsummerende analyser

Avslutningsvis skal vi oppsummere den generelle utviklingen i Nordland med hensyn til attraktivitet og næringsutvikling. Dette gjøres gjennom å se på utviklingen i Attraktivitetspyramiden, samt sammenlikne utviklingen på Attraktivitetsbarometeret og i NæringsNM.

8.1 Utvikling Attraktivitetspyramiden

Figur 99 viser den relative størrelsen til besøksnæringer, bedrifter i basisnæringer og pendling i Nordland i 2000 og 2010. Dette skal vise hvordan bosettingen i Nordland har vært basert på de tre dimensjonene.

Nordland har samlet sett gått tilbake, både når det gjelder andelen av sysselsettingen i basisnæringer og i besøksnæringer mellom 2000 og 2010. Nivået for andelen som pendler ut av fylket er stabilt, men denne indikatoren er mindre interessant for Nordland, ettersom det ikke er muligheter for å pendle ut av fylket i særlig omfang.

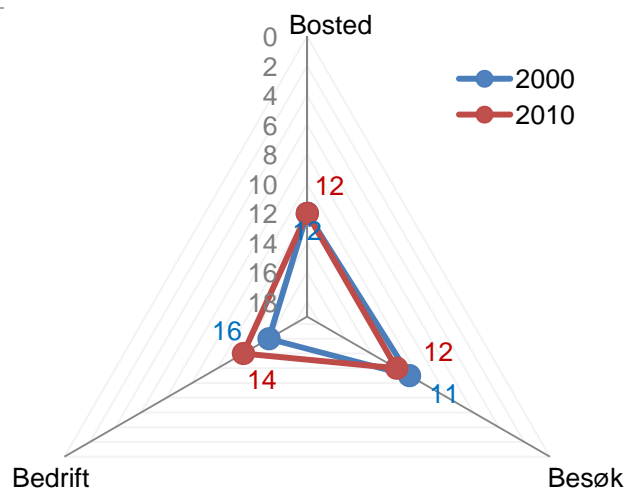
Figur 100 viser den relative utviklingen i ulike næringer i Nordland i perioden 2000-2010. Basisnæringer og besøksnæringer er de samme næringerne som i Attraktivitetspyramiden, mens bostedsnæringer er tjenester rettet mot lokal bosetting.

Nordland har hatt en større nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer enn resten av landet. Samtidig har Nordland også hatt en svakere utvikling i besøksnæringerne fra 2000 til 2010. De siste to årene har imidlertid antall arbeidsplasser i besøksnæringerne i fylket økt raskere enn ellers i landet, til tross for lav befolkningsvekst.

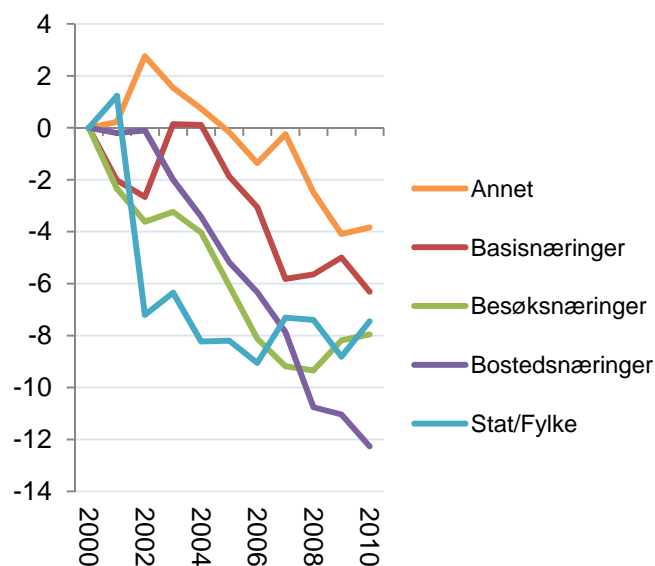
Etttersom Nordland har hatt den nest svakeste befolkningsutviklingen av fylkene, har antall arbeidsplasser i bostedsnæringer utviklet seg langt svakere enn ellers i landet. Nordland har hatt en vekst i antall arbeidsplasser i bostedsnæringer med to prosent, mens resten av landet har hatt en økning på 15 prosent i bostedsnæringerne.

Utviklingen i privat næringsliv som ikke inngår i bosteds- eller basisnæringerne, har også utviklet seg svakere i Nordland enn i resten av landet, men relativt sett bedre enn de andre kategoriene.

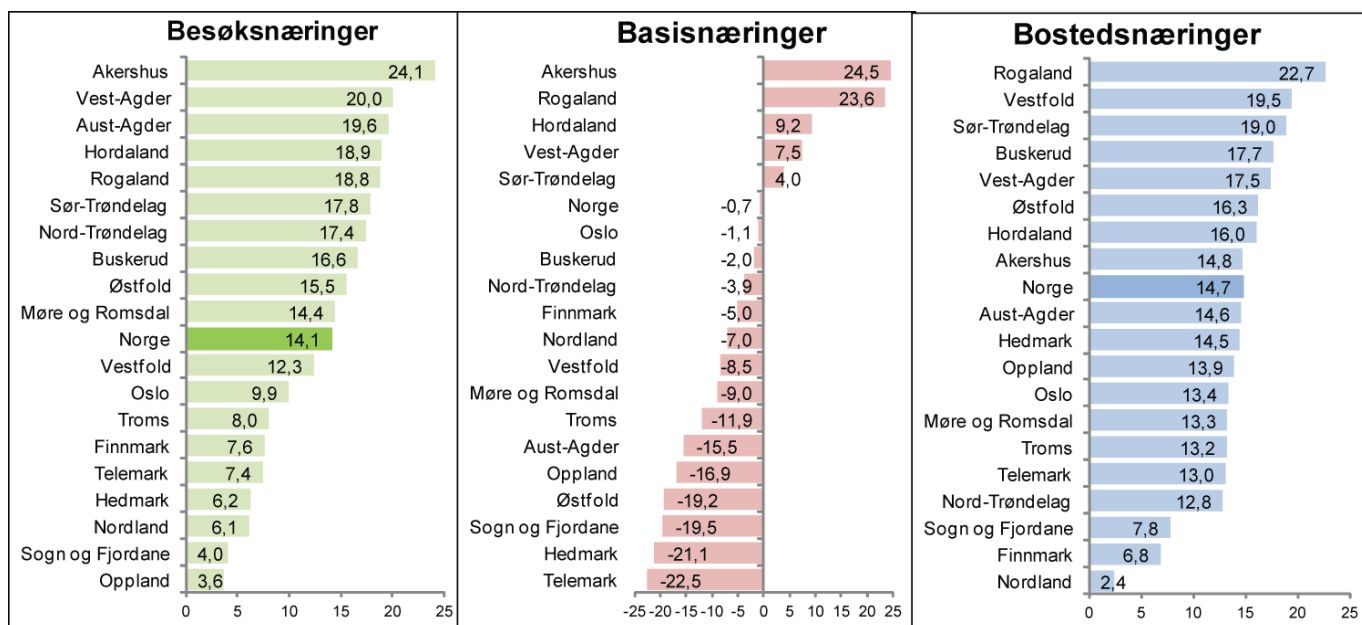
Arbeidsplasser i stat og fylke gikk mye ned fra 2000 til 2006, men har økt litt de siste årene.

Figur 99: Nordlands rangering for nivå blant fylkene, med hensyn til andelen av sysselsettingen i basisnæringer, besøksnæringer og pendling.

Figur 100: Utviklingen i Nordland relativt til utviklingen i Norge for ulike kategorier arbeidsplasser.

Figur 101: Endring i antall arbeidsplasser i de tre hovedkategoriene av arbeidsplasser fra 2000 til 2010, målt i prosent.

Nordland har tredje lavest vekst i besøksnæringene av fylkene fra 2000 til 2010. Nordland fikk en vekst i besøksnæringene på 6,1 prosent, mot 14,1 prosent på landsbasis. Her har vi målt samlet antall arbeidsplasser i besøksnæringene, og ikke besøksoverskuddet som er brukt tidligere. Da vil veksten i besøksnæringene som egen befolkning genererer være med, og fylker med høy befolkningsvekst får følgelig et løft. Vi så på forrige side at Nordland hadde vekst i antall arbeidsplasser i besøksnæringene de siste to årene. Samtidig så vi tidligere at regionene på Helgeland og Lofoten var blant regionene i landet med høyest vekst i besøksoverskuddet de tre siste årene. Utviklingen de siste tre årene viser dermed at den langsiktige negative trenden i besøksnæringene i Nordland er brutt.

Nordland har hatt en nedgang i antall arbeidsplasser i basisnæringer på 7,0 prosent fra 2000 til 2010. På landsbasis var det en nedgang på 0,7 prosent. Det er imidlertid store forskjeller på utviklingen i basisnæringene mellom fylkene. Akershus har hatt en vekst på hele 24,5 prosent, mens Telemark har hatt en nedgang på 22,5 prosent. Nordland plasserer seg omtrent på midten blant fylkene, selv med nedgangen på sju prosent.

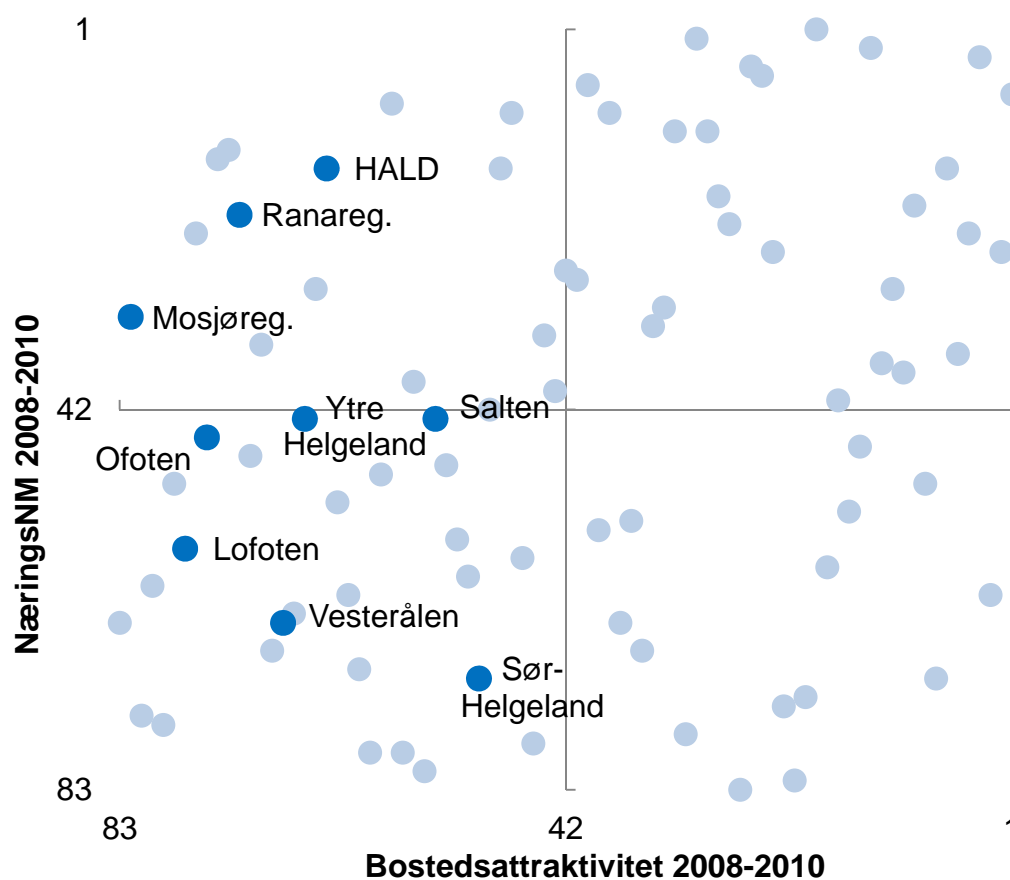
Når det gjelder utviklingen i antall arbeidsplasser i bostedsnæringene er Nordland den med lavest vekst av fylkene. Antall arbeidsplasser i bostedsnæringene økte med 2,4 prosent i Nordland fra

2000 til 2010, mens veksten på landsbasis var 14,7 prosent.

Nordland er nest sist blant fylkene når det gjelder befolkningsutvikling de siste ti årene. Det synes ganske klart at hovedproblemet har vært lav bostedsattraktivitet. Utflytting til andre fylker har svekket den generelle etterspørselen og gitt svak utvikling i bostedsnæringer og besøksnæringer. Basisnæringene har riktignok gått tilbake, men mange andre fylker har hatt mye sterkere nedgang.

Utviklingen de siste årene er imidlertid langt mer positiv enn tidligere for mange regioner i Nordland. Mange regioner har fått sterk vekst i besøksnæringer, og mange kommuner har fått et løft i bostedsattraktiviteten gjennom å tiltrekke seg mange innvandrere. De positive trekkene finner vi i de mest perifere regionene, særlig Ytre Helgeland. Dette er forholdsvis små regioner, som befolkningsmessig utgjør en forholdsvis liten del av fylket. Utviklingen i Bodø og Salten har vært negativ det siste året, spesielt i NæringsNM. Den svake næringsutviklingen i Bodø i 2010 kan imidlertid være et tilfeldig avvik, og kanskje er Bodø på et vanlig høyt nivå til neste år. Det er viktig for fylket at Bodø er konkurransedyktig både når det gjelder næringsutvikling og attraktivitet.

8.2 NæringsNM og bostedsattraktivitet

Figur 102: Regionene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

I figuren over er regionene i Norge fordelt etter deres rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret. Merk at det er resultatene i NæringsNM i snitt for de tre siste årene som er brukt i denne figuren.

Tre av de ni regionene i Nordland er bedre enn middels i NæringsNM de tre siste årene. Det er Helgelandsregionene HALD, Ranaregionen og Mosjøregionen. HALD har hatt framgang og er enda bedre plassert i 2010, da regionen ble nummer ni.

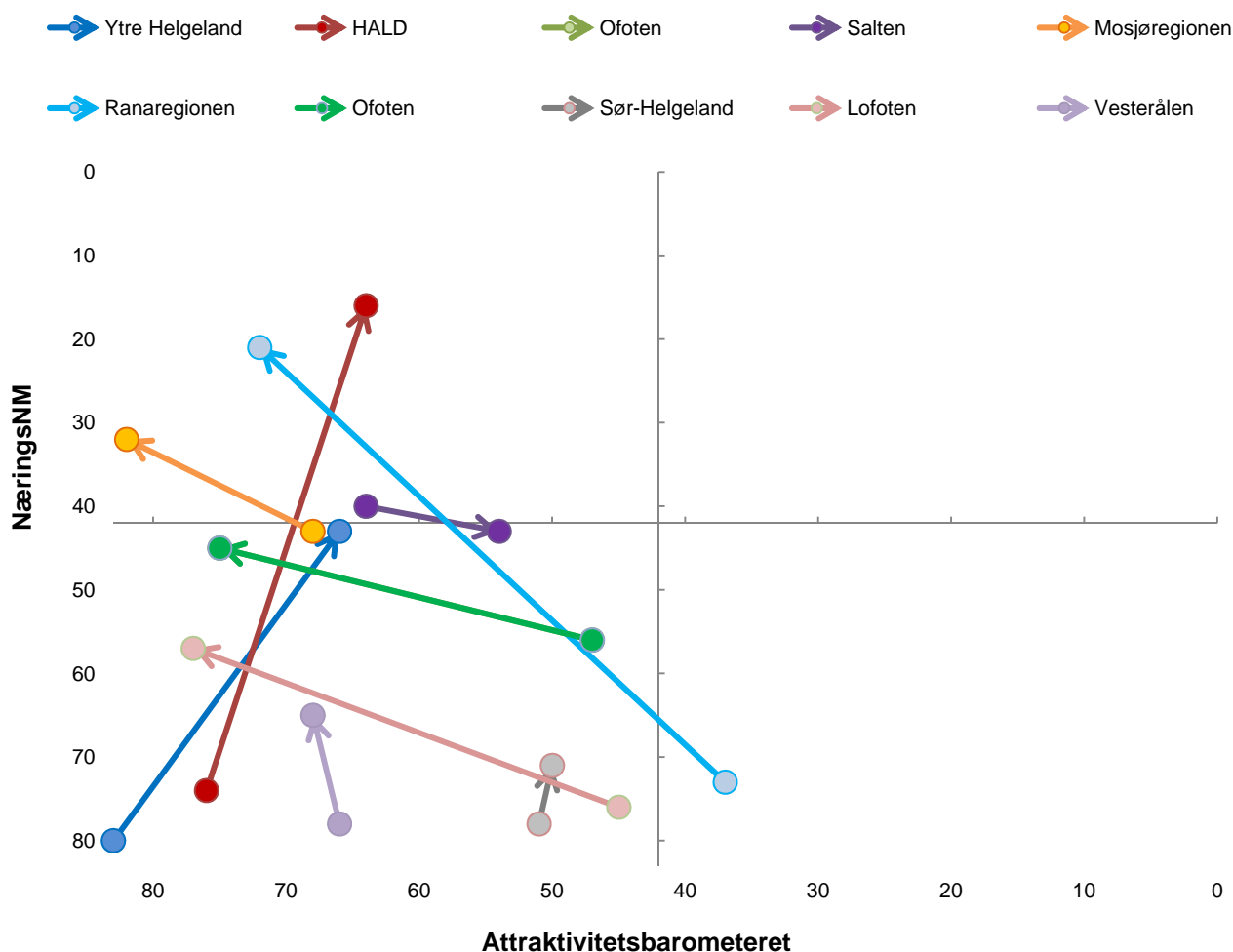
Salten, Ytre Helgeland og Ofoten er litt under middels i NæringsNM de tre siste årene. Vi så tidligere at Salten hadde falt ganske mye i 2010, da de ble nummer 73.

Lofoten, Vesterålen og Sør-Helgeland er klart under middels.

Alle regionene i Nordland er under middels når det gjelder bostedsattraktivitet. Sør-Helgeland og Salten er nærmest å ha middels bostedsattraktivitet i den siste treårsperioden.

Dermed synes det klart at den svake befolkningsutviklingen ikke skyldes svak næringsutvikling, men svak bostedsattraktivitet. Næringslivet i Nordland har gjort det normalt bra de siste tre årene, og i 2010 fikk de fleste regionene ytterligere framgang. Næringsstrukturen i Nordland ser også ut til å være til gunst for en god utvikling, da det er forholdsvis stort innslag av fisk og fiskeforedling, og mindre annen tradisjonell industri. Den sterke framgangen i NæringsNM i Alstahaug har sikkert også sammenheng med økt aktivitet i offshore-næringer.

Regionenes utvikling

Figur 103: Regionenes utvikling fra perioden 2001-2003 til perioden 2008-2010.

I figuren over ser vi hvordan regionene har utviklet seg fra perioden 2001-2003 til den siste treårsperioden 2008-2010.

I perioden 2001-2003 var det bare Salten som var bedre enn middels i NæringsNM. I den siste perioden er Salten under middels. Vi så at Salten falt mye i 2010, og vil dermed falle ytterligere dersom ikke rangeringen blir bedre i 2011.

Alle regionene unntatt Salten har hatt framgang i NæringsNM, som vi kan se av at regionene har beveget seg oppover i diagrammet.

HALD, Ranaregionen og Ytre Helgeland har hatt svært sterk framgang i NæringsNM. Ytre Helgeland var blant de dårligste regionene i landet i perioden 2001-2003. I den siste treårsperioden er

Ytre Helgeland nesten middels, og vi så at framgangen fortsatte i 2010, da regionen ble nummer 22. HALD og Ranaregionen var også blant de dårligste i NæringsNM i den første perioden, og er godt plassert i den siste perioden.

Når det gjelder bostedsattraktivitet har utviklingen vært forskjellig. Regioner som Ranaregionen, Ofoten, Lofoten og Mosjøregionen har langt lavere attraktivitet i siste periode. Vesterålen har litt lavere attraktivitet. Dette ser vi ved at de har beveget seg mot venstre i diagrammet.

Ytre Helgeland, HALD, Salten og Sør-Helgeland har beveget seg mot høyre i diagrammet, som betyr at de har hatt framgang og fått høyere bostedsattraktivitet i siste periode.

NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret kommuner

Figur 104: Kommunene fordelt etter rangering i NæringsNM og Attraktivitetsbarometeret for perioden 2008-2010.

Vi kan plassere kommunene i samme type figur som vi har gjort for regionene.

Det er tre kommuner i Nordland som er rangert over middels både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret. Træna har hatt en sterk og overraskende framgang på Attraktivitetsbarometeret som følge av økt innvandring de siste årene, og har samtidig god næringsutvikling. Bodø og Sortland er kommuner som tradisjonelt har gjort det bra i Nordland, men som har hatt nedgang i NæringsNM. De er fremdeles rangert over middels.

Kommuner som Vevelstad, Leirfjord, Hamarøy og Brønnøy har hatt over middels bostedsattraktivitet i siste periode, men har under middels næringsutvikling.

Mange kommuner i Nordland er i kategorien med god næringsutvikling, men lav bostedsattraktivitet.

Kommuner som Alstahaug, Rana, Beiarn, Steigen og Vefsn er kommuner som har gjort det svært godt i NæringsNM de siste tre årene, men som har svak bostedsattraktivitet. Til sammen 20 kommuner i Nordland er i denne kategorien.

Siste kategori er kommuner som har svake resultater både i NæringsNM og på Attraktivitetsbarometeret. 17 kommuner i Nordland er i denne kategorien. Flakstad er blant de dårligste kommunene sammenlagt.

ⁱ Alle tall for nyetableringer, vekst og lønnsomhet baserer seg på data som Telemarkforskning har fått levert fra Brønnøysundregistrene.

ⁱⁱ I utregningen av innovasjonsklima er alle typer bedrifter vektet likt, mens i utregningen av innovasjonsfrekvens teller enbedriftsforetak mer enn flerbedriftsforetak. Innovasjonsfrekvens tar også hensyn til andel sysselsatte i innovative foretak.

ⁱⁱⁱ De metodiske forbedringene er at det er brukt en mer finmasket bansjeinndeling – 5-siffernivå NACE, i stedet for 3-siffer. Det har gjort at vi f. eks. har kunnet skille produksjon av vannkraft ut som en naturbasert næring (knyttet til fossekraft), mens den på 3-siffernivå var lagt sammen med distribusjon av kraft, som ikke er knyttet til natur.

^{iv} Norsk kulturindeks er utarbeidet av Telemarksforskning, og setter sammen data fra mange kilder for å få fram kulturtilbud og kulturaktiviteter i norske kommuner. Link til undersøkelsen:
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?merket=5&r_ID=1942

^v For mer bakgrunn og analyser av attraktivitet, se Telemarksforskings notat "Attraktivitetsbarometer":
http://www.tmforsk.no/publikasjoner/detalj.asp?r_ID=1943&merket=5